

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Transformace českého menšinového školství
v Rumunsku od konce totalitní vlády do současnosti**

Vít Polák

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Vít Polák

Hospodářská politika a správa
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Transformace českého menšinového školství v Rumunsku od konce totalitní vlády do současnosti

Název anglicky

Transformation of Czech minority's education in Romania since the end of totalitarian government to the present

Cíle práce

Tato práce má za cíl odpovědět na hlavní výzkumné otázky. K tomuto účelu jsou použity údaje z terénního výzkumu a poznatky ze studia relevantní literatury. Otázky a podotázky zní takto:

Výzkumná otázka: Jak se měnil způsob a míra financování českých škol?

Podotázka: Jaké subjekty financovaly a financují české menšinové školství?

Podotázka: V jaké míře se české menšinové školství financovalo a financuje?

Výzkumná otázka: Jak se Češi uplatňovali a uplatňují po absolvování českých škol v Rumunsku?

Podotázka: V jaké míře pomáhají české kulturní prvky pro uplatnění na pracovním trhu?

Podotázka: Jakou důležitost hrálo české vzdělání v průběhu sledovaného období?

Výzkumná otázka: Jak se změnil poměr českých škol oproti době za totalitní vlády?

Podotázka: V jaké míře byly a jsou české školy vytíženy?

Podotázka: Jaké možnosti mohli a mohou učitelé na českých školách využít?

Metodika

Základ práce budou tvořit především výsledky terénního výzkumu a souvisejících materiálů, které byly nasbírány v oblastech v Rumunsku osídlenými českou menšinou.

Pořízené informace budou následně porovnány s informacemi nacházející se v odborné literatuře a pracích, které se již v historii touto problematikou zabývaly.

Mezi preferované standardizované metody bude patřit kvalitativní výzkum ve formě rozhovorů s respondenty. Dále budou použity kvantitativní (převážně statistické) metody sběru dat.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

transformace, menšinové školství, menšina, minorita, totalitní režim

Doporučené zdroje informací

GECSE, Desideriu. Historie českých komunit v Rumunsku. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 978-80-87054-31-4.

HORAK, Stephan M. a Richard BLANKE. Eastern European national minorities, 1919-1980: a handbook. Littleton, Colo.: Libraries Unlimited, 1985. ISBN 0872874168.

HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.

MORAVCOVÁ, Ilona. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-892-6.

SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. Češi v cizině, 1995, 8: 92-115.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof.h.c.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 09. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Transformace českého menšinového školství v Rumunsku od konce totalitní vlády do současnosti" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23. 3. 2020

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., který byl ochoten mi věnovat svůj čas, své rady a postřehy, které ve všech ohledech zkvalitnily výsledek mé práce. Dále bych chtěl touto cestou poděkovat respondentům, bez jejichž výpovědí a ochoty by práce v této podobě ani nemohla vzniknout.

Transformace českého menšinového školství v Rumunsku od konce totalitní vlády do současnosti

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá transformací českého menšinového školství od pádu totalitní vlády Nicolae Ceaușeșca do současnosti. Cílem práce je podat odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Ty se zabývají nejprve vývojem financování českého menšinového školství. Poté následuje téma o změnách v poměrech českých škol z hlediska naplnění kapacit a nových možností výuky, které zdejší učitelé mohli a mohou využívat. Závěrečná výzkumná otázka pojednává o vlivu českého vzdělání a kultury na pracovní uplatnění v Rumunsku v průběhu sledovaného období. K získání dat byla použita kvalitativní metoda prostřednictvím techniky sběru polostrukturovaného a v omezené míře i strukturovaného rozhovoru. Práce byla doplněna statistickými údaji z poskytnutých materiálů od respondentů a odborné literatury. Stěžejní část práce, praktická část, obsahuje převážně získaná data od respondentů, jejichž výpovědi navazují na kapitoly literární rešerše a teoretická část, které čtenáře seznamují s informacemi z odborné literatury. Shrnutí výpovědí respondentů a porovnání s informacemi z odborné literatury obsahuje závěr, kde následuje hodnocení situace českého školství v Rumunsku. Kromě nalezení odpovědí na výzkumné otázky má tato práce za cíl seznámit čtenáře s vývojem českého menšinového školství v Rumunsku s obohacením o autentické názory a informace tamních obyvatel. Právě propojení výpovědí respondentů s fakty z odborné literatury vytváří komplexnější obraz zkoumané problematiky, kterým navíc prostupuje časová linka počínající koncem 80. let minulého století do současnosti. Ta propojuje vývoj českých škol a vývoj situace tamních obyvatel, které se navzájem v čase prolínají.

Klíčová slova: transformace, menšinové školství, menšina, minorita, totalitní režim

Transformation of Czech minority's education in Romania since the end of totalitarian government to the present

Abstract

The bachelor thesis is focused on the transformation of Czech minority's education since the fall of totalitarian regime of Nicolae Ceaușescu to the present. The aim of this thesis is to find out answers for the research questions. The first question deals with the development of financial support for Czech minority education. The second one focuses on the development of impact of Czech education and culture on employment in Romania during the reporting period. The final research question deals with changes in the conditions of Czech schools in terms of capacity and new possibilities for local teachers which they could use before and now. A qualitative method was applied in the thesis and the data were obtained through the technique of collecting semi-structured and structured interview. The thesis was supplemented with statistical data from provided materials from respondents and literature. The main part of the thesis, the practical part, contains mostly obtained data from the respondents, whose statements follow the chapters of the literature search and the theoretical part, which acquaints the reader with information from professional literature. Chapter conclusion contains a summary of the respondents' statements and compares them with information from professional literature. It is followed by an evaluation of the situation of the Czech education system in Romania. In addition to finding answers to research questions, this work aims to acquaint readers with the development of Czech minority education in Romania with the enrichment of authentic opinions and information of local people. The connection of the testimonies with the facts from the professional literature creates a more complex picture of the researched issue, which is also permeated by a time line, that begins in the late 1980s to the present day. Thanks to that it is possible to see the development of Czech schools and the situation of local residents during a period of time.

Keywords: transformation, minority education, minority, totalitarian regime

1. Obsah

1. Obsah.....	8
2. Úvod a cíl práce.....	10
3. Metodologie.....	12
Metody sběru dat a jejich adekvace	12
3.1.1 Kvalitativní výzkum	12
3.1.2 Kvantitativní výzkum	13
Průběh výzkumu.....	14
Seznam respondentů.....	16
4. Literární rešerše	18
5. Teoretická východiska	23
Etnická menšina	23
5.1.1 Definice menšiny	23
5.1.2 Definice etnicity.....	24
Modely v přístupu k národnostním menšinám.....	25
5.1.3 Imigrační a integrační modely	26
Kroky menšiny pro zachování etnického vědomí.....	29
5.1.4 Argumentace o smyslu zachování etnické identity.....	29
5.1.5 Idealistická argumentace.....	30
5.1.6 Praktická argumentace.....	31
5.1.7 Motivace pro zachování etnické menšiny.....	33
Školství jako obranné opatření proti asimilaci.....	34
5.1.8 Typy českých menšinových škol	35
5.1.9 Zajištění přítomnosti českých učitelů v menšině.....	36
6. Vlastní práce.....	38
Rumunsko	38
6.1.1 Historie rumunského území	38
6.1.2 Politický režim Nicolae Ceaușesca.....	40
6.1.3 Vývoj po roce 1989.....	43
Historie Čechů v Rumunsku	45
Vývoj českých škol v Rumunsku.....	49
Způsob a míra financování českých škol v Rumunsku.....	51
6.1.4 Finanční pomoc České republiky	51
6.1.5 Finanční pomoc Rumunska	56
Poměry českého menšinového školství v Rumunsku	58
6.1.6 Změny poměrů českých škol z hlediska vytíženosti.....	58

6.1.7	Změny poměru českých škol z hlediska možností učitelů.....	63
	Uplatnění Čechů na pracovním trhu	66
6.1.8	Vliv městského prostředí na pracovní uplatnění české menšiny	66
6.1.9	Vliv prostředí českých vesnic na pracovní uplatnění české menšiny	68
6.1.10	Pomoc ČR k pracovním příležitostem pro českou menšinu	71
7.	Výsledky a závěr.....	75
	Jak se měnil způsob a míra financování českých škol	75
	Jak se změnil poměry českých škol oproti době za totalitní vlády	77
	Jak se Češi uplatňovali a uplatňují po absolvování českých škol v Rumunsku.....	79
8.	Seznam použitých zdrojů	82
	Literární zdroje.....	82
	Odborné časopisy a periodika	85
	Internetové zdroje.....	86
9.	Přílohy	89

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Seznam respondentů.....	17
Tabulka 2 - Porovnání situace ve vesnici Gerník v roce 2008 a 2017.....	61

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Výskyt české menšiny v Rumunsku	49
---	----

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj počtu Čechů v Rumunsku	48
Graf 2 - Finance ze státního rozpočtu ČR na pomoc krajanům v Rumunsku	53
Graf 3 - Peněžní dary od ČR krajauským spolkům	54
Graf 4 - Vývoj počtu nastupujících prvňáků do školy ve Svaté Heleně.....	59
Graf 5 – Vývoj celkového počtu žáků základní školy v Gerníku v daném školním roce ...	60

Seznam použitých zkratk

DSSČR – Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku
DZS – Dům zahraniční spolupráce
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí
RKS – Rumunská komunistická strana

2. Úvod a cíl práce

Balkánský poloostrov vždy byl, je a bude křižovatkou národů, kde v průběhu věků docházelo ke střetu kultur rozdílné historie, náboženství a jazyka. Z velké části se na tom podílí poloha tohoto poloostrova, který díky sousedství s poloostrovem Malou Asií vytvářel napříč dějinami pomyslný můstek mezi asijským a evropským světem. Právě zkušenosti v tamní oblasti s expansivními asijskými kulturami vyvolaly v rámci Habsburské monarchie snahu o vytvoření hlídané hranice v tamní nekultivované krajině. Paradoxně odlehlost banátského regionu nastartovala pod vidinou levného nabytí pozemků první kulturně bohatý příliv malých skupin lidí, Čechů nevyjímaje. Díky tomuto historickému vývoji se dodnes řadí Rumunsko se svými přibližně 20 etnickými minoritami ke kulturně nejvíce heterogenním státům v Evropě.

I česká menšina si dokázala vybojovat své místo mezi ostatními státem uznanými menšinami a odolat majoritnímu působení vedoucímu k asimilaci. Historické povědomí, náboženská tradice a jazyk se v uvědomělých minoritních společenstvích stávají hlavními pilíři pro uchování své autentické kultury. A právě s posledně zmíněným atributem, jazykem, úzce souvisí téma bakalářské práce. České menšinové školství v Rumunsku se totiž řadí mezi hlavní nástroje, které působí proti zániku češtiny, tedy zániku jednoho důležitého atributu kultury. I menšinové školy musely v dějinách české minority reagovat na určité změny okolí. Pozorování reakcí na dané podněty v průběhu dějin pomáhá pochopit podstatu českého menšinové školství jakožto „přenašeče“ části české kultury. A jelikož se dá souhlasit s výrokem, že historie se v některých případech opakuje, lze se z historických chyb poučit a efektivněji tak využít potenciál, který české menšinové školství v Rumunsku své menšině poskytuje. Každý Čech v rumunském Banátu se právě používáním češtiny může spolupodílet na boji proti zániku tohoto prvku české kultury.

Za cíl bakalářské práce je proto určeno zodpovězení hlavních výzkumných otázek, které se zabírají změnou českého školství od pádu totalitního režimu v Rumunsku po současnost. Získávání informací v této práci probíhá formou odpovědí na základě kvalitativního a kvantitativního výzkumu a relativních sekundárních literárních pramenů:

1) Jak se měnil způsob a míra financování českých škol?

Jaké subjekty financovaly a financují české menšinové školství?

V jaké míře se české menšinové školství financovalo a financuje?

2) Jak se změnily poměry českých škol oproti doby za totalitní vlády?

V jaké míře byly a jsou české školy vytíženy?

Jaké možnosti mohli a mohou učitelé na českých školách využít?

3) Jak se Češi uplatňovali a uplatňují po absolvování českých škol v Rumunsku?

V jaké míře pomáhají české kulturní prvky při uplatnění na pracovním trhu?

Jakou důležitost hrálo české vzdělání v průběhu sledovaného období?

Některé rozhovory s respondenty, které jsou v této práci prezentovány a zpracovány, vychází již z předešlé práce v rámci projektu „Pestrá Evropa“¹ v kapitole „Češi v Rumunsku,“ či ze semestrální práce „Češi v Rumunsku“ v rámci školního předmětu „Etnické minority v Evropě.“²

Popis transformace českého školství v Rumunsku ve zmíněném období je rozdělen do několika hlavních částí práce. Literární rešerše pracuje s již známými informacemi z odborné literatury, které s vybranou problematikou nějakým způsobem souvisejí. Teoretická část se zabývá přístupy majority a minority k zachování či asimilaci etnické menšiny a typům českého menšinového školství v zahraničí. V praktické části je vykresleno historické pozadí dnešního rumunského regionu s dějinami tamní české menšiny a jejího menšinového školství. Navazující kapitola s vlastním výzkumem se věnuje výpovědím respondentů, ve kterých se nachází i doplnění souvisejících informací z odborné literatury. Závěr práce obsahuje shrnutí výpovědí respondentů a zhodnocení situace českého školství v Rumunsku.

¹ KOKAISL, P. a kol. *Burkiňané ve Francii, Češi v Rakousku, Češi v Rumunsku, Rusíni na Ukrajině, Italové ve Slovinsku, Poláci v Rumunsku, Tataři v Rumunsku, Krymští Tataři, Turci v Německu, Makedonci v Albánii, Alsasané*. Praha: Nostalgie, 2018. 110 s. ISBN 978-80-906207-7-3.

² POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-07]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

3. Metodologie

Nezbytnou součástí každého výzkumu jsou data, jejichž sběr je hlavním smyslem každého výzkumu. Právě od zpracování a interpretace nashromážděných informací se odvíjí přidaná hodnota daného výzkumu. Hned na začátku je nutné vyjmenovat a popsat kvantitativní a kvalitativní metody sběru dat a jejich tzv. adekvace (výhody a nevýhody). Následně je přiblížena zvolená technika sběru dat, která byla použita v průběhu celého výzkumu. Nakonec tuto kapitolu uzavírá seznam respondentů, kteří byli ochotni se zúčastnit výzkumu formou odpovídání na kladené otázky.

Metody sběru dat a jejich adekvace

Pro co nejefektivnější čerpání informací a následnou interpretaci se používají postupy, které se v současnosti označují kvalitativními a kvantitativními metodami sběru dat. Každá z těchto metod má své plusy a mínusy. Tyto dva zmíněné přístupy se nevyklučují, naopak kombinací obou metod lze dosáhnout výsledků, kterých by se za použití jen jednoho ze zmíněných postupů nedosáhlo. V případě sloučení kvalitativního a kvantitativního výzkumu se jedná o tzv. smíšený výzkum.³

3.1.1 Kvalitativní výzkum

U kvalitativního výzkumu neexistuje jednotný náhled na jeho definici a pozici mezi ostatními formami výzkumu, neboť jde o široké označení pro rozdílné přístupy. Někdo se přiklání k tomu, že se jedná pouze o doplněk ke kvantitativním metodám,⁴ naopak někdo tak pojmenovává jakýkoliv přístup, na jehož výstupu se nepodílí statistické metody a jiné způsoby kvantifikace.⁵

Nejobecněji popisuje kvalitativní výzkum John W. Creswell. Ten jej považuje za proces hledání porozumění, který je založen na rozdílných metodologických tradicích zkoumání daného problému. Snahou výzkumníka je vytvořit komplexní holistický obraz, analyzovat texty, informovat o názorech účastníků výzkumu a provádět zkoumání

³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. s. 54. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁴ Tamtéž, s. 47-48.

⁵ CORBIN, J.; STRAUSS, A. 1990. Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 1990, 13.1: s. 3-21.

v přirozených podmínkách.⁶ Kvalitativní přístup je charakteristický určením tématu a výzkumných otázek, které výzkumník může modifikovat a měnit během samotného sběru dat a následné analýzy.⁷

Pro kvalitativní metodu je typické to, že hledání pravidelností a stanovení hypotéz následuje až po nasbírání dostatečného množství dat. Této logické operaci se říká indukce.⁸ Jako u všech druhů výzkumu, i u kvalitativní formy je důležitá validita zdrojů, ze kterých výzkumník čerpá. K tomuto účelu slouží tzv. triangulace dat. Tento pojem pocházející z geodézie popisuje principy, jakým způsobem lze bezpečně určit pozici daného bodu. K tomu je zapotřebí znát nejméně tři jiné body, jejichž umístění je bezpečně známo. Analogií k triangulaci v geodézii se tedy stala triangulace dat, kdy hledaný bod představuje informaci výzkumu a okolní body symbolizují zdroje, kterými se daná informace ověřuje. Čím více zdroji budou informace ověřovány, tím více bude následný výsledek v souladu s realitou.⁹

3.1.2 Kvantitativní výzkum

Druhý hlavní standardizovaný vědecký výzkum se označuje jako kvantitativní. Ten se v sociálních vědách v mnohém blíží k metodologii přírodních věd. Mezi hlavní metody, jak kvantitativně získávat data, patří náhodné výběry a experimenty. Dále se hojně používá silně strukturovaný sběr dat formou dotazníků nebo pozorování. V nich nastává měření, po kterém se získaná data analyzují pomocí statistických metod s cílem explorační, popisné či ověření pravdivosti. Tyto metody, které jsou založeny na hypoteticko-deduktivních principech, jsou zpracovány tak, aby co nejvíce odpovídaly předmětu zkoumání. Zaprvé se požaduje tzv. validita měření (měří se přesně to, co se má měřit). Spolehlivost je definována tím, že pokud se měří stejná neměnná věc, výsledek měření je totožný. U posledního kroku verifikace je klíčová úloha získání podpůrných argumentů pro platnost zkoumané teorie.¹⁰

⁶ CRESWELL, J. W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998. 406 s. ISBN 0-7619-0143-4.

⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. s. 48. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁸ ŠVAŘÍČEK, R; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. s. 14-15. ISBN 978-80-262-0644-6.

⁹ FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6.

¹⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. s. 48-49. ISBN 978-80-7367-485-4.

U kvantitativního výzkumu se hlavní logická operace označuje jako dedukce. U této metody se nejdříve sledovaný problém přeloží z teorie do jazyka hypotéz. Ty navrhují možnosti spojení mezi proměnnými za předpokladu, že je daná hypotéza pravdivá. Po následném sběru dat se porovnávají závislosti mezi sebranými daty a předpovězenými vzorci v hypotézách. Odpovídají-li sebraná data zmíněným vzorcům, považuje se hypotéza za platnou. V opačném případě je třeba hypotézu odmítnout.¹¹

Průběh výzkumu

Výzkumná část této práce byla koncipována jak na základě kvalitativního, tak kvantitativního výzkumu. V případě rozhovorů byl předem vytvořen návod s cílem a podstatou studie, na kterou navazoval obecný okruh otázek. Statistické údaje byly získávány zaprvé od vnějších hodnotitelů (mezinárodní výzkumy), ale také od hodnotitelů vnitřních (české školy v Rumunsku). Pro lepší názornost byla statistická data zpracována formou statistických ukazatelů, tedy tabulkami a grafy.

Rozhovory ve fázi kvalitativního výzkumu byly polostrukturované. Tento typ rozhovoru obsahuje předem vybraná témata s volně přidruženými otázkami, jejichž formulace, volba slov a pořadí mohlo být pozměněno. V případě nejasností byly respondentovi předem připravené otázky dovysvětleny. Konkrétní dotazy, které se zdály tazateli nevhodné, mohly být vynechány. Dále mezi výhody polostrukturovaného rozhovoru patřila jejich větší flexibilita než u rozhovoru strukturovaného, ale zároveň byl organizovanější a systematičtější než rozhovor nestrukturovaný. Zdánlivé úplné volnosti vévodila kostra základních otázek, na které měl dotazovaný odpovědět.¹² Mezi další plusy polostrukturovaného rozhovoru patřilo to, že pokud byl respondent výmluvný, mohlo se volně navázat na jeho myšlenky a zároveň se dozvědět i něco navíc, co se nějakým způsobem stále týkalo předem připravených otázek.

Mezi nevýhody polostrukturovaného rozhovoru patřila časová náročnost pro obě strany výzkumu. V ideálním případě bylo třeba projít všechny připravené otázky a zároveň reagovat na to, co respondent říká. Mohlo se však stát, že dotazovaný kvůli „ožahavému“

¹¹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. s. 286-290. ISBN 80-246-0139-7.

¹² WILDEMUTH, B. M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, CT: Libraries Unlimited, 2009. s. 222-231. ISBN 8086889017.

tématu odmítl odpovědět. Po celou dobu výzkumu nikdy nebyla překročena doporučená délka rozhovoru 90 minut.¹³

Kostra otázek byla koncipována takovým způsobem, který svým rozsahem a typem otázek co možná nejvíce pokryje danou problematiku. Pro co nejlepší úspěšnost při získávání otázek byly používány různorodé typy otázek.

Základní otázky (Essential questions) směřovaly k ústřednímu tématu výzkumu a měly za úkol získat klíčové informace k výzkumným otázkám. Dodatečné otázky (Extra questions) zahrnovaly odlišné formulace základních otázek (v případě respondentova nepochopení základní otázky) nebo k posouzení dopadu změny formulace. K vybudování vztahu mezi tazatelem a respondentem sloužily Jednorázové otázky (Throw-away questions), kterými však nedocházelo ke sběru důležitých informací. Zkoumavé otázky neboli Sondy (Probes) měly za úkol získat formou navazujících otázek od respondenta ještě větší množství informací. Kromě výše zmíněných doporučených postupů při dotazování bylo dbáno na nepoužívání takových otázek, které by negativně ovlivnily výsledky výzkumu. Mezi nežádoucí otázky patřily například ty, které by mohly u respondenta vyvolat nepřiměřenou emocionální reakci způsobenou nevhodnou formulací nebo ztěžovaly respondentovi konstruktivně odpovědět z důvodu dlouhé a špatně přehledné otázky.¹⁴

Ve fázi kvantitativního výzkumu byla použita forma standardizovaného rozhovoru. Byly pokládány takové otázky, na které mohl dotazovaný reagovat v drtivé většině jednoslovně nebo jednou z nabízených variant. V této práci se otázky ze standardizovaného rozhovoru nepodílely na obsahu odpovědí na výzkumné otázky jako takových. Sloužily pouze k získání základních informací o respondentech, díky kterým se následně mohla efektivněji volit struktura a forma polostrukturovaného rozhovoru v kvalitativní části výzkumu. Při výzkumu nicméně docházelo i ke sběru statistických dat, která byla následně zpracována formou tabulek a grafů a stala se součástí odpovědí

¹³ POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-07]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

¹⁴ LUNE, H.; BERG, B. L. *Qualitative Research Methods for Social Sciences*. London: Pearson, 2017. s. 72-74. ISBN 129-2-16439-5.

na výzkumné otázky. Jednalo se o doplňující data z odborné literatury, ale také o osobní statistické údaje od respondentů, jejichž materiály tuto práci velmi obohatily.

Za nejbohatší zdroj informací je považován projekt Pestrá Evropa, který zprostředkoval návštěvu Čechů v Rumunsku. Podstatná část respondentů se skládá z krajanů z navštívených českých vesnic Svaté Heleny a Gerníku. Střednědobý výzkum proběhl v létě roku 2018. Kromě dvou zmíněných vesnic vedla trasa přes města Temešvár a Novou Moldavu, kde také proběhly rozhovory s členy české menšiny. Pokud k danému tématu již existují nějaké informace, které mohou obohatit výpověď respondenta, jsou do těchto řádků zakomponovány. V kapitolách výzkumných otázek se nachází také informace z vedené korespondence s Domem zahraniční spolupráce, který zaštiťuje Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

Pro různorodější pojmenování Čechů žijící v Rumunsku se nachází v textu této práce slovo „Pém“ nebo tvar množného čísla „Pémové.“ Jedná se o banátský počestělý výraz, jehož slovní základ pochází z německého „Böhm.“¹⁵

Seznam respondentů

Informace, které jsou použity jako odpovědi na výzkumné otázky, se opírají o výpovědi respondentů. V případě nejasností docházelo k poskytnutí doplňujících informací přes elektronickou komunikaci. Tabulka níže obsahuje základní údaje o respondentech, včetně pohlaví, věkové kategorie a místa narození. Aby byla zachována anonymita respondentů, jsou uvedena pouze pozměněná křestní jména nebo různé zkratky. Rozhovory byly prováděny podle Etického kodexu České asociace pro sociální antropologii.¹⁶

¹⁵ ŠIFTA, M. Čechoslováci ve světě. *Geografické rozhledy*, 2019, s. 2.

¹⁶ Etický kodex a etické směrnice In: *Hks.re* [online]. 23. 10. 2014. ©2020 [cit.2020-03-08]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=eticky_kodex.

Respondent	Pohlaví	Věková kategorie	Místo narození
Anička	žena	50-60	Rovensko
František	muž	60-70	Bígr
Helena	žena	30-40	ČR
Jan	muž	20-30	Gerník
Josef	muž	40-50	Šumice
Marie	žena	40-50	Gerník
Pan B.	muž	40-50	Svatá Helena
Pan K.	muž	30-40	Gerník
Paní L.	žena	70-80	Svatá Helena
Paní M.	žena	60-70	Gerník
Pavel	muž	20-30	Eibenthál
Razvan	muž	30-40	Bukurešť

Tabulka 1 - Seznam respondentů

4. Literární rešerše

Jak již bylo zmíněno v úvodu, každý Čech se používáním češtiny v majoritním prostředí podílí na zachování jednoho z důležitých prvků kultury, jazyka. Tomuto tématu se obecně věnuje i Leoš Šatava ve své publikaci „Jazyk a identita etnických menšin.“ Zde popisuje mimo jiné teorii a praxi pro uchování etnické (jazykové) příslušnosti a zmiňuje školství jako jeden z klíčových aspektů pro uchování etnického povědomí. Dle autora právě předškolní a školní výuka v menšinovém jazyce přirozeně navazuje na jazykový základ v rodině. Na tomto základě by se dále mělo stavět pro zdokonalování jazykových schopností a ve výchově ve sféře etnického uvědomění.¹⁷

Jako příklad lze uvést text Markéty Bezouškové v kapitole „Ukrajinské vzdělávací instituce v ČR,“ ve které popisuje přístup samotné ukrajinské menšiny v Česku ke vzdělání. Podle výpovědí i tato menšina si je vědoma důležitosti škol v menšinovém jazyce, díky kterým dochází k identifikaci s ukrajinskými národními a kulturními kořeny. V současnosti má ukrajinská menšina v ČR možnost studovat v rodném jazyce například v „Ukrajinské sobotní škole Erudyt“, či na „Ukrajinském gymnáziu v Praze“ pod záštitou „Ukrajinské Národní pedagogické univerzity Michaila Drahomanova v Kyjevě.“¹⁸

O subjektech, které obecně pomáhají v rozvoji ze strany ČR, pojednává Věra Exnerová v knize „Globální problémy a rozvojová spolupráce.“ V této práci zmiňuje rok 2002 jako průlomový ohledně začátku rozvojové pomoci ze strany ČR v chudých zemích Evropy, ke kterým se v té době řadilo i Rumunsko. To však patřilo do skupiny spřátelených států tehdejší ČSSR v čele s SSSR a Čínou, kam směřovala převážná pomoc do roku 1989.

Za další významné období je v její práci zmíněn rok 2004, vstup ČR do Evropské unie, čímž se razantně ulehčila mezinárodní spolupráce. O čtyři roky později vznikla Rozvojová agentura jakožto další subjekt orientující se na rozvojovou pomoc. Agentura spadá pod Ministerstvo zahraničních věcí ČR a náplní práce se stává realizace projektů rozvojové pomoci.

¹⁷ ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon, 2009. s. 93. ISBN 978-80-86429-83-0.

¹⁸ BEZOUŠKOVÁ, M. Ukrajinské vzdělávací instituce v ČR. In: BITTNEROVÁ, D.; MORAVCOVÁ, M. *Etnické komunity: Integrace, Identita*. Praha: FHS UK, 2011. s. 316-322. ISBN 978-80-87398-13-5.

Tím, že Česká republika pomáhá obecně zmíněným evropským státům, podporuje i krajanské komunity, které se v nich v hojném počtu nacházejí.¹⁹

O míře financování českého menšinového školství pojednává „Zpráva o zahraniční politice České republiky“ za rok 2003. Dle zprávy byly od MZV ČR uvolněny finanční zdroje pro pomoc krajanům při udržování jejich českého jazykového a kulturního povědomí. Tyto finanční toky mířily na stipendijní pobyty, jazykové kurzy a vysílání českých učitelů ke krajanským komunitám. Výše peněžní pomoci v období 1995-2000 činila 50 milionů Kč. V následujícím roce 2001 uvolnila vláda ČR dalších 80 milionů Kč pro realizování jazykového kurzu v Dobrušce, kterého se v roce 2003 zúčastnilo 65 zájemců z více než 40 zemí.²⁰

Ohledně míry financování českých Krajanů přímo v Rumunsku píše Jaroslav Vaculík v knize „České menšiny v Evropě a ve světě.“ Do financování české menšiny se vložila Česká republika díky koncepci projektu Pomoc české komunitě v rumunském Banátě. Tento projekt měl za úkol investovat státem vymezené finance do tamní infrastruktury, rekonstrukce škol a kulturních zařízení. Dále v letech 2000 až 2001 započala jednání o navazování partnerství tamních škol se školami na českém území.²¹

Na téma míry vytíženosti českých škol v Rumunsku reaguje Silviu Costachie, který zveřejnil v roce 2011 článek „Czech minority in Banat – Romania“ v časopisu Geographica Pannonica. V rádcích tohoto výzkumu se mimo jiné nachází i vývoj počtu Pémů, od kterého se logicky odráží i počet potencionálních školáků navštěvující české školy. K obsahu článku patří i vývoj počtu české menšiny od roku 1930 do roku 2002. Nicméně až od roku 1956 byla zavedena samostatná kolonka pro českou národnost, jelikož v předešlých dvou sčítáních v roce 1930 a 1948 se jednalo o součet Čechů a Slováků. K porovnání situace jsou pro tuto práci důležitá data ze sčítání lidu z roku 1992, kdy se k české národnosti v Rumunsku hlásilo 5 797 Čechů. Tento výsledek byl ovlivněn výraznou emigrační vlnou, která započala v roce 1989 po pádu totalitního režimu v Rumunsku. Výsledek tohoto přetrvávajícího trendu lze spatřit v následujícím sčítání lidu

¹⁹ EXNEROVÁ, V. *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni, 2005. s. 127-133. ISBN 80-86961-00-1.

²⁰ *Zpráva o zahraniční politice České republiky: za období od ledna 2003 do prosince 2003*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR v edičním oddělení ÚMV, 2003. s. 264. ISBN 8086345483.

²¹ VACULÍK, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. s. 178. ISBN 978-80-7277-397-8.

v roce 2002, kdy se počet hlásících se k české národnosti snížil na 3 941 osob (téměř o 32 %) a právě v tomto období započala krize českého školství v Rumunsku.²²

Na toto období pomyslně navazuje Petr Kokaisl v knize „Krajané“, ve které popisuje situaci českých škol jednotlivě v každé vesnici (Eibenthál, Oršava, Berzáska, Bígr, Lubková, Svata Helena, Gerník, Šumice, Rovensko). Dle autora se české školy v rumunském Banátu v posledních letech potýkají s alarmujícím nedostatkem dětí ve školním a předškolním věku. V letech autorova výzkumu dané lokality (2008/2009) se nejlépe vypořádávala se situací škola v Eibenthálu, kterou navštěvovalo v té době 46 žáků dohromady s předškoláky. I když se jedná o jednu z největších českých škol v Rumunsku, její chod je možný jen díky výjimce v zákonu o menšinách, která povoluje mnohem nižší hranici minimálního počtu školáků, než je tomu u majoritního obyvatelstva. Dle prognózy autora se bude situace s počtem žáků i nadále zhoršovat, pokud nenastanou kroky, které by zvýšily blahobyt a zkvalitnily život v českých obcích v Rumunsku.²³

O možnostech českých učitelů v rumunském Banátu se zmiňuje Ilona Moravcová ve své knize „Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí“. Právě české menšinové školství v Rumunsku bylo a je považováno z celého zahraničí jako jedno z nejzaostalejších. Ještě před vysíláním českých kvalifikovaných učitelů se tohoto postu v mnoha případech ujímali sečtější rolníci či vysloužilí důstojníci (první polovina 19. století), kteří realizovali výuku bez řádného školního zázemí. Z počátku ani kvalifikace nezaručila učitelovu komplexní znalostní vybavenost.²⁴

Potřebnou kvalitu kantorů zajistilo až Ministerstvo zahraničních věcí ČR. To ve „Zprávě o zahraniční politice České republiky“ podtrhuje důležitost vysílání českých učitelů ke krajanským spolkům, k těm rumunským nevyjímaje. Dále považuje práci učitelů nejen jako výuku, ale i osvětu, díky které dochází k oživení folklórní, hudební a divadelní činnosti.²⁵ Vyslání učitelé do českých vesnic v Rumunsku již dnes mohou kooperovat

²² COSTACHIE, S., et al. Czech minority in Banat-Romania: A social geography survey. *Geographica Pannonica*, 2011, 15.1: 7-15. [cit.2020-01-31] Dostupné z: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8724/2011/0354-87241101007C.pdf>.

²³ KOKAISL, P. *Krajané: po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o. s., 2009. s. 25-26. ISBN 978-80-254-5924-9.

²⁴ MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 73-75. ISBN 80-7194-547-1.

²⁵ *Zpráva o zahraniční politice České republiky: za období od ledna 2003 do prosince 2003*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR v edičním oddělení ÚMV, 2003. s. 263. ISBN 8086345483.

s vládními organizacemi, jako je například Dům zahraniční spolupráce, který je zaštitěn Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Díky „Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“ mohou čeští učitelé svoji práci zúročit díky vysílání tamních žáků na čtyřtýdenní kurz českého jazyka, který se v letošním roce bude konat 17.7.-14.8.2020 v Poděbradech. Mezi benefity účastníků patří například bezplatná výuka, stravování a ubytování.²⁶

O českých kulturních prvcích jakožto výhodě při uplatnění na pracovním trhu pojednává dílo Rudolfa Urbana „Čechoslováci v Rumunsku,“ kde autor popisuje stav Pémů v první polovině 20. století. V tomto období označuje kulturu české menšiny jako tu, která převyšuje všechny ostatní menšiny v širokém okolí a stává se vzorem pro ostatní menšiny v Banátu. Podrobněji pak zmiňuje vyspělejší české metody obdělávání půdy, pěstování obilí a obecně kvalitnější české produkty a výrobky. Tato česká kulturní vyspělost obohacuje i samotné Rumuny, a tudíž v té době udělovala Čechům nadstandardní pracovní a sociální status.²⁷

Jaroslav Svoboda a Ivo Dokoupil v brožuře „Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem“ chronologicky navazují a popisují situaci v 2. polovině 20. století a převážně v 80. letech, kdy je cítit úpadek vlivu české menšiny na své okolí. Dodává, že i nadále lze najít u většiny Čechů charakteristické vlastnosti, díky kterým byla tato komunita v Rumunsku tak úspěšná. Pracovitost, poctivost, hospodárnost a houževnatost se však již v posledních letech vytrácejí kvůli mentální asimilaci a pozvolnému přizpůsobení se balkánské pasivitě, nedochvilnosti a netečnosti.²⁸

O prvku vzdělání a jeho důležitosti v životě Pémů se zmiňuje Desideriu Gesce. V jeho knize s názvem „Historie českých komunit v Rumunsku“ stručně popisuje vývoj vnímání absolvování různých stupňů vzdělání. Dle autora právě odlehlost a zemědělská

²⁶ Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí (krajané, lektoři). In: *Dzs.cz* [online]. ©2019 [cit.2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/kurz-cestiny//>.

²⁷ URBAN, Rudolf. Čechoslováci v Rumunsku: s 8 fotografiemi a krajanským adresářem. In: SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 107. ISBN 978-80-260-0263-5.

²⁸ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 107-108. ISBN 978-80-260-0263-5.

práce byly v historii hlavním determinantem pro žádaný stupeň vzdělání, kterým bylo již od konce 2. světové války absolvování základní školy. V této době existovaly ve větších českých vesnicích v Rumunsku čtyřleté školy vyučované v češtině a v roce 1957 byl přidán i stupeň druhý, nicméně jeho výuka probíhala jen v rumunštině. Až do roku 1989 žáci absolvující osmiletou základní školu nebyli necháváni studovat na středních školách, které se nacházeli převážně ve vzdálených městech. Výjimkou se stala vesnice Eibenthál, kde se rodiče rozhodli nechat vzdělávat své ratolesti na středních školách a odborných učilištích v přílehlé Oršavě, Rešici, Temešváru apod. Studium na vysoké škole bylo v té době u české minority raritou a nemělo své logické opodstatnění a využití.²⁹

Naopak o situaci týkající se důležitosti českého vzdělání v posledních letech se zmiňuje „Člověk v tísní.“ Jedná se o nevládní neziskovou organizaci zabývající se humanitární činností. Ta na svých oficiálních internetových stránkách poukazuje na nedostatečné vzdělání mladých jedinců z řad české menšiny. I dnes pro většinu tamní mladé generace patří základní vzdělání k vrcholu jejich dosavadního studia, a právě tato skutečnost jim znemožňuje následovné pronikání na trh práce.³⁰

²⁹ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 277-278. ISBN 978-80-87054-31-4.

³⁰ Rumunsko. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. ©2019 [cit.2019-11-24]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/rumunsko>.

5. Teoretická východiska

Pro srozumitelnost této práce je zapotřebí seznámit potencionálního čtenáře se základními modely, teoriemi a pojmy, které budou přímo či nepřímo procházet obsahem na následujících stránkách. V kapitolách níže bude pomyslně vykresleno pozadí, na kterém se vybrané téma odehrává. Vstřebání informací z této kapitoly poskytne mnohem komplexnější náhled na diskutovanou problematiku než v případě holého pročítání obsahu v praktické části. Pokud se bude pracovat s pojmy, na které není možné nahlížet jednotně, jejich význam se bude řídit definicí v rádcích této práce.

Etnická menšina

Při pročítání kapitol výše se čtenář až velmi často setkal s pojmem „menšina“, před kterým se nacházejí konkretizující přídavná jména jako „kulturní“ či „etnická“. Tomuto označení se ani v následujících rádcích čtenář nevyhne, neboť podstata této práce se orientuje právě kolem menšiny, a to té české v Rumunsku. Proto je namístě podat k tomuto výrazu srozumitelnou definici.

5.1.1 Definice menšiny

Označení menšina, jakožto významově se týkající etnicity, je koncept relativní a relační.³¹ Na druhém konci se nachází většina, která však bez menšiny ztrácí význam, tudíž se jedná také o relativní a závislou veličinu. Jejich oboustranný vztah se ve většině případů nachází v systémových hranicích, nejčastěji myšleno v hranicích státních. Tudíž pokud se změní hranice státu, změní se i hranice mezi menšinovou a většinovou populací. Jako názorná ukázka se dá použít situace Rusů v bývalém Sovětském svazu. V něm zaujímali Rusové většinové postavení, nicméně po rozpadu svazové republiky se stali menšinami v nově vzniklých postsovětských národních státech.³²

³¹ Vychází ze slova „relace“: vzájemný vztah, poměr [cit.2020-02-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/relace>.

³² ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. [online]. Praha: Slon, 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7. [cit.2020-02-17]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2018:etnicita_a_nacionalismus.

V této práci se pojem menšina v některých případech nahrazuje slovem minorita. Jde však o slovo stejného významu, které pouze pochází z anglické znění *minority*.³³

Již dle kořenu slova menšina lze odvodit, že se jedná o početně slabší část obyvatel sledovaného území. Pocitově se dají k této definici dále přidat významy, které obsahují prvky znevýhodnění a utlačování. Nicméně považovat nedominantní postavení za nedílnou součást definice se může stát mylným krokem, neboť z historie a současnosti jsou známy případy, kdy daná menšinová skupina se mohla pyšnit dominantnějším postavením oproti většinové populaci ve sledovaném regionu. Jako příklad poslouží situace bělošské menšiny v Jihoafrické republice v období apartheidu či vymezení se menšiny Albánců vůči Srbům díky nově vzniklému státu Kosovo.³⁴ Tyto příklady ukazují, že i většina může být v některých případech a na některých částech území znevýhodňována a diskriminována.³⁵

5.1.2 Definice etnicity

Pro jasnější vymezení kontextu, v jakém se pojem menšina používá, se ve tvaru přídavného jména objevuje „etnicita“. Základ tohoto slova byl znám již ve starověkém Řecku, kde ve tvaru „ethnikos“ nejprve znamenal barbar nebo pohan. Termín etnicita jako takový se však objevuje v americké sociologii až v 60. letech 20. století.³⁶ V té době se zmíněný pojem začíná používat jako „etnická skupina“, která postupně začíná nahrazovat označení „kmeny.“ V tomto pojetí počíná být bráno toto nové označení za samostatné jednotky, které si uvědomují existenci jiných etnických skupin. Díky kontaktu s nimi se v jistém smyslu vytvářejí a dochází k upevňování jejich skupinové identity. Ty totiž nemohou být sami definovány bez vztahu k ne-členům skupiny. S tím souvisí i to, že se v mytologii zkoumané etnické skupiny nacházejí příběhy o společném původu jejich společenstva. Tyto mýty evokují pocit originality, která podporuje téměř vždy ideologii endogamie,³⁷ jejíž praktický význam však významně kolísá.³⁸

³³ PETRUSEK, M.; MAŘÍKOVÁ, H.; VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. s. 606. ISBN 80-7184-164-1.

³⁴ Albánci tedy byli v nedominantním postavení vůči Srbům co se týká celé oblasti Srbska. Nicméně v oblasti a budoucím státu Kosovo byli naopak Srbové v menšinovém počtu oproti Albáncům.

³⁵ KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. Praha: Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, 2014, s. 5. ISBN 978-80-213-2524-1.

³⁶ WILLIAMS, R. *Keywords: a vocabulary of culture and society*. Rev. ed. New York: Oxford University Press, 1983. s. 119. ISBN 0-19-520469-7.

³⁷ Kulturní pravidlo určující endogamní skupinu (kmen, kasta, národ), z níž si populace vybírá své partnery [cit.2020-02-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/endogamie>.

Dále tyto skupiny zároveň zaujímají odlišné pozice v sociální hierarchii dané společnosti. Je potřeba si však dát pozor na záměnu s pojmem sociální třída.³⁹

Modely v přístupu k národnostním menšinám

Odjakživa platí, že prostor obývaný lidmi nikdy nebyl, není a nebude etnicky či kulturně homogenní. Při politicko-geografickém formování evropského kontinentu se počaly objevovat otázky týkající se právě zmíněné nejednoty, neboť ne vždy se nositelům jednoho etnika podařilo zformovat do kompaktního samosprávného celku. A pokud ano, historické okolnosti a události od těchto formujících se národů pomyslně ukrajovaly malé kousky daných společenství a umisťovaly je tak, že postupně začaly vznikat ostrůvky kultur, proti kterým začala působit síla majoritní společnosti. Od té doby lze hovořit o národnostních menšinách a s tím i o přístupech k nim.

Historický kontext. Až do nedávné doby byly považovány národnostní menšiny pouze za etnické skupiny. Ty žijí odděleně od svého mateřského státu, osidlují více či méně kompaktní území a vyznačují se menší populací než zbytek populace osídleného území. V případech národnostní menšiny se ve 20. století začaly rýsovat snahy o právní ošetření, které by zamezilo možné potlačování menšiny většinou.⁴⁰

Vážnost situace ohledně ukotvení práv a vyjasnění pozice menšin dále vygradovala obdobím imigrace do západní Evropy, která se stala velkým lákadlem pro přistěhovalce svou vyspělostí a možnostmi nabídky práce. Příliv rozdílné kultury zvýšil ve státech množství menšin a typově je rozdělil na staré integrované menšiny, které již nějaká práva měly a nové, které se teprve později začnou více formovat. Prvotní předpoklady ohledně krátkodobého pobytu přistěhovalců nevyšly, neboť se začínali trvale usazovat, a tudíž

³⁸ MURPHY, R. F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Slon, 2004. s. 163. ISBN 80-86429-25-3.

³⁹ ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. [online]. Praha: Slon, 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7. [cit.2020-02-17]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2018:etnicita_a_nacionalismus.

⁴⁰ STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v České republice. In: MAREŠ, M., et al. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 8-9. ISBN 80-7325-050-0.

jednotlivé státy musely na tyto změny v kulturním prostředí začít reagovat změnou legislativy a přijmout nová potřebná opatření.⁴¹

Tato opatření každý stát pojímá rozdílným způsobem, od plně asimilačních tendencí po multikulturní přístup. Počátkem 90. let 20. století musely i státy bývalé Varšavské smlouvy začít přijímat kroky po vzoru zemí západní Evropy, jako mezinárodní úmluvy statusu přistěhovalců, zavádět azylovou proceduru a přijímat opatření související s integrací uznaných azylantů. Dále pád režimu přinesl do těchto států zahraniční pracovní sílu, umožnil výměnné pobyty studentů a zapříčinil nelegální imigraci.⁴²

5.1.3 Imigrační a integrační modely

Náhlá změna v etnickém složení obyvatelstva často vede k zamyšlení se a později k vytvoření forem imigračních a integračních modelů. Následná realizace vládních programů má za cíl ochranu práv národnostních menšin, zabránění etnických konfliktů a celkové destabilizaci systému. Následné postupy úzce souvisí s historickou zkušeností s imigrací. Jinak se bude k imigraci stavět na jedné straně Severní Amerika, která má zkušenosti s přístupem k původnímu obyvatelstvu a následnému masovému přistěhovalectví Evropanů. Na straně druhé Evropa, která nikdy nečelila takové imigraci, jako prvně zmíněný světadíl. Nicméně všechny tyto rozdílné imigrační politiky se pohybují mezi třemi ideálními modely.⁴³

Asimilace. Prvním integračním modelem je koncept asimilace, který v extrémních příkladech předpokládá úplné začlenění menšiny do majoritního prostředí. Mezi vedlejší jevy lze zařadit odstranění kulturních, jazykových a sociálních odlišností minority, které jsou nahrazeny většinovými atributy. Ke konfliktu nedochází díky ztrátě etnické identity minority, a proto proti němu nemusí být aktivovány jakékoliv intervence ze strany státu.⁴⁴ Naopak to, v čem stát musí vynakládat značnou energii, je podpora integrace imigrantů do hostitelské země. Tyto aktivity však pro stát a vybrané orgány znamenají nalézt hranici

⁴¹ CAMPANI, G. Ethnic Minorities and new migration movements in Europe. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 1990. Vol 3, 4. s. 8.

⁴² STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v České republice. In: MAREŠ, M. a kol. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 13-15. ISBN 80-7325-050-0.

⁴³ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 218-220. ISBN 80-7325-020-9.

⁴⁴ STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v České republice. In: MAREŠ, M. a kol. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 14. ISBN 80-7325-050-0.

a rovnováhu při vytváření dané imigrační politiky, která by pro úspěšné řešení měla zohlednit například ochotu socializace členů menšiny, jejich míru vzdělání apod.⁴⁵ Proces asimilace může být nastartován zaprvé svobodným rozhodnutím etnické menšiny, které se zakládá na důležitém prvku dobrovolnosti. Za druhé může být vyvolán silným tlakem dominantní majoritní společnosti.⁴⁶

Přechodná diferencovaná inkorporace. Na opačné straně od asimilace se nachází druhý extrémní bod označovaný jako přechodná diferencovaná inkorporace. Na rozdíl od prvně zmiňovaného konceptu, který se snaží vyřešit etnický konflikt procesem splynutí menšiny s okolím, tato inkorporace eliminuje konflikt zamezením styku mezi etnickými skupinami. V krajních případech se nástrojem pro tento proces stávají etnické čistky či vyhnání dané komunity z obývaného prostoru. Umírněnější varianta konceptu však skýtá v současnosti možnost, jak částečně omezit podílení se etnické minority na většinové společnosti. Toho stát může dosáhnout rozvojem menšinového školství nebo financováním kulturních a zdravotních institucí zkoumané menšiny.⁴⁷

I tak jsou však imigranti součástí pouze určité společenské sféry a již nemají možnost vstoupit i do sfér dalších, jako systém sociální péče, volební právo apod. K znemožnění průniku imigrantů do těchto oblastí života slouží různé právní mechanismy, které členy menšiny od těchto snah odrazují. A Právě takovéto přístupy vedou časem k socioekonomickému znevýhodňování cizinců.⁴⁸

Multikulturalismus. Jako třetí přístup k etnické odlišnosti se nazývá multikulturalismus, jehož označení se jako termín v Evropě poprvé objevil v 50. letech 20. století ve Švýcarsku. Původně v té době vyjadřoval politicky jednotný národ, který je ale kulturně rozdílný. Od 70. let se podobná myšlenka rozšířila i do zbytku Evropy. Toto rozšíření je spojováno s příchodem imigrantů ze zemí, které bývaly evropskými

⁴⁵ DEPALO, D; FAINI, R; VENTURINI, A. The social assimilation of immigrants. *IZA discussion paper*, 2006, No. 2439 [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <http://ftp.iza.org/dp2439.pdf>.

⁴⁶ ŠUBRT, J. et al. *Soudobá sociologie V.: Teorie sociální změny*. Praha: Karolinum, 2013. s. 79. ISBN 978-80-246-2561-4.

⁴⁷ STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v České republice. In: MAREŠ, M. a kol. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 14. ISBN 80-7325-050-0.

⁴⁸ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 218-220. ISBN 80-7325-020-9.

koloniemi.⁴⁹ Dále lze tento pojem označit za politický a ideový proud, který je však velmi těžko definovatelný a uchopitelný.⁵⁰ Snahy o definici multikulturalismu lze najít u západních zemí, které mají s přistěhovalectvím zkušenosti. Dle těchto států jde o proces ekonomického a kulturního obohacení, které pramení ze vzájemné tolerance a spolupráce.⁵¹

Tento koncept se od předchozích dvou liší uznáváním legitimacy kulturní a sociální různorodosti etnických menšin. Absence etnického konfliktu je dosažena aktivní účastí na veřejném životě menšiny. V tomto případě stát opět aktivně vstupuje do integračního procesu, ale na rozdíl od diferencované inkorporace vytváří takové paralelní instituce, které jsou plnou součástí celé společnosti a reflektují kulturní a sociální původ všech participantů.⁵² Náhled na multikulturalismus však v žádném případě není jednotný a v průběhu dějin se zformovaly tyto tři základní modely:

1) model typický svou důslednou integrací a asimilací národnostních menšin. Jejich kulturní a náboženské tradice mají být soukromé a neměly by zasahovat do veřejného života. Tento model je charakteristický například pro Francii a Švýcarsko.

2) model lze nalézt v Německu, Nizozemí nebo Skandinávii. Míra integrace je velmi nízká a nevyžaduje asimilaci. Za negativní jevy lze označit nízký počet přistěhovalců ovládající jazyk majority a následná segregace od většinové společnosti (vznik ghatt a chudinských čtvrtí).

3) model vnímá společnost jako směsici etnický odlišných skupin obyvatel. Jejich potřeby a požadavky je třeba chápat a respektovat, ale původní kultura zůstává stále nadřazená kulturám přistěhovalců.⁵³

⁴⁹ POLICKÝ, R. Opravdu multikulturalismus selhal? In: *Blog.idnes.cz* [online]. 2015. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <https://radekpolicky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=457196>.

⁵⁰ ČENĚK, J.; SMOLÍK J.; VYKOUKALOVÁ Z. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. s. 59. ISBN 978-80-271-9015-7.

⁵¹ WESTON, P. Multikulturalismus-výhody a nevýhody. In: *Europortal.cz* [online]. 2007. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/1586-multikulturalismus-vyhody-a-nevyhody.aspx>.

⁵² STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v České republice. In: MAREŠ, M. a kol. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 14. ISBN 80-7325-050-0.

⁵³ Multikulturalismus. In: *Evropa2045.cz*. 2018. In: TIMKOVÁ, K. *Demografické změny v České republice v důsledku uprchlické krize*. [online]. Brno, 2018. Diplomová práce: Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií. Vedoucí práce: Dana Hübelová. [cit.2020-02-06]. Dostupné z: [file:///C:/Users/p/Downloads/zaverecna_prace%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/p/Downloads/zaverecna_prace%20(6).pdf).

Ač se ideový směr multikulturalismu donedávna těšil oblibě (tu však narušila například Evropská migrační krize vrcholící v roce 2015), najdou se i kritici, kteří upozorňují na nedostatky tohoto konceptu. Mezi velmi zajímavou výtku patří mimo jiné jakési rozpouštění či ztráta národních hranic, které vymezovaly prostor pro určitou kulturu. Právě kvůli počínající absenci hranic již není jednoznačné, kde je venku a kde uvnitř. Z globálního hlediska jsou tedy všichni menšinou a tento fakt nese rysy post majoritní společnosti.⁵⁴

Kroky menšiny pro zachování etnického vědomí

Kulturní různorodost na určitém území je stále častěji chápána jako dědictví předešlých generací a zároveň se objevují i přirovnání k různorodé skladbě organismů na planetě Zemi. Fenomén vymírání živočišných a rostlinných druhů je doprovázen voláním o zachování a ochraně před vyhynutím. V tomto případě by mohla být použita paralela, která by byla nazývána jakýmsi „etnickým genofondem“, který je potřeba chránit taktéž.⁵⁵

5.1.4 Argumentace o smyslu zachování etnické identity

Při jakékoliv diskuzi týkající se tématu etnicity se diskutující časem dostanou k té nejzákladnější otázce. Má etnicita a její hlavní znaky opravdu takovou hodnotu? Proč vlastně usilovat o zbrzdění či úplné zastavení přirozené asimilace?

Ač se jedná o základní jednoduché otázky, odpovědi již tak jasné a jednoduché nejsou. Hlavní instance, díky které lze předávat etnické prvky, se nazývá míra vitality kolektivu, a právě díky ní existují výše zmíněné otázky. V rámci snah o upevnování této skupinové vůle (např. povzbuzovat k předávání jazyka) se používá argumentace různého typu. Z jedné strany lze argumentovat formou opěvování krás a hodnot konkrétní kultury, ze strany druhé vést debatu o sofistikovaných teoriích s vědeckým pozadím. Tyto

⁵⁴ MEER, N. et al. Multiculturalism and interculturalism: Debating the dividing lines. In: ŠKABRAHA DOKOUPIL, M. Proč je multikulturalismus nepopulární. In: *Ceskapozice.lidovky.cz* [online]. 2017. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/recenze/proc-je-multikulturalismus-nepopularni.A170226_220752_pozice-recenze_lube.

⁵⁵ POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-07]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

argumentace můžeme rozdělit do dvou základních kategorií, které se ovšem velmi často prolínají.⁵⁶

5.1.5 Idealistická argumentace

V této argumentaci se autoři snaží nahlížet na smysl života jiným pohledem než pragmatickým způsobem. Potlačení pragmatického aspektu a rozvíjením aspektu jiných se zabývá například J. Fishman.⁵⁷

Ten upozorňuje na to, že omezení problémů kulturních hnutí na ryze mocenské a finanční posouvá význam lidských hodnot, emocí a věrnosti na peněžní kapitál a hrubou sílu. Tyto mylné pokusy oslabují schopnosti pochopit složitost lidské povahy a sociokulturní reality. Dále nám tyto snahy nedovolí vnímat intenzitu ideálů a altruismu, jež jsou středobodem mnoha typů sociálního chování etnické skupiny a snaží se o obrácení jejich životní situace do kladného směru. Případným námitkám vůči snahám o zachování asimilující menšiny se lze bránit i postmoderním způsobem. Proti argumentům, považující zastavení zanikání menšiny za něco iracionálního a zbytečného, se lze bránit poukázáním na relativitu a rovnoprávnost všech sociokulturních snah obecně. Dále lze poukázat na to, že život se neomezuje pouze na ekonomicko-pragmatický koncept, ale pro jeho pochopení je zapotřebí mnohem komplexnější pohled.⁵⁸

Saphir-Whorfova hypotéza. Do idealistické argumentace lze zařadit i netradiční pohled Saphir-Whorfovy hypotézy, která zakládá na specifickém pojetí jazyka, jež se často pojí s jedinečností dané etnické skupiny.

Dle výše zmíněné hypotézy kvůli různorodosti jazyků všichni pozorovatelé nedospívají na základně daných fyzických podkladů ke stejnému obrazu světa. Pokud však ano, v tom případě bude jejich jazykové pozadí podobné a v nějakém aspektu srovnatelné.⁵⁹ Obecně se dá obsah této koncepce vztahu jazyka s vnímáním reality shrnout do tří základních bodů:

1) Veškeré myšlení je jazykové

⁵⁶ ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon, 2009. s. 63-64. ISBN 978-80-86429-83-0.

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ FISHMAN, J. *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Language*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 1991. s. 19-20. ISBN 1-85359-121-1.

⁵⁹ VRHEL, F. Jazyk a obraz světa. *Český lid*, 1996. 83 (3): s. 223.

- 2) Každý jazyk vytváří specifickou vizi reality
- 3) Jednotlivé obrazy reality, konstruované různými jazyky, se vzájemně liší⁶⁰

Znamená to tedy, že se zánikem určitého jazyka zmizí specifické vnímání reality a světa. Ač byla tato hypotéza v historii velmi často podrobována kritice, lze ji v kontextu revitalizačních aktivit úspěšně využívat.⁶¹

Tím, že řečník používá zvuky a slova daného jazyka, nutí ho to přemýšlet v daném jazyce a tím pádem pohlížet na věc určitým způsobem. Tento systém postupem času vytvořil společnou paměť etnika, která je nepřenositelná, a tudíž také zanikne společně s jazykem.⁶²

5.1.6 Praktická argumentace

Tento typ argumentace se zaměřuje, jak již název napovídá, na ryze praktická hlediska pro existenci etnických menšin. K nejčastěji skloňovaným argumentům v této souvislosti patří například lidské a kulturní obohacení, či zvýhodnění při hledání zaměstnání. Právě znalost minoritního jazyka se v kombinaci s vysokou mírou nezaměstnanosti může stát výsadou, která razantním způsobem pozitivně ovlivní uplatnění na trhu práce. U menšin sídlících v pohraničí se mluví o teorii kulturně-ekonomického mostu. Tu lze vnímat v pozitivní konotaci jako most mezi dvěma státními celky ku příkladu Německa a Dánska, kde při hranicích žije dánská a německá menšina. Ne vždy však tento most funguje správně, jako v případě Katalánců a Basků, kteří obývají španělskou a francouzskou stranu hranice. Zmíněnou teorii taktéž nelze v pozitivním smyslu aplikovat na případ rusky hovořící populace v pobaltských zemích, které jsou vnímány spíše jako obtížně řešitelný mezinárodní problém.⁶³

Bilingvismus a diglosie. Pokud se minoritní etnické skupiny identifikují pomocí svého vlastního jazyka, automaticky se dostávají do situace, ve které budou muset řešit střet mezi svým roditelým jazykem a jazykem většinové populace.

⁶⁰ BUDIL, I. T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 1992. s. 105. ISBN 80-900904-5-1.

⁶¹ VRHEL, F. *Jazyk a obraz světa. Český lid*, 1996. 83 (3). s. 223.

⁶² STEENSEN, T. *Grundtatsachen zur Zwei-und Mehrsprachigkeit*. Bredstedt: Verlag Nordfriisk Instituut, 1998. s. 18. ISBN 3880072701.

⁶³ ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon, 2009. s. 66-67. ISBN 978-80-86429-83-0.

V těchto případech se ochránci menšin (a tudíž i osobitého jazyka menšiny) snaží podpořit rodiče, aby svým potomkům umožnili učit se malému jazyku. Stále se objevují případy, kdy rodiče považují svůj rodilý jazyk za něco neužitečného a něco, co jejich děti zbytečně přetěžuje. Probíhající diskuzi pomohly vyřešit exaktní biologické výzkumy, které vyvrátily předchozí pochyby o smyslu minoritních jazyků a přetěžování dětí. Bylo navíc prokázáno, že děti, které byly od útlého věku vychovávány ve dvou jazycích, mají lepší školní výsledky i v jazyce většiny.⁶⁴

Tyto děti totiž dokážou svět kolem sebe vnímat simultánně⁶⁵, čímž se zvyšují jejich intelektuální schopnosti a potenciál. Ve velké míře se u dvojjazyčných dětí rozvíjí abstraktní myšlení. Toto tvrzení bylo otestováno ve dvou skupinách dětí z Walesu, jednojazyčných a dvojjazyčných. Děti byly dotazovány na to, která dvě ze tří slov CAP, CAN, HAT (česky: čapka, plechovka, klobouk) jsou vzájemně nejpodobnější. Převážná většina jednojazyčných dětí se rozhodla pro variantu CAP a CAN, která je příznačná svou podobností zvuku a písmen. Dvojjazyčné děti si naopak vybraly variantu CAP a HAT, ve které nehraje roli fonetická podobnost, ale naopak podobný význam slov, jehož uvědomění si je typické pro vyšší úroveň abstraktního myšlení.⁶⁶ Dále mají dvojjazyční jedinci přístup k daleko většímu objemu informací a vědomostí než jednojazyční. Díky tomu, že jsou zvyklí více střídat jazyky a tím pádem modely myšlení, jejich intelekt je flexibilnější.⁶⁷

S užíváním dvou a více jazyků se dle sociolingvistických koncepcí pojí dvojí označení tohoto fenoménu: bilingvismus a diglosie.

Pojem *bilingvismus*, český ekvivalent dvojjazyčnost, označuje individuální znalost dvou jazyků.

Diglosie znamená také užívání dvou jazyků, nicméně oproti bilingvistice se tyto jazyky používají nikoliv samovolně, ale v závislosti na společenském kontextu.⁶⁸ Použití daných variant jazyka se váže k vysoké či nízké prestiži, která je nastavena jednotně pro danou komunitu a na základě tohoto nastavení se používá v daných situacích

⁶⁴ BAKER, C.; PRYS JONES, S. *Encyclopaedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Philadelphia: Multilingual Matters Ltd, 1998. s. 62-85. ISBN 1853593621.

⁶⁵ Současně, paralelně probíhající [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <http://lidovyslovnik.cz/index.php?dotaz=simult%E1nn%ED>.

⁶⁶ STEENSEN, T. Grundtatsachen zur Zwei-und Mehrsprachigkeit. Bräist/Bredstedt: Verlag Nordfriisk Instituut, 1998. s. 17-18. In: ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon, 2009. s. 67-68. ISBN 978-80-86429-83-0.

⁶⁷ WURM, S. Prospect of language preservation in the North. *Senri Ethnological studies*, 1997, 44: s. 35-53.

⁶⁸ NEKVAPIL, J. Sociolingvistika v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*, 2000-2001, 11 (1): 15-24.

buď jazyk pro vyšší nebo jazyk pro nižší prestiž. Diglosie může existovat s bilingvismem a naopak. Známe je například dlouhodobé užívání dvojjazyčnosti dohromady s diglosií v Paraguay u jazyka španělštiny a guaraní.⁶⁹

5.1.7 Motivace pro zachování etnické menšiny

Nicméně ještě před automatickou obranou a zamezováním asimilace menšiny je zapotřebí si uvědomit, jak složité někdy znamená být členem minority. Každý uvědomělý člen dané skupiny je menšinovou populací svým způsobem determinován, ovlivňován a bohužel i handicapován. V malé míře se znevýhodnění objevují i ve společnostech bez předsudků a utlačování, situaci však nezabrání ani zdravé sebevědomí příslušníků menšiny. Ti totiž mnohdy musí řešit problémy, které se v životě „národních“ kultur téměř vůbec neobjevují. Dále se u minoritních kultur setkáváme s potřebou sebeidentifikace v mnohem větší míře než u většinové etnické populace, která slouží k psychické opoře vůči odlišnému kulturnímu prostředí. Často se v mnoha případech jedná o doslova existenční otázky, jako role národnosti při výběru vhodného partnera a v jaké kultuře bude potencionální potomek vychováván. Dilemata se objevují v případě využití či nevyužití menšinových škol, nedostatku volného času zaviněného aktivitami kvůli snaze pro zachování a rozvoj komunity, či při zamyšlení se nad smyslem přetrvání dané populace a zvažování výhod a nevýhod kulturní změny.⁷⁰

Je tedy jasné, že život uvědomělého člena menšinové kultury není v žádném případě stejný jako člena většiny. Proto se nelze divit, že některé menšiny úmyslně opustily svůj původní styl života a plně se integrovaly do společnosti. V mnoha případech dělá takové rozhodnutí život snazší. Houževnatější minority se nicméně snaží čelit zániku různými aktivitami a bránit tak možné asimilaci.

Vize do budoucnosti. U každé úspěšné aktivity, která se snaží o zachování specifické kultury, se bezpodmínečně nacházel a nachází nějaký společný cíl. Ten nejefektivnější zmiňuje právě víru v budoucnost jako ten nejúčinnější motor pro obranu proti zániku etnicko-jazykového fenoménu. Činnosti s touto vírou spojené by měly být pochopeny a akceptovány samotnými příslušníky menšiny. Aktivity by také

⁶⁹ FASOLD, R. *The Sociolinguistics of Society: Introduction to Sociolinguistics, Vol. I.* Oxford-Cambridge: Blackwell, 1984. s. 13-60. ISBN 063113462X.

⁷⁰ ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace.* Praha: Slon, 2009. s. 48-49. ISBN 978-80-86429-83-0.

měly vycházet z vlastní iniciativy, nikoliv spoléhat a čekat na samovolná umožnění a povolení ze strany majoritního obyvatelstva. Modely z 19. století, které se zakládaly na patriotismu a buditelství, již dnes nemusí být účinné, naopak mohou být i kontraproduktivní.⁷¹ Etnická skupina by měla jasně a přesně definovat své specifické znaky a atributy, a tím vytyčit své kulturní hranice. Ale v žádném případě to neznamená vytvářet bariéru, a tím dva separované světy.⁷²

Teorie etnojazykové vitality. Na zachování etnické pospolitosti má rozhodující vliv zájem samotných členů skupiny o přetrvání etnické osobitosti. Zkoumáním tohoto faktoru se zabývá tzv. teorie vitality a její hlavní tři pilíře:

1) Prvním pilířem je status, který se dělí na ekonomický, společenský, či jazykový.

2) Druhý pilíř je označen demografickými faktory. Ty svůj obsah zkoumání popisují v kategoriích rozšíření (koncentrace v teritoriu, podíl) a počtu (absolutní porodnost, smíšená manželství, imigrace a emigrace).

3) Institucionální podpora jako třetí pilíř popisuje fungování a působení dané kultury v základních rovinách společnosti, se kterými přichází přirozeně do kontaktu: masmédiá, školství, státní úřady, průmysl, náboženství, kultura a politika.⁷³

Školství jako obranné opatření proti asimilaci

V rámci etnojazykové koncepce se lze bavit o školství, které přímo zprostředkovává ekonomický a jazykový status, a tudíž se velmi úzce váže na první pilíř etnojazykové vitality.

Jak již bylo zmíněno v kapitole „Literární rešerše,“ možnost studia v rodném jazyku ve velké míře napomáhá k udržení etnického povědomí, a tudíž se svým způsobem jedná o opatření bojující proti asimilaci. Jelikož se tato práce zaměřuje na menšinové školství v zahraničí, následující stránky v „Teoretické části“ se nevěnují školství obecně, ale obsah je zaměřen vyloženě na české menšinové školství v zahraničí jako takové.

⁷¹ FISHMAN, J. *Language and ethnicity in minority sociolinguistic perspective*. Philadelphia: Multilingual Matters, 1989. s. 397. Multilingual matters (Series), 45. ISBN 1-85359-006-1.

⁷² KASPER, M. Etniska zhromadnosć – rěč – etniske sebjewědomje. *Rozhlad*, 1981, 31 (6): s. 225.

⁷³ GILES, H., et al. Notes on the Construction of a ‘Subjective Vitality Questionnaire’ for Ethnolinguistic Groups, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 2, 1981, č. 2, s. 145–155.

5.1.8 Typy českých menšinových škol

České menšinové školství v zahraničí dodnes obsahuje dvě základní směrnice, národní a státně občanskou. První z nich má za hlavní úkol uchovat mateřský jazyk. Druhá zmíněná role se soustředí na vedení dětí k loajalitě ke státu, ve kterém žijí (ať jsou nebo nejsou jeho příslušníci). Mimo to se české školy rozdělují do dalších tří kategorií.

České školy doplňovací. Ty umožňují vedle řádné místní školy (se státním jazykem) základní vzdělání v mateřském jazyce formou hodin českého jazyka, vlastivědy a zpěvu. Výuka probíhá na bázi dobrovolné docházky a v čele třídy působí většinou učitel vyslaný z ČR. Ten zpravidla vyučuje děti odpoledne, neboť dopoledne žáci navštěvují povinnou státní školu.

České školy doplňovací mohou fungovat dvěma způsoby. V jednom z nich je doplňovací škola úplně oddělena od řádné státní školy, ale školské a výchovné předpisy hlídá tamní stát. Druhý typ popisuje doplňovací školu jako tu, která je součástí státní nebo veřejné školy řádné. To znamená, že žáci zde plní část své zákonné školní povinnosti. V praxi to vypadá tak, že žáci prvního až přibližně třetího ročníku se účastní vyučování všech povinných státních předmětů, ale v češtině pod vedením českého lektora. V následujících ročnících se role českého učitele omezuje na již zmíněné předměty jako vlastivěda, zpěv apod.

České školy soukromé. Na těchto školách je školní docházka povinná, neboť tyto školy jsou, na rozdíl od doplňovacích škol, vsazeny do souboru řádných veřejných nebo státních škol, které se řídí školskými předpisy platnými v příslušném státu. Výuka již plně probíhá v českém jazyce a jazyk příslušného státu se vyučuje ve formě povinného předmětu. Některé z těchto škol jsou zcela samostatnou správní jednotkou, jiné jsou připojeny ke státní nebo jiné veřejné škole. Žáci těchto škol podstupují závěrečné zkoušky na státních školách.

České školy státní. Tento třetí typ české školy v zahraničí má shodná práva jako řádné státní školy daného státu. Tato Práva vychází buď z ustanovení mírových smluv a všeobecných smluv z ustanovení o ochraně menšin, nebo vyplívá z dodatečných úmluv a dohod. Docházka do těchto škol plně nahrazuje českým žákům řádnou povinnou školní docházku a poskytuje jim všechna práva z toho vyplívající. České státní nebo veřejné školy

v zahraničí mohou být jak úplně samostatné s vyučovacím českým jazykem, tak správně spojené s veřejnou školou státního jazyka. V obou případech může probíhat vyučování v češtině se státní řečí jako povinným předmětem, nebo se lze výuka vést ve dvou vyučovacích jazycích.⁷⁴

5.1.9 Zajištění přítomnosti českých učitelů v menšině

Do realizace a zřízení české menšinové školy v daném státu vstupuje jeden důležitý faktor, a tím je velikost české minority. To má přímý dopad na přítomnost českého učitele, bez kterého české vyučování nemá smysl. Jenže pokud česká kolonie nedisponuje dostatečným počtem lidí, sehnat českého učitele se jeví jako velmi obtížné. Nicméně v souladu s ustanovením o ochraně menšin má za úkol daný stát takového učitele pro menšiny na svém území zajistit, a to lze vyřešit dvěma způsoby.

Učitel z řad dané menšiny. Pro co největší efektivnost učení se českému jazyku je zapotřebí učitel pocházející z dané menšiny. Právě on dokáže co nejlépe reagovat na potřeby české populace v majoritním prostředí. Nicméně cesta takového člověka, jejíž cílem jest být učitelem, je trnitá. Po studiu, v lepším případě na škole s rodným jazykem minority, tento člověk musí časem prostředí svého rodného jazyka opustit a začít se věnovat studiu na tamních státních pedagogických školách, na kterých výuka probíhá ve většinovém jazyce. V případě úspěšného absolvování vysoké školy se považuje za žádoucí alespoň jeden rok působení v mateřské zemi pro kompletní doplnění vzdělání v jazyce menšiny.

Vyslaný učitel. V případě, že v řadách etnické minority se časem nezrodí učitel, může daný stát využít možnost pozvat na své území kantora, který pochází z mateřského státu menšiny. Nicméně je potřeba si uvědomit, že ač vyslaný učitel přichází z prostředí, z kterého česká menšina pochází, v žádném případě se nemůže brát styk lektora s menšinou jako setkání člena národní kultury s komunitou identickou s mateřskou společností.⁷⁵ Existuje celá řada příčin a faktorů, které ovlivňují danou menšinu a tím ji odklání od původního kulturního základu:

⁷⁴ MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 17-19. ISBN 80-7194-547-1.

⁷⁵ Tamtéž, 19-21.

- 1) Geografické odlišnosti – rozdíly v novém a původním prostředí
- 2) Demografické odlišnosti – rozmístění menšiny v prostoru (kompaktní celek či v širokém okolí)
- 3) Forma osídlení – město nebo venkov
- 4) Změny v náboženském vyznání – přijetí nebo nepřijetí většinového vyznání
- 5) Příčiny vzniku menšiny – náboženského, politického, hospodářského základu
- 6) Vztah nového státu k národnostním menšinám
- 7) Změna původního povolání a zaměstnání kolonistů
- 8) Úroveň hospodářské, sociální a kulturní vyspělosti minority a majority – lepší udržení menšinové kultury tam, kde v jistých ohledech předčila majoritu
- 9) Úroveň národního povědomí příslušníků menšiny – vnímání skupinové hodnoty apod.⁷⁶

Je tedy jasné, že vyslaný učitel z počátku nedokáže vstřebat všechny rozdílnosti mezi menšinou a mateřským státem a následně k tomu upravit potřeby a průběh výuky rodného jazyka ve škole. K tomu je zapotřebí dlouhodobější působení vyslaného učitele, aby dokázal dané rozdílnosti pochopit a adekvátně tak reagovat na své působení v minoritě.

⁷⁶ HEROLDOVÁ, I. Život a kultura českých exulantů z 18. století. In: MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 14-15. ISBN 80-7194-547-1.

6. Vlastní práce

Rumunsko

V Evropě se nachází mnoho států, při jejichž studování a získávání informací lze přijít do kontaktu s tématem etnických minorit. Nicméně v Rumunsku toto téma platí dvojnásob, neboť na území tohoto státu do dnešních dnů žije kolem 20 národnostních menšin.

A právě pro lepší pochopení, proč se tolik menšin včetně té české vyskytuje na tomto území, je zapotřebí čtenáře seznámit s historických kontextem dnešního území Rumunska.⁷⁷

6.1.1 Historie rumunského území

Jelikož se právě tento stát nachází v geografické oblasti Balkánského poloostrova, kde docházelo k výraznému střetávání různých kultur, lze v tomto případě mluvit o jakési křižovatce mezi Východem a Západem. Od počátku řeckých, později římských vlivů, nastávaly časy romanizace tamního obyvatelstva, „Dáků.“ Ti přišli intenzivně do styku s Římany převážně v letech 106–275, kdy se jejich území s tehdejším názvem Dácie stalo provincií římského impéria. Právě v těchto časech se počíná rýsovat základ pro dnešní rumunštinu, která vychází z tzv. vulgární latiny. Po zrušení Dácie jakožto provincie Říma však bylo dnešní Rumunsko stále, hlavně kulturně, ovlivňováno. S tím souvisí i přítomnost křesťanství, které se ve zdejší oblasti v průřezu dějin dostávalo do konfliktu s poměrně blízkými muslimskými zeměmi a říšiemi v Asii.⁷⁸

V 16. století se dnešní oblast Rumunska stávala z valašského knížectví (vznik 14. století) na jihu a moldavského knížectví (vznik 14. století) na severovýchodě země. Tyto dva celky po dlouhou dobu spadaly pod Osmanskou říši.⁷⁹ Sedmihradsko, které by dnes

⁷⁷ POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

⁷⁸ Rumunsko. In: *Aktualne.cz* [online]. 16. 11. 2011. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rumunsko/~i:wiki:2174/?redirected=1556376622>.

⁷⁹ KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. Praha: Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, 2014, s. 310-311. ISBN 978-80-213-2524-1.

geograficky patřilo také do území dnešního Rumunska, bylo v 16. století také součástí Osmanské říše, ale v roce 1699 bylo přiděleno Uhrám.⁸⁰

Situace se změnila až v 19. století, přesněji v roce 1859, kdy se Valašsko a Moldavsko spojilo. Tímto krokem se začala formovat finální podoba rozlohy budoucího státního celku, nicméně až v roce 1878 bylo Rumunsko prohlášeno za samostatné království.⁸¹

Počátek 20. století znamená pro Rumunsko největší územní rozmach v historii. Stalo se tak v roce 1916, kdy Rumunsko vstoupilo do konfliktu na stranu „Dohody.“ Díky tomuto kroku se po ukončení války rozrostlo o Besarábii, které dříve patřilo Rusku. Trianonská smlouva z roku 1920 přičlenila navíc k Rumunsku území Sedmihradská (Transylvánie), Banátu a Bukoviny, které předtím náležely Rakousku-Uhersku. Tento nově vzniklý celek se dnes označuje jako Velké Rumunsko.⁸²

V provincii Transylvánie a Banát, které dříve patřily, v té době již zaniklé, rakousko-uherské monarchii, se nacházel velký počet Maďarů a Němců. Dále v Besarábii, bývalé provincii ruské říše, žilo velké množství Židů. Tyto tři zmíněné menšiny byly největší a zároveň nejobtížněji začleňovány do Velkého Rumunska. Nicméně i další národnostní menšiny (například Bulhaři, Rusové, Ukrajinci, Tataři, Srbové, Turci a Romové) představovaly v meziválečném období a někdy i poválečném období značné problémy se začleněním.⁸³

Po druhé světové válce, ve které se Rumunsko postavilo nejprve po boku Německa, přišlo o území Besarábie, které připadlo tehdejšímu Sovětskému svazu a v roce 1947 bylo Rumunsko vyhlášeno lidovou republikou.⁸⁴

Banát. Oblast Banátu hraje v historii české menšiny v Rumunsku významnou roli, neboť právě sem se v 19. století počalo stěhovat mnoho národnostních menšin. Toto území, kdy největší část se v současnosti nachází právě v Rumunsku, náležela do roku

⁸⁰ Rumunsko. In: *Aktualne.cz* [online]. 16. 11. 2011. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rumunsko/r~i:wiki:2174/?redirected=1556376622>.

⁸¹ KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. Praha: Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, 2014, s. 310-311. ISBN 978-80-213-2524-1.

⁸² PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Nakladatelství BRÁNA, 2012. s. 140-143. ISBN 978-80-7243-597-5.

⁸³ HORAK, S. M., et al. *Eastern European National Minorities, 1919-1980. A Handbook*. Libraries Unlimited, Inc. PO Box 263, Littleton, CO 80160-0263, 1985. ISBN 0872874168.

⁸⁴ Rumunsko. In: *Aktualne.cz* [online]. 16. 11. 2011. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rumunsko/r~i:wiki:2174/?redirected=1556376622>.

1718 Turkům. Po Požarevackém míru však toto zpustošené a liduprázdné území připadlo habsburské monarchii, která ho začlenila do vojenské hranice. V letech 1849-1867 se stal samostatnou rakouskou korunní zemí s názvem Srbská Vojvodina a Temešský Banát. Následně byl roku 1872 znovu přičleněn k Uhrám a v roce 1920 byl na základě Trianonské smlouvy rozdělen mezi SHS,⁸⁵ Maďarsko a Rumunsko.⁸⁶

6.1.2 Politický režim Nicolae Ceaușesca

Postava Nicolae Ceaușesca se dostala do širokého povědomí a jeho moc začala výrazně gradovat v roce 1965. Ještě předtím byl znám jako silný podporovatel komunistické ideologie, za což byl dokonce v roce 1943 veden jako politický vězeň v koncentračním táboru v Târgu Jiu. O dva roky později ho vláda jmenovala brigádním generálem armády Rumunska. Následně o další dva roky později v roce 1947 působil na pozici náměstka ministra zemědělství. Díky postu tajemníka Ústředního výboru Rumunské dělnické strany se dostal do přímého kontaktu s Rumunskou dělnickou stranou, kterou vedl Gheorge Gheorghiu-Dej.⁸⁷

Právě po smrti Gheorghia-Deje v r. 1965 nastává doba postupného naplnění Ceaușescových aspirací a seberealizace, neboť v březnu téhož roku byl na IX. Sjezdu zvolen novým generálním tajemníkem RDS. Na sjezdu došlo také na změnu názvu strany na Rumunskou komunistickou stranu (Partidul Comunist Român), jejíž název se používal do roku 1948.⁸⁸ Následující období od roku 1965 do roku 1971 se považuje za nejlepší období v komunistických dějinách Rumunska, a to převážně díky dobře fungující ekonomice. Hlavním ekonomickým tahounem se stal silný těžký průmysl.⁸⁹

V rámci upevnění vlastní moci se v r. 1967 Ceaușescu nechal jmenovat do funkce předsedy Státní rady jako jeho předchůdce Gheorghiu-Dej. Toho rok poté obvinil ze zavraždění Stefana Forișe a projevil snahu o postupnou likvidaci stalinismu

⁸⁵ Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů

⁸⁶ Malá československá encyklopedie, Svazek 1. In: MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 58. ISBN 80-7194-547-1.

⁸⁷ Textual Material about Ceaușescu. In: *Ceausescu.org* [online]. ©2005 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/.

⁸⁸ TREPTOW, K. W., et al. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 358. ISBN 8071063487.

⁸⁹ TEJCHMAN, M. *Dějiny Rumunska*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 73. ISBN 80-7106-348-7.

v Rumunsku. Jeho moc značně vzrostla v roce 1974, kdy se Ceaușescu stal prvním prezidentem Rumunské socialistické republiky.⁹⁰

Ač popularita nového prezidenta i nadále rostla, ještě v témž roce se začaly objevovat v rumunské ekonomice trhliny. Pro udržení rumunských závodů vydával stát obrovské finance na dovoz ropy a železné rudy. Kvůli těmto výdajům započal růst zahraniční dluh, jehož výše se již v roce 1980 vyšplhala téměř na deset miliard dolarů. Již v roce 1977 započaly silné protesty jako reakce na kulhající ekonomický stav. Ceaușescu tedy začal na danou situaci reagovat snahou o zlepšení vztahu se Sovětským svazem, díky kterému by se zkrátila trasa dodávek potřebných surovinových zdrojů, a tím klesly související náklady.

Po roce 1985 se Rumunsko nacházelo v mezinárodní izolaci a na pokraji ekonomického zhroucení.⁹¹

Splacení státního dluhu, což bral Ceaușescu za nejhlavnější prioritu, bylo dovršeno až v roce 1989. Nespokojenost občanů již však narostla do obrovských rozměrů a vyústila ve vypískání „Vůdce“ při slavnostním projevu v prosinci 1989 na Palácovém náměstí v Bukurešti. Při plánovaném útěku z hlavního města byl prezidentský pár zajat armádou a následně byli 25. prosince 1989 zastřeleni na vojenské základně u města Târgoviște. Nehledě na kvality popravených se i přesto jednalo o nezákonný a nedůstojný proces.⁹²

Do čela prozatímní vlády se postavil první tajemník Svazu komunistické mládeže Ion Iliescu. Jako priority státu byly stanoveny kroky k odstranění komunistického režimu, uspořádání svobodných voleb a přeorientování Rumunska k tržní ekonomice.⁹³

Vztah Ceaușescova režimu k národnostním menšinám. Vztah tehdejšího „Vůdce“ Rumunska k národnostním menšinám patří jen k jednomu z aspektů problematiky totalitního režimu. I přesto právě jednání komunistické vlády s etnickými minoritami dopomohlo k pádu Nicolae Ceaușesca.

Obecně se dá říct, že vedení RKS se, spíše než o pěstování dobrých vztahů s velkým počtem menšin, snažilo o svůj úspěch skrz spokojenost většinového rumunského

⁹⁰ TREPTOW, K. W., et al. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 361. ISBN 8071063487.

⁹¹ Tamtéž, str. 363-368.

⁹² BOIA, L. *Rumunsko – krajina na hranici Európy*. Bratislava: Kalligram, 2012. s. 122. ISBN 978-80-8101-651-6.

⁹³ AMELIAN, A. *Vývoj kultu osobnosti v Rumunsku po druhé světové válce*. Praha, 2014. Bakalářská práce: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Libuše Valentová.

obyvatelstva. Proto vsadilo na rumunský nacionalismus na kulturním, politickém a ekonomickém poli.⁹⁴

Toto období navazovalo na předcházející, která se v přístupu k menšinám zas tolik nelišila. Například o meziválečném období je známo, že rumunský stát uplatňoval prostřednictvím školské politiky velmi intenzivní rumunizaci.⁹⁵

Ač byl Ceaușescu v jistém smyslu západní Evropou obdivován za svou kritiku vůči vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, tyto sympatie začaly v 70. letech postupně chladnout, neboť v té době bylo rumunské vedení označeno za toho, kdo v Rumunsku porušuje lidská práva, a to především práva národnostních menšin. V rámci projektu systematizace venkova, při kterém by se obyvatelé soustředili do střediskových obcí místo vesnic, bylo zničeno kolem 70 maďarských obcí v Sedmihradsku. I kvůli těmto krokům se vztahy se Západem dále horšily, proto se Rumunsko počalo orientovat na nové vazby se zeměmi Afriky a Asie.⁹⁶

Zhoršující se postavení národnostních menšin, všeobecný útlak a ekonomické problémy nastartovaly v roce 1989 veřejnou kritiku vůči dosavadnímu vedení země. Špatné zacházení s menšinami a obecná nespokojenost s Vůdcem se objevily i v kritice maďarského kněze Lászla Tökése. Toho stát hodlal v prosinci téhož roku zatknout a přemístit na venkov, kde by byl umlčen. Nicméně mnoho farníků s tímto rozhodnutím nesouhlasilo a na obranu svého pastora vytvořily kolem fary živý řetěz. Den poté se k Maďarům přidali i Rumuni a došlo ke společnému přesunu do centra Temešváru, kde započala protirežimní demonstrace. Výsledkem se stalo zhroucení komunistického režimu, avšak jako daň za svobodu padlo ten týden přibližně 70 lidí.⁹⁷

⁹⁴ GILBERG, T. Ethnic minorities in Romania under socialism. *East European Quarterly*, 1974, 7.4: s. 435.

⁹⁵ KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. Praha: Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, 2014, s. 311. ISBN 978-80-213-2524-1.

⁹⁶ TREPTOW, K. W., et al. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 368. ISBN 8071063487.

⁹⁷ „Kdo do nás střílel po dvaadvacátém?“ Rumuni ani po třiceti letech neznají celou pravdu o své krkavé revoluci. In: *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 22. 12. 2019. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3005576-kdo-do-nas-strilel-po-dvaadvacatem-rumuni-ani-po-triceti-letech-nejznaji-celou-pravdu-o>.

6.1.3 Vývoj po roce 1989

Při následující nabyté svobodě se i přes euforii objevily staronové problémy například ve formě národnostních nepokojů spojené s maďarskou menšinou. Z ekonomického hlediska stát trápila destabilizace měny a s tím spojená vysoká inflace.⁹⁸

Počátkem 90. let 20. století začal rumunský stát navazovat s evropskými státy oficiální diplomatické styky. Nově vytvořená Ústava byla schválena v roce 1991 voliči formou referenda. Díky tomu došlo mimo jiné k otevření hranic či nastolení demokratických voleb. Dále bylo funkční období prezidenta republiky stanoveno na 5 let s maximálním prodloužením o jeden další pětiletý mandát. I prezident může být odvolán, a to většinovým hlasováním parlamentu. Ve snaze o co největší začlenění se do moderní Evropy podalo Rumunsko v roce 1995 oficiální žádost o vstup do Evropské unie. Členem EU se tento stát stal společně s Bulharskem až v roce 2007.⁹⁹

Od roku 2014 zastává prezidentský post liberálně orientovaný Klaus Iohannis, člen německé menšiny v Rumunsku. Ten svůj mandát v roce 2019 znovu obhájil.¹⁰⁰

Rok 2019 byl ve znamení vládní krize. Tu v září započal návrh o vyslovení nedůvěry sociálnědemokratické vládě premiérky Viorici Dancilaové. Ta koncem srpna přišla o těsnou parlamentní menšinu kvůli odchodu koaličního partnera z vlády.¹⁰¹ Novým předsedou vlády se stal liberálně orientovaný Ludovic Orban. Jeho vládě však byla v únoru 2020 opět vyslovena nedůvěra právě Sociálnědemokratickou stranou (PSP).¹⁰²

Rumunská politika, a tím i celý stát, se v posledním roce ocitá v situaci nejistoty a stagnace, protože kvůli nestabilní a nedlouho trvající vládě nelze prosazovat dané politické programy. A právě stagnace patří mezi to poslední, v čem by mělo Rumunsko dlouho setrvávat. I když se jedná o jeden z nejrychleji ekonomicky rostoucích regionů

⁹⁸ STATISTISCHES BUNDESAMT, et. al. *Country profile-Central and Eastern European countries 1994*. Indiana University: Office for Official Publications of the European Communities, 1996. s. 17. ISBN 9282774317.

⁹⁹ Rumunsko. In: *Euroskop.cz* [online]. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>.

¹⁰⁰ Iohannis obhájil post prezidenta. In: *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 25. 11. 2019. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2986658-iohannis-obhajil-post-rumunskeho-prezidenta-ukazuji-odhady>.

¹⁰¹ Rumunsko čeká hlasování o nedůvěře vládě. In: *Irozhlás.cz* [online]. 1. 10. 2019. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlás.cz/zpravy-svet/rumunsko-vlada-viorica-dancilaova-hlasovani-o-neduvere-vlade_1910012355_ako

¹⁰² V Rumunsku padla vláda liberála Orbana, zemi patrně čekají předčasné volby. In: *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 5. 2. 2020. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3043725-v-rumunsku-padla-vlada-liberala-orbana-zemi-patrnec-cekaji-predcasne-volby>.

v růstu HDP za poslední léta, přeci jen stále v jistých ohledech patří mezi nejchudší státy tzv. „sedmadvacítky.“

Postavení národnostních menšin od 90. let 20. století. Počátek devadesátých let znamenal pro etnické minority uvolnění politického napětí v Rumunsku, pro některé dokonce konec utlačování a represálií ze strany vlády. I Češi na tuto změnu situace reagovali vzápětí založením „Demokratického svazu Slováků a Čechů v Rumunsku.“¹⁰³ Součástí programového prohlášení a stanov byly 4. ledna 1990 závazně přijaty body a cíle svazu. Mezi ně patří zachování a rozvoj kulturní svébytnosti Čechů a Slováků, obhajoba základních práv a svobod, dodržování právní ústavy a řádu Rumunska.¹⁰⁴ Následující vývoj událostí dal za vznik zakotvení základních práv menšin do ústavy.

Jako prvním dokumentem zachycující výrazněji práva menšin se stal školský zákon (84/1995), který stanovil vzdělávání jako prioritu pro svobodný a harmonický rozvoj.¹⁰⁵ Pro práva menšin se stal velmi důležitý volební zákon 25/2008, který umožňuje přidělení jednoho poslaneckého mandátu organizacím reprezentujícím menšinová etnika.¹⁰⁶

„Historické“ a státem uznané menšiny se staly součástí „Rady národnostních menšin.“ Ta má za úkol přerozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu, které jsou určeny menšinovým organizacím.¹⁰⁷

Obecně se o národnostních menšinách zmiňuje rumunská ústava v článku 62. Ten hovoří o tom, že i málo početným etnikům, která by neměla šanci získat poslanecký mandát, bude zajištěn alespoň jeden poslanec při volbách do poslanecké sněmovny.¹⁰⁸

Právní podmínky, ve kterých se menšiny v Rumunsku v dnešní době pohybují, jsou oproti době totalitního režimu nesrovnatelně solidárnější. Jako důkaz, že řešení otázky etnických minorit v Rumunsku je na velmi dobré cestě,¹⁰⁹ lze v tomto směru považovat

¹⁰³ Dále již jen DSSČR

¹⁰⁴ Deokratický svaz Slovákov a Čechov v Rumunsku. In: *Web.archive.org* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20180707024008/http://www.slovacivrumunsku.sk/03-dzscr.php#pos>.

¹⁰⁵ TROJAN, K. *Vzdělávací systém Rumunska*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. 1999. s. 7. ISBN 80-211-0344-2.

¹⁰⁶ JARABINSKÝ, I. Diskursivní rovina sporu o volební reformu v Rumunsku v roce 2012. *Středoevropské politické studie*, 2014, 16.1: s. 29-51.

¹⁰⁷ Consiliul minorităților naționale. In: *Dri.gov.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.dri.gov.ro/consiliul-minoritatilor-nationale/>

¹⁰⁸ Constitution of Romania: Public authorities. In: *Cdep.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act2_2&par1=3#t3c1s1sba62.

¹⁰⁹ Za jedinou problematickou minoritu se někdy označuje maďarská menšina, největší menšina v Rumunsku. Díky svému počtu mají tito Maďaři přirozenou tendenci nárokovat si vyšší požadavky než menšiny ostatní.

úspěšné ujednání se prezidentského postu Klausem Iohannisem, který v roce 2019 obhájil své druhé funkční období. Jak je vidět, i člen menšiny Sasů může reprezentovat zemi s rumunskou majoritou.¹¹⁰

Historie Čechů v Rumunsku

První čeští průkopníci v osidlování oblasti Banátu se v tamních končinách objevili již v 18. století. Jednalo se však pouze o jednotlivce, jejichž nízký počet nedovolil vzniknout svébytné české kolonii.¹¹¹ Až v roce 1823 se necelých 500 Čechů vypravilo osidlovat pustinu tehdejší oblasti Banátu. Tento příliv českých obyvatel je považován za první imigrační vlnu. Dodnes stoprocentně není jasné, jaký impuls nastartoval první přistěhovaleckou vlnu. Nejčastěji zmiňovaná teorie hovoří, že ještě před zmiňovanou imigrací území na jihu skoupil za minimální částku jistý obchodník jménem Magyarly s vidinou výdělků z kácení lesů a následného prodeje dřeva. Koupí území vyvolal zmíněný obchodník první vlnu českého osídlení díky příslibu přidělení půdy, osvobození od roboty, daní a vojny pro ty, kteří by pro něj mýtili tamní neprostopupné lesy.¹¹² Druhá nejčastější teorie předpokládá, že impuls ke kolonizaci vyšel od vojenského velitelství rumunsko-banátského hraničářského pluku v Karasebenči.¹¹³

Nově příchozí pocházeli převážně z jihovýchodních oblastí Čech, kde terén a krajina připomínala oblast podobnou jižnímu Banátu. Na rozdíl od své bývalé domoviny se setkali s neobdělávanou půdou a neprostopupným terénem. Ještě téhož roku byla založena vesnice Svatá Alžběta a o rok později i Svatá Helena, kdy názvy vesnic byly inspirovány vlastními jmény Magyarlyho dcer.¹¹⁴ Vesnice Svatá Alžběta, která byla vystavěna ještě před Svatou Helenou, však kvůli ztrátě vody o dvě desítky let později zanikla.¹¹⁵ Zánikem zmíněné obce se počínaje rokem 1847 rapidně změnila náboženská skladba a počet obyvatel Svaté Heleny, do které se obyvatelé bývalé zaniklé obce přistěhovali. Počet věřících

¹¹⁰ President Klaus Iohannis. In: *Presidency.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.presidency.ro/en/president/klaus-iohannis>.

¹¹¹ MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 57-58. ISBN 80-7194-547-1.

¹¹² KOČMAN, J; KONFRŠT, J. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Marčovice: Euroservice. 1999. 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.

¹¹³ MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 57-58. ISBN 80-7194-547-1.

¹¹⁴ KOČMAN, J; KONFRŠT, J. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Marčovice: Euroservice. 1999. 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.

¹¹⁵ ŠANTRŮČKOVÁ, M; FANTA, V. Příspěvek k lokalizaci zaniklé české vesnice Elizabeta v rumunském Banátu. *Český lid*, 2014: s. 279-298.

baptistického vyznání, typického pro Svatou Helenu, byl „naředen“ nově příchozími katolíky ze Svaté Alžběty.¹¹⁶

Dle první zmiňované teorie Magyarly zanedlouho poté záhadně zmizel i se všemi zpracovatelskými stroji a noví obyvatelé tak zůstali napospas divokému prostředí. Uchýlili se tedy k zemědělství a pastevectví. Některé rodiny tyto podmínky odradily natolik, že se rozhodly vrátit zpět do rodných Čech. Většina mužů se nechala naverbovat do vojenských pluků, kde měli za úkol hlídat pohraničí habsburské monarchie před potenciální expanzí Turků.¹¹⁷

Desetiletá služba u pohraniční stráže neznamena jen povinnosti. Přinášela jisté, a hlavně již oficiální, státní benefity jako zproštění od daní, peněžitý příspěvek do první žně nebo uhrazení nákladů týkající se cesty na dané místo. V neposlední řadě se jednalo o velmi zajímavou možnost, jak nabýt pozemku pro vlastní dům s políčky.¹¹⁸

Nabídka na službu u pohraniční stráže vyvolala druhou kolonizační vlnu. Ta proběhla v mnohem masivnějším měřítku, neboť se odhaduje, že mezi roky 1827-1828 přišlo do oblasti Banátu přes 1700 rodin, což v té době odpovídalo přibližně 8 000 až 9 000 Čechů i Němců.¹¹⁹

Požadovaný počet pohraničníků byl velmi brzo naplněn. Naopak na českém území hrozil v některých oblastech nedostatek pracovních sil související s masovým vysídlením, neboť nabídka tohoto rázu byla velmi lákavá. Z tohoto důvodu muselo zasáhnout rakouské gubernium, které požadovalo zákaz další emigrace z Čech do kolonií českých vesnic v Rumunsku.¹²⁰ Následkem této kolonizace vznikly vesnice: Bígr, Eibenthál, Rovensko, Šumice a Gerník.¹²¹

¹¹⁶ KOKAISL, P. *Krajané: po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o. s., 2009. s. 43. ISBN 978-80-254-5924-9.

¹¹⁷ KOCMAN, J.; KONFRŠT, J. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Marčovice: Euroservice. 1999. 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.

¹¹⁸ SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. *Češi v cizině*, 1995, 8: s. 92-115.

¹¹⁹ JECH, J., et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku. 1992. 202 s. ISBN 80-85010-36-4.

¹²⁰ SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. *Češi v cizině*, 1995, 8: s. 92-115.

¹²¹ POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-07]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

Třetí kolonizační vlnu zorganizovala již uherská vláda, neboť v roce 1861 připadl Banát Uhersku.¹²² Jednalo se však o doosidlování již stávajících vesnic, které nebyly etnicky homogenní. Nejprve Češi dosídlili Klopodii (obec s Rumuny, Němci, Maďary a Srby), následovala Skajuš (pouze Rumuni), do které společně s krajany přišli i Rusíni z východního Slovenska. V roce 1863 se Češi objevují v rusínsko-německé vesnici Velký Pereg. Od 70. let 19. století je patrna zratelná druhotná kolonizace do přilehlých větších měst, kde si Češi zakládají své malé komunity.¹²³

Populaci české menšiny v Rumunsku velice ovlivnil konec světové války, neboť v roce 1946 uskutečnila československá vláda program ve formě nabídky osídlení českého pohraničí v reakci na odsun sudetských Němců. Od roku 1947 do roku 1949 bylo vypraveno z Rumunska 31 vlaků, ve kterých se nacházeli mimo jiné i Češi reemigrující do Československého pohraničí.¹²⁴ Kvůli tomuto odlivu přišly české kolonie asi o 5 000 Čechů, tedy přibližně o jednu třetinu populace.¹²⁵

Avšak stejně jako byly těžké začátky pro kolonizátory území českých vesnic, i při reemigraci čekalo Čechy nové prostředí, ač se jednalo o jejich pravlast. První léta byla ve znamení nejistoty a hledání stálého zaměstnání, díky kterému se mohly rodiny trvale usadit. Příbuzenské vztahy s rodilými příslušníky, kteří v Rumunsku zůstali, však zpřetrhány nebyly. Vědomí potomků reemigrantů, že jejich předci přišli ve 40. letech minulého století z oblasti rumunského Banátu, se stále nevytratilo.¹²⁶

Poválečné období bylo pro české vesnice charakteristické přísným dohledem RKS, která prostřednictvím krajanské organizace kontrolovala veškeré zdejší dění.¹²⁷ Jak již bylo zmíněno v kapitole „Politický režim Nicolae Ceaușesca,“ menšinám na území Rumunska se v dobách totalitního režimu nevedlo dobře, Čechům nevyjímaje.¹²⁸

¹²² Území Vojenské hranice zůstalo Rakousku až do roku 1873.

¹²³ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. 164 s. ISBN 978-80-260-0263-5.

¹²⁴ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 112-113. ISBN 978-80-87054-31-4.

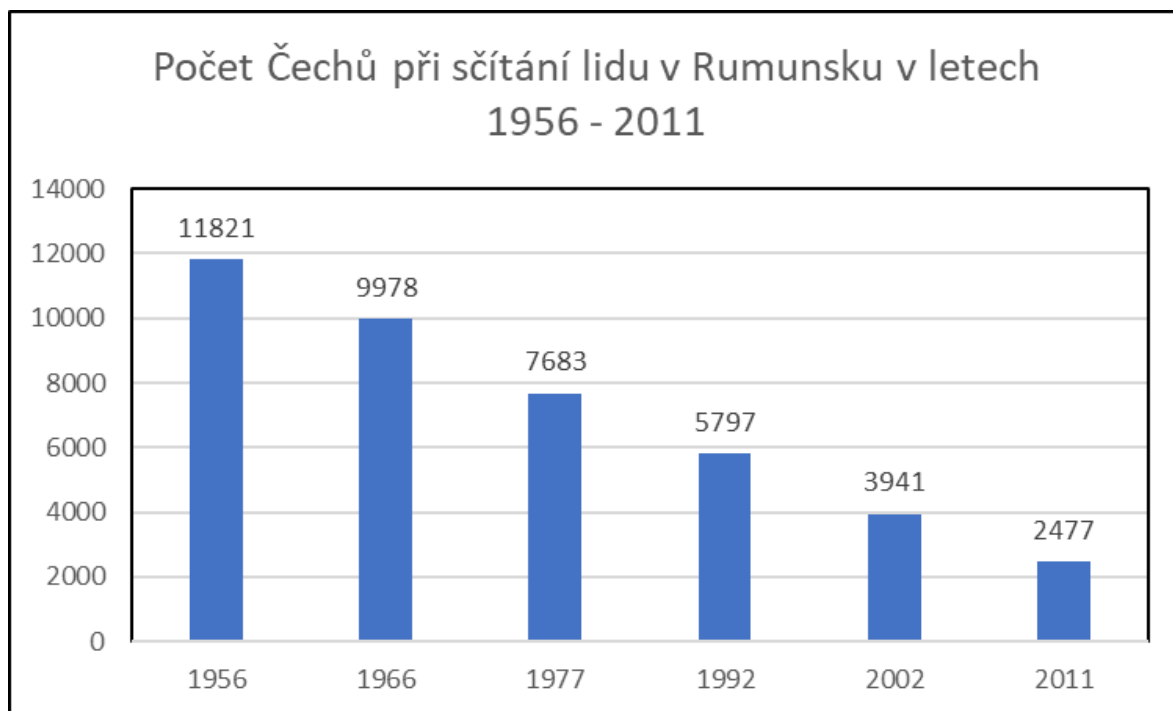
¹²⁵ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 105. ISBN 978-80-260-0263-5.

¹²⁶ HEROLDOVÁ, I. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240-244.

¹²⁷ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 276. ISBN 978-80-87054-31-4.

¹²⁸ GILBERG, T. Ethnic minorities in Romania under socialism. *East European Quarterly*, 1974, 7.4: s. 435.

Ač se devadesátá léta minulého století nesla v duchu pádu režimu a otevření rumunských hranic, v jistém slova smyslu to mělo na českou minoritu negativní dopady. Mnoho Čechů totiž využilo možnost pro návrat zpět do české kotliny. Již tak oslabené populaci neprospělo ani zavření tamních měděných dolů v letech 2000–2005, které zajišťovaly finanční příjmy v široké oblasti. V roce 2011 bylo na celém území Rumunska evidováno přibližně 2400 osob, z toho 80 % v župách rumunského Banátu.¹²⁹

Graf 1 - Vývoj počtu Čechů v Rumunsku

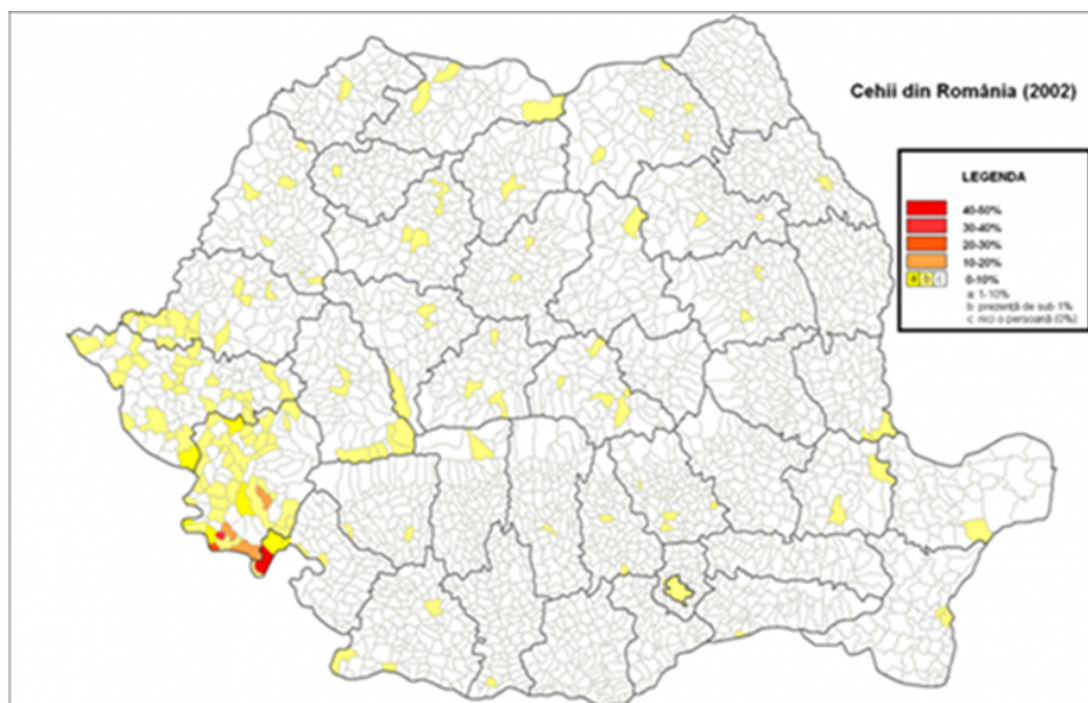
Zdroj dat: ARGÁ, E. Árpád. *Hungarians in Transylvania between 1870 and 1995* [online]. Institute for Central European Studies, 1999. [cit.2020-02-23]. Dostupné z: <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erdang.htm#supplem>.

Ze sloupcového grafu výše lze vyčíst neustálé snižování počtu populace, která se hlásí k Čechům. Je alarmující, že od roku 1992 s porovnáním stavu z roku 2011 klesl počet Čechů téměř o 53 %.

Češi se vždy vyskytovali a dodnes vyskytují nejhojněji na jihovýchodě státu, a to v župách Caras – Serevin a Mehedinti. Jak lze vyčíst z mapy samosprávného členění

¹²⁹ KOKAISL, P. a kol. *Burkiňané ve Francii, Češi v Rakousku, Češi v Rumunsku, Rusíni na Ukrajině, Italové ve Slovinsku, Poláci v Rumunsku, Tataři v Rumunsku, Krymští Tataři, Turci v Německu, Makedonci v Albánii, Alsasané*. Praha: Nostalgie, 2018. s. 25. ISBN 978-80-906207-7-3.

Rumunská níže, v těchto oblastech zaujímá česká menšina nejvyšší početní i procentuální zastoupení.

Obrázek 1 - Výskyt české menšiny v Rumunsku

Zdroj dat: *Češi v Rumunsku* [online]. Hks.re, 2019. [cit.2020-02-23]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku

Vývoj českých škol v Rumunsku

Začátky první formy výuky v českých koloniích byly přímo spjaty s možnostmi Čechů, které se zpočátku nesly ve znamení základních existenčních problémů. Po vyrovnání se s nehostinnými podmínkami a vyřešení všech základních problémů v chodu obce a české komunity se ke slovu dostávala již druhá a třetí generace Pémů, kteří konečně mohli reálně pomýšlet na zřízení samostatné české školy.¹³⁰

Jakmile byly obce alespoň částečně uspořádány, nechala vojenská správa v každé z nich zřídit obecní domy. Ta vesnicím přislíbila i zajištění českých učitelů a kněží, na které však většina českých obcí čekala až 30 let. Proto se vyučování chopili zpravidla ti nejstarší a nejsečtější, či vysloužilí poddůstojníci z Karansebeši. Až kolem roku 1850 počalo řádné školní vyučování ve školních budovách, o čtyři roky později mezi krajany

¹³⁰ MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 63. ISBN 80-7194-547-1.

dorazili diplomovaní čeští učitelé. Pravidelná školní výuka byla zahájena v šesti největších českých vesnicích: Eibenthálu, Svaté Heleně, Rovensku, Bígru, Gerníku a Šumici.

Proměny na českých školách lze sledovat od roku 1873 kvůli zrušení Banátské vojenské hranice. Toto území se stalo součástí regionu Zalitavska v uherském království. Za úřední jazyk se zvolila maďarština, nicméně na českých školách se stále učilo česky. Až v roce 1907 po vydání „Apponyiho zákona“ došlo k zestátnění veškerých škol a následnému dosazení maďarských učitelů. Kvalitní čeští učitelé byli z důvodu neznalosti maďarštiny suspendováni. Čeština se nesměla používat ani jako řeč pomocná, úřadům se nelíbily ani česká křestní jména nebo český zpěv. Snaha o odstranění češtiny ze života Čechů však narazila na silný odpor a čeština se předávala z generace na generaci. Maďarizace skončila až tzv. „Trianonskou smlouvou,“ neboť české vesnice připadly pod správu Rumunska.¹³¹

Přechodem pod rumunskou správu se poměry nejen v českých vesnicích zhoršily, situaci navíc za 1. světové války umocnila blízkost balkánské fronty. V této době se zvýšil zájem o přesídlení krajanů zpět do Československa, k čemu však nedošlo. I tak byly navázány kontakty s Československým ústavem zahraničním v Praze, který začal organizovat materiální a finanční pomoc českým vesnicím a tamním školám především.¹³²

Od počátku 20. let do vypuknutí 2. světové války se situace v českém menšinovém školství v Rumunsku nijak výrazně neměnila. Ač české školy trpěly nedostatkem českých učitelů, místo kterých vedli výuku Rumuni, postupem času se čeští učitelé rodili přímo z řad krajanů, později se obnovil koncept vysílání učitelů z Čech.¹³³ Nicméně oficiálním jazykem na českých školách kromě prvního ročníku byla stále rumunština. Až s příchodem 2. světové války rumunská fašistická vláda zakázala výkon českých učitelů ve veřejné správě a vysílání českých učitelů do této oblasti úplně zaniklo.¹³⁴

Ani situace v době poválečné se z hlediska českého školství neuvolnila. Zákony považovaly úlohu komunistické strany za vedoucí i ve směřování českého vzdělávání,

¹³¹ Tamtéž, s. 65-66.

¹³² SECKÁ, M. Češi v rumunském Banátu. *Češi v cizině*, 1995, 8: s. 92-115.

¹³³ SVOBODA, J. *Česká menšina v Rumunsku*. Praha: Edice Češi na Balkáně, 1999, s. 26.

¹³⁴ SECKÁ, M. Češi v rumunském Banátu. *Češi v cizině*, 1995, 8: s. 92-115.

tím pádem docházelo k jeho politizaci. V českých školách byly zřízeny čtyřleté školy s vyučovacím jazykem češtinou, od roku 1957 následovalo zřízení druhého stupně s rumunštinou jako hlavním vyučovacím jazykem. Pro studium na druhém stupni však museli čeští žáci navštěvovat základní školy v „střediskových obcích jako Berzáska, Nový Šopot, Božovice a Coronini.¹³⁵

Prosincová revoluce v roce 1989 znamenala změny i v menšinovém školství. Nicméně na první právní úpravu se čekalo až do roku 1994, kdy vstoupil v platnost první zákon o vzdělávání. Ten zaručoval menšinám právo na zachování, rozvoj a vyjadřování své kulturní příslušnosti, a tudíž právo učit se svému rodnému jazyku. Následovalo rozšíření českého jazyka i na druhý stupeň základní školy (3 hodiny týdně). V roce 1998 začala Česká republika opět vysílat české učitele do českých škol v Rumunsku.¹³⁶ Toto rozhodnutí výrazně zlepšilo poměry a kvalitu výuky na českých školách v rumunském Banátu.¹³⁷ Ani přítomnost kvalitních českých učitelů však nedokáže odrazit rapidní úbytek školáků kvůli emigraci ekonomicky aktivních lidí do měst a obecnému stárnutí populace českých krajanů. Právě tento trend by charakterizoval posledních přibližně 20 let tamních menšinových škol Pémů.

Způsob a míra financování českých škol v Rumunsku

Konec totalitního režimu neznamenal jen otevření hranic a změnu vedení Rumunska. Umožnil mimo jiné i ostatním evropským státům, aby se mohly finančně angažovat v postkomunistickém rozvoji Rumunska ve všech směrech.

6.1.4 Finanční pomoc České republiky

Jedním druhem finanční pomoci se stala i ta z České republiky, která směřovala k českým vesnicím v Banátu. Ta započala rokem 1990 a až do roku 1996 se jednalo o finančně nejučtější roky pomoci ze strany ČR. Peněžní podpora pokračovala i v dalších letech a celkově se jednalo o přibližně 50 milionů korun z českého státního rozpočtu. Například ve Svaté Heleně šla velká část z těchto prostředků na renovaci tamní školy

¹³⁵ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 276-280. ISBN 978-80-87054-31-4.

¹³⁶ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 155. ISBN 978-80-260-0263-5.

¹³⁷ Předtím tato tradice přerušena v roce 1959.

v roce 1998. V rámci mimoškolních investic lze zmínit vyasfaltování cest, zakoupení traktorů z ČR, vodovod či opravy kulturního domu.¹³⁸

O tématu financování pojednává e-mailová korespondence s „Oddělením zvláštního zmocněnce pro krajaňské záležitosti MZV ČR.“ V té se píše, že původní zahraniční rozvojová pomoc krajanům byla poprvé zahrnuta do usnesení vlády k zásadám o poskytování zahraniční pomoci 153/1995 Sb. z 15. března 1995. V Příloze „Zásady pro poskytování zahraniční pomoci“ se v bodu 10 stanovuje teritoriální zaměření pomoci a současně je uvedeno, že „zvláštní zřetel je věnován problematice krajanů.“¹³⁹

Za nejstarší projekt ze strany vlády ČR, zaměřující se na rozvojovou pomoc kompaktní české enklávě v rumunském Banátu, se pokládá usnesení vlády 25/1995 dne 11. ledna 1995 o poskytnutí pomoci českým krajanům v Rumunsku. Součástí této pomoci byl program pro zlepšení infrastruktury, který zahrnoval vyasfaltování silnic ve spolupráci s místní župní správou, zavedení obecních vodovodů apod. Postupně se však tento program přetřansformoval do oprav krajaňských lokálních škol.

Poslední oficiální transakce ze strany státu ČR v rámci tohoto projektu se konaly v letech 2006 a 2007. V prvně zmiňovaném roce bylo poskytnuto 800 tisíc Kč na dokončení vodovodu a kanalizace pro krajaňskou školu v Eibenthálu. O rok později směřovalo dalších půl milionu Kč na vybavení sídel pěti poboček krajaňského spolku a opravu dětského hřiště.¹⁴⁰

Dokončování stavebních prací na eibenthálské škole navazovalo na předchozí masivní přestavbu počínající rokem 2000.¹⁴¹

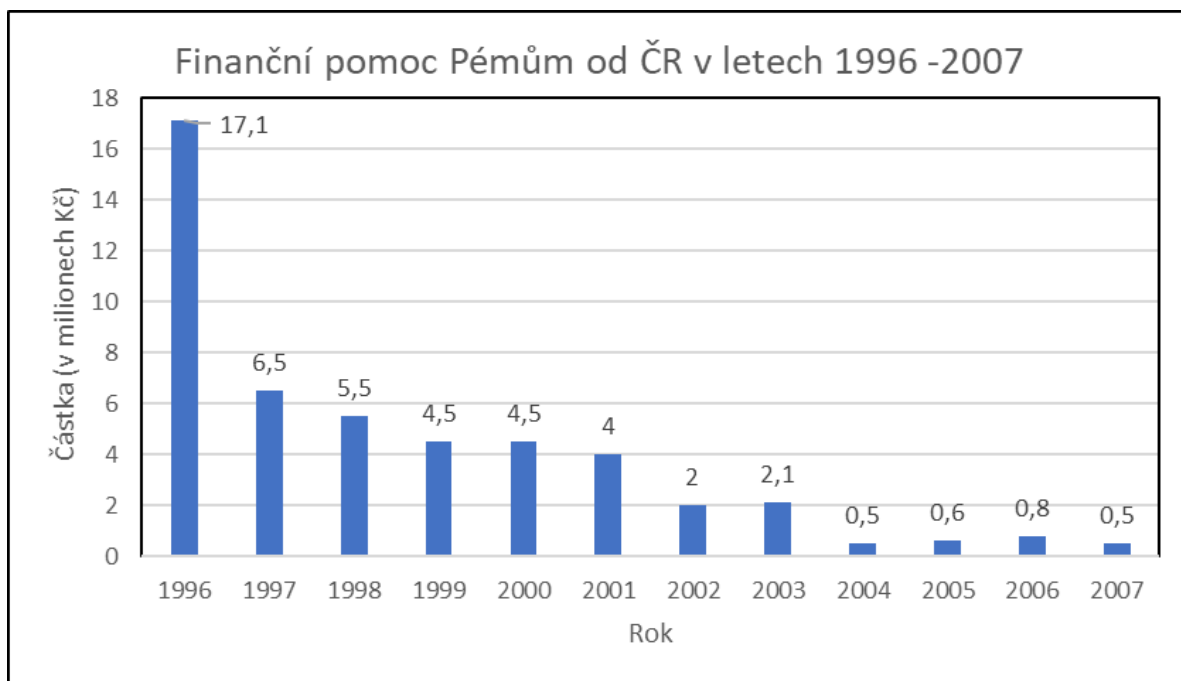
Jak lze vypořozovat v grafu níže, v období 1996-2007 činil součet poskytnutých částek na mimo jiné podporu českých menšinových škol v Rumunsku 48,6 milionů Kč.

¹³⁸ Josef, dotazovaný

¹³⁹ Usnesení vlády České republiky: ze dne 15. března 1995 č. 153 + P. In: *Kormoran.vlada.cz* [online]. 15. 3. 1995. [cit.2020-02-23]. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/7897B04C221A1F30C12571B6006BDB3E.

¹⁴⁰ Informace z e-mailové komunikace poskytnuté Oddělením zvláštního zmocněnce pro krajaňské záležitosti MZV ČR. Dne 18. 2. 2020.

¹⁴¹ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 154. ISBN 978-80-260-0263-5.

Graf 2 - Finance ze státního rozpočtu ČR na pomoc krajanům v Rumunsku

Zdroj: e-mailová komunikace s Oddělením zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti MZV ČR.
Dne 18. 2. 2020.

Počínaje rokem 2008 skončilo oficiální financování českého menšinového školství (a české menšiny v Rumunsku obecně) v rámci prvního projektu pro pomoc české enklávě v Rumunsku. Nicméně již v roce 2005 započalo MŠMT¹⁴² společně s MZV¹⁴³ realizovat „Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.“ Cílem tohoto programu bylo a je mimo jiné finančně podpořit české menšinové školství v zahraničí. Díky finančním darům krajským spolkům, jejichž poskytování koordinuje oddělení zvláštního zmocněnce pro krajany, se mohou realizovat například tamní jazykové soutěže pro děti krajanů, zájmové kroužky a podobně.¹⁴⁴

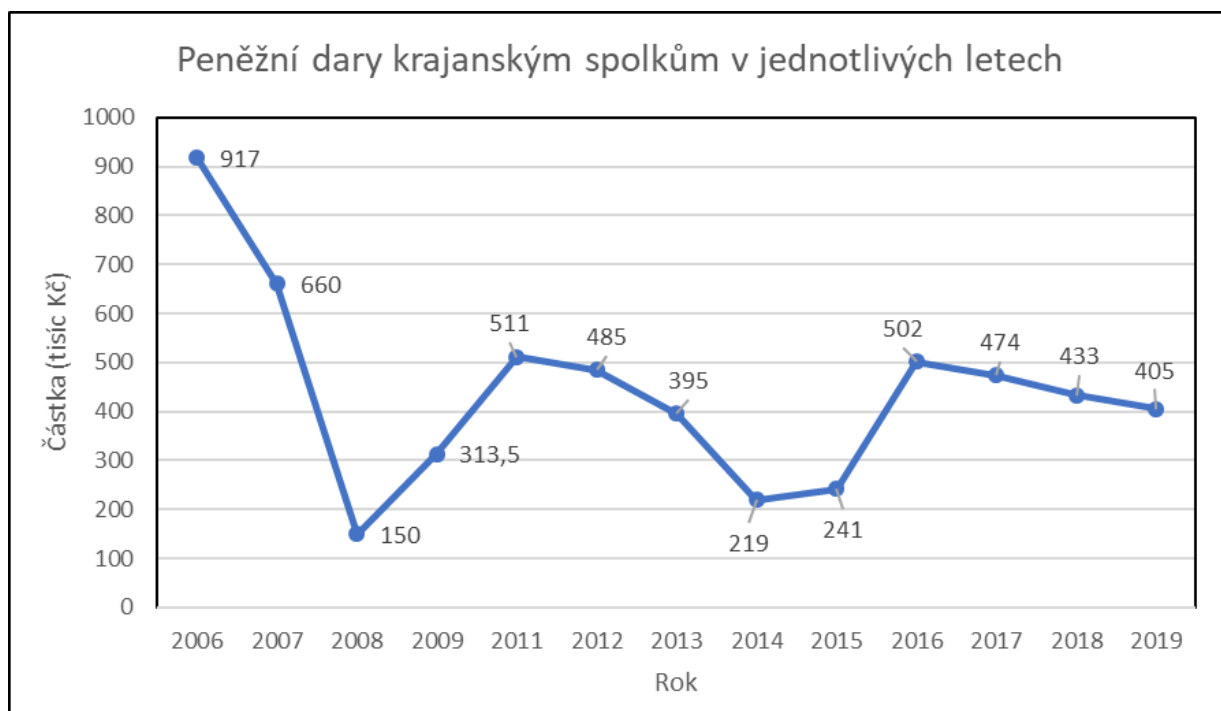
V rámci zmíněného vládního programu jsou vedeny i jazykové kurzy v ČR, jejichž 3. pětiletý cyklus je naplánován do roku 2020. Do programu patří i kurzy metodiky

¹⁴² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

¹⁴³ Ministerstvo zahraničních věcí

¹⁴⁴ Informace z e-mailové komunikace poskytnuté Oddělením zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti MZV ČR. Dne 11. 2. 2020.

českého jazyka pro rodilé učitele v Banátu, či semestrální studium pro krajanů na vysokých školách v ČR.¹⁴⁵

Graf 3 - Peněžní dary od ČR krajauským spolkům

Zdroj dat: *Peněžní dary do zahraničí* [online]. Mzv.cz, 2020. [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/index.html.

V grafu č. 3 stojí za okomentování dva extrémní body, maximum v roce 2006 a minimum v roce 2008. Ač se v roce 2008 schvaloval státní rozpočet se schodkem 70 miliard Kč¹⁴⁶ v reakci na celosvětovou krizi (začátek od roku 2007), nejednalo se o důvod, který by zapříčinil nejnižší finanční příspěvek jdoucí DSSČR ve sledovaném období. Od roku 2006 do roku 2009 se totiž celková částka peněžních darů, které Česká republika poskytla českým spolkům po celém světě, pohybovala v těchto čtyřech letech vždy kolem 20 milionů Kč. V roce 2009 by částka přesáhla 21 milionů Kč, kdyby česká

¹⁴⁵ Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. In: *Dzs.cz* [online]. ©2020[cit.2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/kurz-metodiky/>.

¹⁴⁶ Výsledky pokladního plnění státního rozpočtu ČR za rok 2008. In: *Mfcr.cz* [online]. 2. 1. 2009. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2009/2009-01-02-tiskova-zprava-5503-5503>.

vláda nezkrátila výši darů o 5 % jako reakci na zpomalení růstu HDP. Kvůli tomuto opatření přišly krajanské spolky dohromady o přibližně 1, 1 milionů Kč.¹⁴⁷

O klesajícím trendu zasílaných dotací v historii ze strany českého státu a vývoji českého financování na počátku 21. století poskytl výpověď i Pan B.: „*Česko finančně pomáhalo více, než vstoupilo do EU. Česká vláda sice přispívá, ale vesnice si musí zažádat, třeba na festivaly a podobně. Dříve nás financovaly sice nadace, ale stejně jsme dostávali víc peněz z Česka než teď.*“¹⁴⁸ Podle pravidel MZV ČR lze poskytnout peněžité dar výhradně právnickým osobám (v tomto případě pobočkám DSSČR), které si o částku musí zažádat do 1. srpna pro vyplacení v následujícím roce. Pro poskytnutí daru, o jehož zaslání rozhodne komise MZV ČR a později ho schválí vláda v usnesení, je zapotřebí vyplnit požadovaný formulář (příloha 1).¹⁴⁹

Jedním dechem dodává dotazovaný zajímavý paradox, že ač Srbové nejsou v Evropské unii, která poskytuje etnickým minoritám lepší ochranu a výchozí pozici, tak tamní Češi dostávají o hodně více peněz než oni v Rumunsku. Dle něj by si české vesnice v Rumunsku spíše tyto peníze zasloužily, neboť česká menšina tu je o dost méně asimilovaná než v Srbsku.¹⁵⁰

Učitelka Markéta Světlíková, která působila v českých školách v Srbsku, zmiňuje, že v roce 2012 učila 5 dětí v obci Česko Selo, v obci Bela Crkva 30 žáků a v Kruščici taky kolem 30 žáků. Dále zmiňuje, že počet žáků spíše narůstá.¹⁵¹ České školy v Srbsku jsou mnohem více vytíženy než školy v rumunském Banátu.

O nadacích se zmiňuje i Honza B.: „*Z Česka hodně pomáhá Člověk v tísní*“¹⁵² Tato nadace pomáhá Čechům v Banátu již od roku 2000. Reagovala tak na snižování zasílaných částek ze strany české vlády z rozpočtových důvodů. To se stalo impulsem

¹⁴⁷ Peněžní dary na rok 2009. In: *Mzv.cz* [online]. 11. 11. 2008. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/penezni_dary_na_rok_2009.html.

¹⁴⁸ Pan B., dotazovaný

¹⁴⁹ Pravidla pro poskytování peněžních darů (včetně formuláře pro vyúčtování). In: *Mzv.cz* [online]. 1. 2. 2016. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/poskytovani_peneznich_daru.html.

¹⁵⁰ Pan B., dotazovaný

¹⁵¹ KYVÍŘOVÁ, L. *Česká menšina v Srbsku – minulost, současnost, budoucnost*. Brno, 2012. Bakalářská diplomová práce: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Václav Štěpánek.

¹⁵² Honza B., dotazovaný

pro realizaci takových aktivit, jako založení „Fondu rozvoje Banátu.“ Člověk v tísní díky tomuto projektu zprostředkoval možnost materiálně pomoci tammím českým školám. Těm lze přes tuto nadaci zasílat materiální dary od tiskáren a kopírek, přes sportovní náčiní a suché křídly.¹⁵³

O tom, že spolupráce s neziskovými organizacemi a jednotlivci funguje, potvrzuje učitel Vladimír Dvořák, působící na české základní škole v Eibenthálu. Ve své „Závěrečné zprávě o působení učitele u krajanů“ za školní rok 2016/2017 popisuje spolupráci s ředitelkou ZŠ Lubina paní Ivou Davidovou. Díky její angažovanosti a zájmu obdržela škola v Eibenthálu materiál a pomůcky v hodnotě 15 tisíc korun plus tu stejnou částku jako zisk z grantu, který byl posléze použit na nákup učebnic, čítanek, pracovních sešitů apod.¹⁵⁴

6.1.5 Finanční pomoc Rumunska

Na rozvoji české minority se podílelo i samotné Rumunsko, které částečně zafinancovalo české projekty. Dohoda mezi Václavem Havlem a tehdejším rumunským prezidentem Ionem Iliescu zněla, že tyto dvě země si financování v období 1990-1996 rozdělí rovným dílem. Členem české delegace byl i tehdejší český premiér.¹⁵⁵

Finanční pomoc Rumunska však časově kopírovala tu českou. Usnesení rumunské vlády ohledně této záležitosti proběhlo taktéž v roce 1995. „*Schvalování usn. vl. 153/1995 Sb. bylo složitější, trvalo tedy déle než usn. vl. 25/1995 k Rumunsku. Z tohoto důvodu bylo v časové ose schváleno v opačném pořadí.*“¹⁵⁶

K finančním příspěvkům ze strany Rumunska přidává informaci i Honza. Ten si myslí, že Rumuni financují i olympiády českého jazyka a školní výlety.¹⁵⁷

Rumunská vláda financovala projekty týkající se českých krajanů a do roku 2003 dosahovala částka výše v přepočtu 35 milionů Kč.¹⁵⁸

¹⁵³ Pomoc krajanům – další možnosti pomoci. In: *Banat.cz* [online]. ©2011 [cit.2020-02-29]. Dostupné z: http://www.banat.cz/pomoc_krajanum_dalsi.htm.

¹⁵⁴ KOVÁŘ, V. Závěrečná zpráva o působení učitele u krajanů. In: *Dzs.cz* [online]. 2017. ©2019 [cit.2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/file/5231/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1%20zpr%C3%A1va,%202016-17,%20Rumunsko,%20Eibenthal.pdf>.

¹⁵⁵ Josef, dotazovaný

¹⁵⁶ e-mailová komunikace s Oddělením zvláštního zmocněnce pro krajaňské záležitosti MZV ČR.

¹⁵⁷ Jan, dotazovaný

¹⁵⁸ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 160. ISBN 978-80-260-0263-5.

Za tyto rumunské peníze se podařilo vybavit například školu ve Svaté Heleně novými lavicemi. Dále se finanční příspěvky z Rumunska spolupodílejí na placení českých učitelů. Obecně jsou čeští učitelé placeni dvěma způsoby dle jejich pobytu. V současné době se v českých vesnicích nacházejí 2 učitelé českého jazyka (Svatá Helena a Gerník, Eibenthál), kteří jsou sem vysíláni díky spolupráci „Domu zahraniční spolupráce ČR“¹⁵⁹ a „Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.“¹⁶⁰ Ti dostávají plat přímo od ČR. Nicméně na českých školách v rumunském Banátu učí i nevyslaní učitelé, které financuje přímo Rumunsko.¹⁶¹

O systému placení nevyslaných učitelů se zmiňuje i Pan B. Ten dodává, že donedávna vyplácel učitele usedlíky jistý úřad, který pracoval s danou taxou pro každého nevyslaného učitele. V systému však nastala změna, která místní učitele rodáky velmi negativně poznamenala. Dle nových pravidel se stane zdrojem financí rumunské ministerstvo, u kterého se odvíjí výše platu od přepočtu na počet žáků ve škole. A jelikož se české školy již nějaký čas potýkají s kriticky nízkým počtem školáků, pro české obce kromě Nové Moldavy to znamená nedostatek finančních prostředků na platy rodilých učitelů.¹⁶²

K politickému zákulisí ohledně české menšiny v Rumunsku a DSSČR, což přímo souvisí i s vyplácením učitelů, poznamenává Josef toto: „*V tuto chvíli je lýtý boj o vedení Demokratického svazu v Rumunsku. Vedoucí se totiž automaticky stává zástupcem menšiny v parlamentu.*“ Právě ukotvená vrchní role Čecha v DSSČR a následně jeho mandát v rumunském parlamentu by mohl zlepšit obecně finanční situaci Pémů v Rumunsku.¹⁶³

Dle Pana B. však nelze předpokládat, že by se v dohledné době (a jestli někdy vůbec) dala očekávat jakákoliv změna z hlediska etnické příslušnosti ve vedení svazu. Právě přítomnost pouze jednoho společného poslance v parlamentu za Čechy a Slováky do značné míry předurčuje další výsledky voleb. „*Jelikož je Slováků více, tak při volbě poslance to je vždy Slovák, což pro Čechy není dobré.*“¹⁶⁴ Rumunské sčítání lidu z roku

¹⁵⁹ Dále již jen DZS

¹⁶⁰ Dále již jen MŠMT

¹⁶¹ František, dotazovaný

¹⁶² Pan B., dotazovaný

¹⁶³ Josef, dotazovaný

¹⁶⁴ Pan B., dotazovaný

2002 dává českému respondentovi za pravdu. Dle statistik se v tomto roce na území Rumunska ke slovenské menšině hlásilo 17 226 osob.¹⁶⁵

Poměry českého menšinového školství v Rumunsku

Trendy emigrace členů české menšiny v Rumunsku do vzdálených měst nebo přímo do pravlasti České republiky neblaze ovlivňují kvalitu života zdejších obyvatel, kteří se rozhodli zůstat. „*Jestli jsem někdy uvažoval o přestěhování? S manželkou jsme o tom přemýšleli celých dvacet let.*“¹⁶⁶ Pád Ceaușescovy vlády, který na jedné straně umožnil České republice a jiným subjektům finančně a materiálně podpořit zdejší české menšinové školství, nastartoval na straně druhé masivní odliv Pémů zpět do české kotliny, kvůli čemuž se české školy v rumunském Banátu dodnes potýkají s velkým nedostatkem školáků.

6.1.6 Změny poměrů českých škol z hlediska vytíženosti

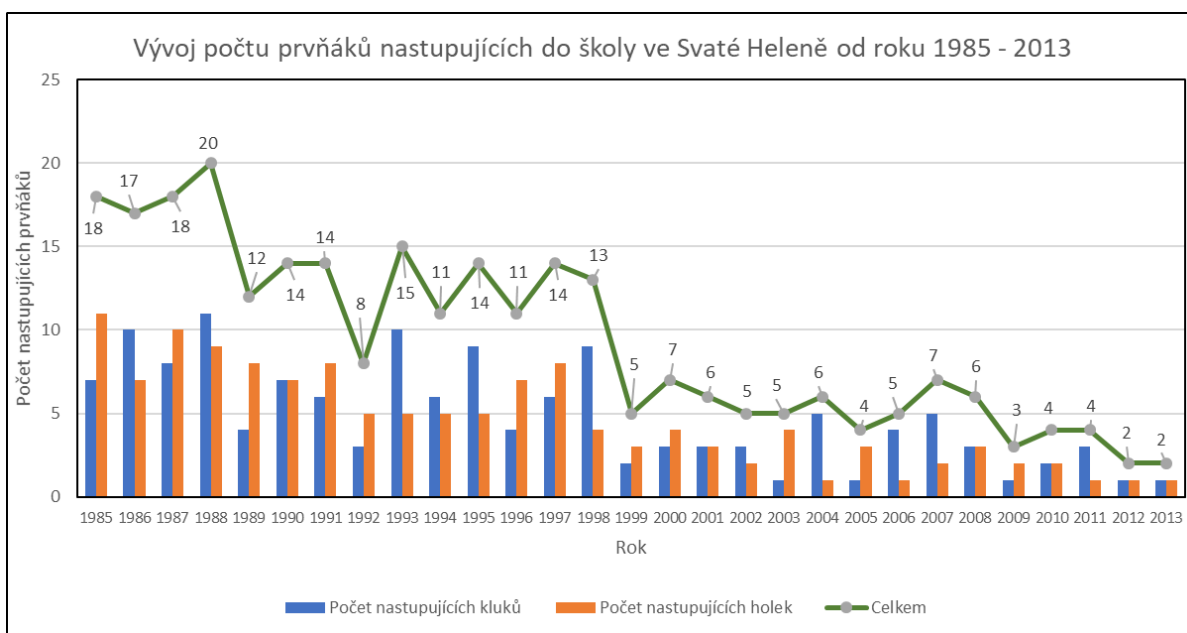
Za poslední dva významné odlivy českého obyvatelstva z českých vesnic považuje Josef pád totalitního režimu a s tím související otevření hranic a vstup Rumunska do Evropské unie. Již po konci Ceaușescovy vlády se někteří z uvědomělejších Pémů počínali bát dopadu nabyté svobody země na demografické stavy českých vesnic. Z toho důvodu se mluvčí za české krajany setkali s tehdejším ministrem financí a ministrem zahraniční věcí a žádali Českou republiku o finanční podporu, která by zatraktivnila tamní životní podmínky. „*Oni však říkali: my pomůžeme, ale když to uděláme, Češi se začnou znovu stěhovat do Česka. A měli pravdu.*“¹⁶⁷

Díky Františkovi, který pro tuto práci poskytl své soukromé materiály, se níže nachází vývoj počtu dětí od roku 1985 do roku 2013, které k danému roku nastupovaly do první třídy v základní škole obce Svaté Heleny. Ve sloupcovém zobrazení jsou znázorněny počty nastupujících chlapců a děvčat, ale kvůli přehlednosti byly vynechány počty v popiscích dat. Tabulka, ze které byl tento graf sestrojen, se nachází v přílohách (Příloha 2).

¹⁶⁵ Slováci v Rumunsku. In: *Slovacivrumunsku.sk* [online]. ©2011 [cit.2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.slovacivrumunsku.sk/01-suc.php>.

¹⁶⁶ Pan B., dotazovaný

¹⁶⁷ Josef, dotazovaný

Graf 4 - Vývoj počtu nastupujících prvňáků do školy ve Svaté Heleně

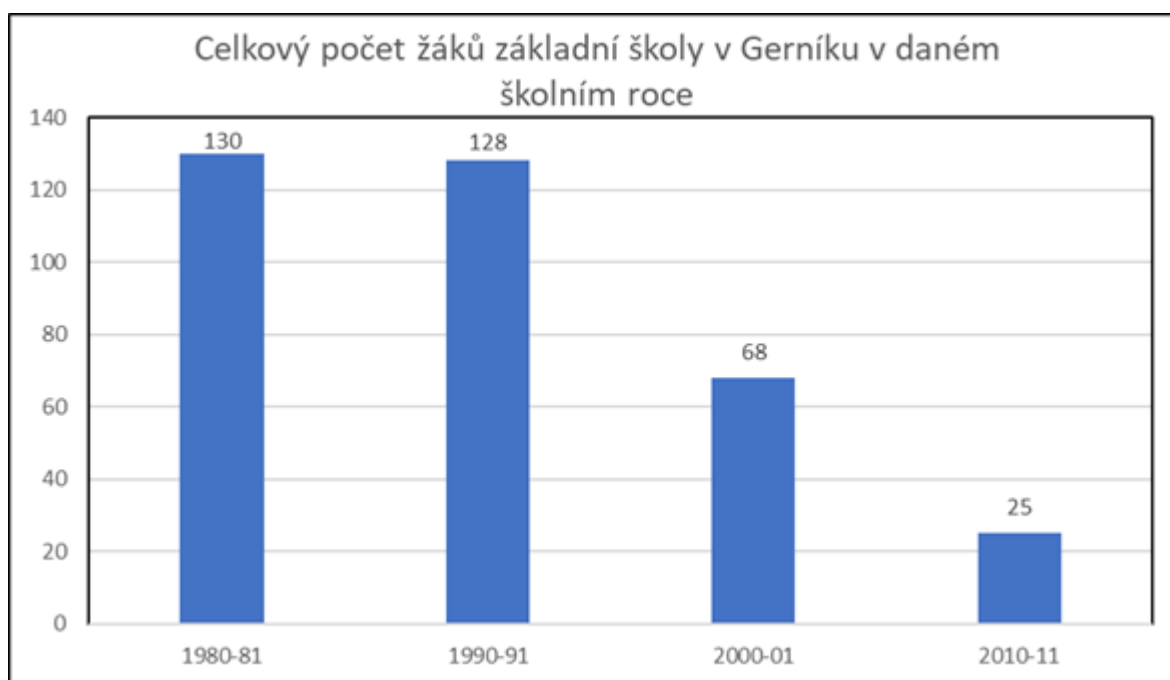
Zdroj: osobní dokumenty v papírové podobě. Poskytnuto respondentem ze Svaté Heleny.

Ve sledovaném období 1985 až 1988 činil průměrný nástup dětí do první třídy kolem 18 jedinců ročně. To se však změnilo a v roce 1989 klesl počet nastupujících oproti předchozímu roku o 8 prvňáků, tedy o 40 %. Data popisující období odpovídají výroku dotazovaného Františka o emigrační vlně po pádu komunismu v Rumunsku v prosinci v roce 1989. Dle dat ze sčítání prvňáků poté nastává období od roku 1990 až 1998, ve kterém sice nastupovalo o dost méně dětí než před revolucí, nicméně kromě roku 1992 hodnoty vykazují poměrně stálou hodnotu s průměrným počtem 12,6 dítěte nastupujících do první třídy. V předchozím rozhovoru byl označen vstup Rumunska do Evropské unie jako druhý podnět pro vystěhování z českých vesnic. Výpočty průměrů za období 1999-2007 a 2008-2013 dávají v tomto ohledu respondentovi za pravdu. Zatímco v prvním období do základní školy ve Svaté Heleně nastupovalo průměrně 5,5 dítěte ročně, ve druhém období se tato hodnota snížila na průměrných 3,5 dítěte ročně.

Nejrapidnější propad v nástupu prvňáků do zmíněné školy se však udál v roce 1999. Tento rok nastoupilo o 8 dětí méně, což znamená úbytek o 62 % nástupu v porovnání s předchozím rokem 1998. O tomto propadu se nikdo s dotázaných přímo nezmínil.

Nepřímo však pojednávají o tomto období Pan K. a autor D. Gesce¹⁶⁸ ve spojitosti s uzavíráním měděných dolů u Nové Moldavy počínaje rokem 1995.¹⁶⁹

Pro zhodnocení trendu celkového úbytku dětí na českých školách je níže přiložen další graf. Ten tentokrát znázorňuje celkový počet všech školáků, kteří nastupovali do základní školy v Gerníku, přesněji ve školním roce 1980-1981, 1990-1991, 2000-2001 a 2010-2011.

Graf 5 – Vývoj celkového počtu žáků základní školy v Gerníku v daném školním roce

Zdroj: osobní dokumenty v elektronické podobě. Poskytnuto respondentem z Gerníku.

¹⁶⁸ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 194. ISBN 978-80-87054-31-4.

¹⁶⁹ Více informací na s. 70

I v případě gernické školy lze při porovnání sledovaných let vysledovat, že i v tomto případě v období od roku 1990 do roku 2000 stav žactva vykazoval pokles, a to o 47 %. Lze předpokládat, že události, které negativně ovlivnily stav nově nastupujících žáků do školy ve Svaté Heleně, neměly pozitivní dopad ani na základní školu v Gerníku. Data za období mezi roky 2000 a 2010 jsou charakteristická dalším rapidním poklesem v návštěvnosti gernické školy, a to téměř o 67 %. Pro podrobnější sledování toho, jak se na základní škole v Gerníku vyvíjel stav žáků v jednotlivých třídách, lze nahlédnout do zpracované tabulky (Příloha 3).

Ač by byl chybný krok zobecnit celkový trend vývoje počtu dětí ve školách ze dvou sledovaných případů, s nedostatkem Čechů ve školním věku se dle časopisu „Okénko“ potýkají i ostatní české školy. V přepisu tabulky z časopisu o proměnách života v Gerníku se nachází poznámky k vývoji vytíženosti dalších pěti českých škol v obcích Svatá Helena, Šumice, Bígr, Rovensko a Eibenthál.

Porovnání situace ve vesnici Gerníku v roce 2008 a 2017		
	2008	2017
Cesta k Gerníku	prášná, výmoly	krátké asfaltové úseky
Počet obyvatel	310	necelých 200
Národnosti v obci	Češi, 1 Rumun	smíšená manželství
Počet dětí ve škole	55	6
Počet dětí ve školce	3	3
Školy v ostatních českých vesnicích	Sv. Helena - 70 dětí	23
	Šumice - 10 dětí	škola zrušena
	Bígr - 27 dětí	8
	Rovensko - 16 dětí	škola zrušena
	Eibenthál 48 + 4 Rumuni	7 + zbytek Rumuni
Koně	každá rodina	6 rodin
Traktory	nikdo	8
Auta	1 Dacia	většina rodin
Zdravotní pomoc	1 x jaro, léto/Člověk v tísni	místní vyškolená pracovnice
Internet	nezaveden	většina rodin, škola, Obecní úřad
Mobilní telefony	ředitel školy - pouze příjem hovorů	jako v ČR
Voda v domě	Několik rodin	většina rodin
Koupelna	Několik rodin	většina rodin
Suchý záchod venku	téměř všichni	minimálně
Vzdělání	většina pouze základní škola	většina střední škola, 4 vysokoškolské
Zaměstnání	většina v zemědělství	minimum obdělaných polí a úbytek dobytka
Nabídka ubytování	2 rodiny	penzion, několik rodin, stavba velkého penzionu u hospody
Využívání dotací EU	nic	zemědělské a podnikatelských projektů
Odkhod krajanů do Čech	vina odchodu mladých	zůstali pouze staří
Kroje	deně starší, mladí o svátcích	staří o svátcích, mladí málo
Svatby	Češi mezi sebou, 1 smíšená manželství	běžně smíšená manželství

Tabulka 2 - Porovnání situace ve vesnici Gerník v roce 2008 a 2017

KUPKOVÁ, I. Vývoj a význam projektu Děti dětem. *Okénko: Svatá Helena – Gerník – Nová Moldava*, 2018: s. 11.

Za deset let se dle informací z časopisu změnilo v Gerníku opravdu hodně. Pro doplnění předešlého grafu – z 55 dětí v tamní základní škole v roce 2008 klesl počínaje rokem 2017 počet na pouhých 6 školáků. Ve vytyženosti si pohoršily i ostatní školy. Některé na negativní změnu dokázaly zareagovat a přizpůsobit tak fungování studia k malému počtu žáků (Svatá Helena, Bígr, Eibenthál). Bohužel ve vesnicích jako Šumice a Rovensko se projevil nedostatek dětí takovým způsobem, že výuka byla úplně zrušena. Právě díky pozitivní diskriminaci lze vůbec vyučovat s tak nízkým počtem žáků ve třídě. S takovými stavy by to v jiném případě, než státem uznané menšiny nešlo. Školu by určitě zavřeli.¹⁷⁰ Menšinové školství takto chrání zákony pro udržitelný rozvoj etnických minorit na území Rumunska (viz kapitola na s. 44).

Česká škola v Eibenthálu je v jistém ohledu specifická tím, že její prostory nenavštěvují pouze Pémové, ale také rumunské děti. Češi se zde odjakživa setkávali s rumunskou populací častěji než v ostatních vesnicích, což se promítlo i do zdejší výuky, které se účastní právě také rumunsky mluvící školáci. Proto se zde čeština vyučuje pouze jako dobrovolný jazyk. Kvůli přítomnosti rumunské populace není tedy žádným překvapením, že v této vesnici se častěji objevují smíšené sňatky než ve vskách ostatních.¹⁷¹

Dle Paní L. však hrozí, že se české etnikum „nařídí“ Rumuny i v ostatních více etnicky homogenních českých obcích. Těm Čechům, kteří se odstěhovali do měst nebo do ČR, tu zůstaly pozemky a obydlí. Pokud se neplánují za čas vrátit zpět, zbytečně by tu jejich stavení chátralo, a proto svůj rodný dům radši prodají. Pokud si ho nekoupí nějaký Čech třeba i z České republiky jako rekreační chalupu (v tom lepším případě), příležitosti se chopí i rumunské rodiny, které kvůli nízké prodejní ceně si tento výdaj mohou dovolit.¹⁷² Podle zapisovaných záznamů z 12. 2. 2018 se ve Svaté Heleně nacházelo 210 domů, z toho 98 z nich neobydlených.

Ovšem v Šumici je situace ještě závažnější, neboť ke stejnému datu se v tamní vesnici evidovalo 31 obydlených a 44 neobydlených domů. To, že zde došlo k uzavření základní školy, napovídá počet osob v jednotlivých ročnících. V době zájmu se

¹⁷⁰ Josef, dotazovaný

¹⁷¹ Pavel, dotazovaný

¹⁷² Paní L., dotazovaná

zde jako nejmladší vyskytovala jedenáctiletá osoba a v rozmezí ročníků 11 až 20 let žili v obci pouze 4 lidé. Důkazem prudkého stárnutí populace v Šumici budiž i fakt, že nejpočetněji zastoupené ročníky se nacházejí v rozmezí 41-50 let (18 osob) a 71-80 let (16 osob).¹⁷³ Paní K. se podělila ohledně pocitů z vývoje situace českých vesnic takto: „*Pokud se do dvaceti let něco nezmění, bojím se, že české vesnice v Rumunsku zaniknou.*“¹⁷⁴

6.1.7 Změny poměru českých škol z hlediska možností učitelů

Kromě Eibenthálu, kde je hned od první třídy čeština dobrovolná, se na ostatních českých školách tento jazyk procvičuje do 4. třídy povinně bez výjimky. Ve chvíli, kdy školák nastoupí na druhý stupeň základní školy (tj. do 5.-8. třídy), mění se charakter výuky češtiny, ze které se stává rodný jazyk, a ten je vyučován 3–4 hodiny v týdnu. Veškerá ostatní výuka již probíhá v rumunštině.¹⁷⁵

Dle materiálů od Pana B. se výuka konala v rumunštině až do roku 1990 a český jazyk se vyučoval jen na prvním stupni, a to 3–4 hodiny týdně. Taková forma výuky, kterou popisuje Josef, se začala realizovat o rok později, ve školním roce 1990-1991.¹⁷⁶

V 90. letech minulého století se učitelům otevřely nové možnosti, jakým způsobem zefektivnit výuku menšinového jazyka a své vlastní kultury. Této příležitosti využili i čeští kantoři, kteří zavedli nové vyučovací předměty, jako například Historie češtiny a ČR (škola Svatá Helena a Gerník) nebo Dějiny a tradice české menšiny v Rumunsku (Svatá Helena). Pro výuku těchto dvou předmětů byly vytvořeny i učební materiály, jejichž osnovu sestavoval dotazovaný s panem G. Desce.¹⁷⁷

Špatná situace v kombinaci se stářím a absencí vidiny v převzetí otěží mladou generací působí na české starousedlíky skličujícím dojmem. Pocit beznaděje zapříčinil klesající nezáměr o svůj mateřský jazyk. Podle Paní L. se to dá poznat i na nezáměru o četbu českých děl, které jsou k dispozici například ve velké knihovně v Gerníku.¹⁷⁸ Tu spravuje

¹⁷³ Osobní materiály Františka, dotazovaného

¹⁷⁴ Paní K., dotazovaná

¹⁷⁵ Josef, dotazovaný

¹⁷⁶ Osobní materiály Pana B. v elektronické podobě. Ze dne: 20. 7. 2018.

¹⁷⁷ Josef, dotazovaný

¹⁷⁸ Paní L., dotazovaná

pan Merhaut, v jehož péči se nachází přibližně 8 000 převážně českých titulů.¹⁷⁹ Avšak ve Svaté Heleně není dle výpovědi dotazované žádná oficiální knihovna, ale pouze tiskoviny, které sem spekulativně zasílají dárce z Česka. K oživení češtiny u starší generace by mohlo docházet skrz poslouchání českých pořadů, které dotazovaná naladí na televizním zařízení bohužel jen velmi sporadicky. Kdyby to šlo, mohlo by se české televizní vysílání používat i v hodinách výuky na místní škole.¹⁸⁰

Mezi tiskovinami, které dárce zasílají do místních českých vesnic, se nacházejí i české učebnice. Přítomnost tištěných materiálů, které jsou psány spisovnou češtinou s bohatou slovní zásobou, mohou výrazně žákům pomoci se zvýšením kvality zdejší používané češtiny jak v písemné, tak v mluvené formě. Zasílání učebnic a materiálů nebylo vždy samozřejmostí, neboť před pádem totalitního režimu neexistovaly takové kontakty české menšiny s Českou republikou, které by toto dárcovství umožnily. Háček spočívá v tom, že podle rumunského rozhodnutí nejsou české učebnice určeny pro výuku. „*Knižky z Čech jsou pouze výpomocné.*“ Materiály, které se mohou oficiálně používat při hodinách, musí projít schvalovacím procesem rumunského školství a po odsouhlasení dané formy jsou tisknuty v Rumunsku.¹⁸¹

Schvalovacími procesy však již nemusí procházet české a slovenské tiskoviny, kterými DSSČR zprostředkovává české menšině důležité informace a novinky. Na měsíční bázi vychází slovenskočeský časopis „Naše snahy.“ Slováci mají navíc k dispozici časopis „Rovnoběžné zrcadlo“, které je psáno již pouze ve slovenštině a tiskne se ve městě Nadlak, baště slovenské menšiny v Rumunsku.¹⁸²

Přítomnost českých tiskovin nepatří mezi jediné možnosti, jak dětem navštěvující české základní školy v rumunském Banátu zpestřit výuku. Mezi velmi zajímavý projekt, který slučuje zájem o češtinu a soutěživost, patří olympiády českého jazyka. František zmiňuje, že do organizace se určitě zapojuje rumunské školství. Pokud daný žák je šikovný a uspěje v okresním kole, postupuje do kola celostátního, kde se utká s těmi nejlepšími

¹⁷⁹ Boj rumunských Čechů s větrnými mlýny. In: *Zpravy.aktualne.cz* [online]. 11. 7. 2012 ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tradice-cechu-v-rumunsku-boj-s-vetrny-mlyny/r~i:gallery:27390/r~i:photo:488148/>.

¹⁸⁰ Paní L., dotazovaná

¹⁸¹ František, dotazovaný

¹⁸² Josef, dotazovaný

malými češtináři z celého Rumunska.¹⁸³ Dle Jana, který se jako malý těchto soutěží také zúčastnil, se prý konaly i kola mezinárodní, kdy mezi sebou soupeřili čeští školáci z různých zemí, například ze Srbska. Jenže tím, jak se rapidně snižuje počet dětí Pémů, olympiáda v Rumunsku upadá.¹⁸⁴

Je velická škoda, že nadaní krajané v Rumunsku nemohou s češtinou pokračovat a dál tak rozvíjet svůj potenciál v rodném jazyce. Nízký Počet Pémů a jejich potomků nezaručí, aby došlo k vybudování českého gymnázia v Rumunsku. „*Slovenská a srbská menšina mají gymnázium, Češi pouze základní školu do 8. třídy.*“¹⁸⁵

Jenže podle sčítání lidu v roce 2002 se k srbské kultuře v Rumunsku hlásilo 22 518 jedinců, ke kultuře slovenské 17 199 jedinců.¹⁸⁶ To je nesrovnatelně více než v případě české menšiny.

Jan to však vidí optimisticky, neboť Česká republika umožnila zájemcům o zlepšení jejich češtiny navštívit čtyřtýdenní rekvalifikační kurz češtiny, kterého se dotazovaný též zúčastnil. K plusům řadí i bohatý mimoškolní program ve formě přednášek, exkurzí a celodenní víkendové výlety. Účastníkům je kurz hrazen v plné výši. Jan si osvěžení své češtiny velmi pochvaluje, neboť mluvit, číst a psát svým rodným jazykem postupně zapomíná.¹⁸⁷ Tento rok se rekvalifikační kurzy budou konat v termínu 17. 7. - 14. 8. 2020 v Poděbradech.¹⁸⁸

K možnostem, které se otevřely českému menšinovému školství po pádu totalitního režimu, patří navazování kontaktů, přátelství a získávání informací od ostatních škol z české kotliny. Jako příklad z poslední doby lze uvést snahu o navázání spolupráce školy v Nové Moldavě (ve které se pár českých školáků také nachází) se školou ve Vodňanech.¹⁸⁹

Pan B. k tomu poznamenává, že od tuzemských škol neplyne pomoc jen ve formě rad a pomoci týkající se školství. Jako příklad uvádí spolupráci s Waldorfskou školou

¹⁸³ František, dotazovaný

¹⁸⁴ Jan, dotazovaný

¹⁸⁵ František, dotazovaný

¹⁸⁶ Recensamant Romania 2002. In: *Clubafaceri.ro* [online]. ©2006 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.clubafaceri.ro/info_articole/articol/1294/.

¹⁸⁷ Jan, dotazovaný

¹⁸⁸ Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. In: *Dzs.cz* [online]. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/kurz-cestiny/>.

¹⁸⁹ Josef, dotazovaný

z Brna, která zpřístupňuje cesty k vodním mlýnům, které patří v tamním okolí vesnice mezi hlavní lákadla pro turisty.¹⁹⁰

Uplatnění Čechů na pracovním trhu

Rumunsko se s 19 oficiálně uznanými menšinami řadí mezi kulturně nejpestřejší státy v celé Evropě. Každá tato menšina si za léta existence musela v cizím prostředí vydobýt svůj životní prostor a realizovat své potřeby. Do těchto potřeb lze zařadit i práci a s ní spojené „sklizení ovoce“ buď ve formě úrody, nebo dnes již častěji formou výplaty. V různých časech české menšiny patřila výše vzdělání k nanejvýš důležitým aspektům pro úspěch v práci.

6.1.8 Vliv městského prostředí na pracovní uplatnění české menšiny

Od počátku 90. let až po současnost se postupně začal stále častěji objevovat požadavek na vyšší vzdělání než to základní, které mohlo nabídnout české menšinové školství. V případě touhy po studování středního vzdělání se proto mladí Češi musí odloučit od svých základních škol a češtiny, která se v nich používá. Mezi Čechy nejčastěji navštěvované střední školy patří Katolické gymnázium v Temešváru a Baptistické gymnázium v Rešici. Bohužel u méně nadaných žáků a těch, kteří nechtějí opustit své rodné vesnice, chybí již na základní škole motivace do učení, neboť v českých vesnicích není práce. Žáci postupně začínají pohlížet na studium jako na něco zbytečného, neboť dle jejich slov stejně skončí na podpoře. Pro úspěšnou kariéru je nutno se odstěhovat do příměstské nebo městské lokality, která českým krajanům nabízí mnohem lákavější pracovní vyhlídky.¹⁹¹

Do skupiny lidí, kteří se, ač neradi, zřekli života v českých vesnicích, patří i Pavel. Dle jeho slov se právě mladí Češi stěhují nejčastěji do velkých měst, jako je Temešvár, či rovnou do ČR. V prvně zmíněném rumunském městě se Pavel usadil s manželkou, se kterou zakládají rodinu. Díky jeho příjmným zkušenostem s uplatněním se na rumunském trhu práce se rozhodl, že své dítě bude učit rozhodně česky, a to si ve škole následně osvojí rumunštinu. Dle jeho slov právě čeština umožňuje velmi dobré výchozí postavení na trhu práce, neboť ji lze hojně využít ve společnostech

¹⁹⁰ Pan B., dotazovaný

¹⁹¹ František, dotazovaný

pro komunikaci se zahraničními pobočkami v Česku. Dále dodává, že v Temešváru je tak velká poptávka po česky mluvících lidech, že na tyto pozice jsou pravidelně nabíráni Slováci. Ač s prací spokojen, stále přemýšlí nad životní volbou, kvůli které opustil svou rodnou vesnici. S ostatními Čechy, se kterými se ve městě schází, se jednohlasně shodnou na jednom: „*Mladým by se líbilo bydlet ve vesnicích, kde se narodili, kdyby si tam vydělali alespoň polovinu toho, co ve městech.*“¹⁹²

Do skupiny mladých Čechů v Temešváru patří také Jan. Dle jeho slov se Češi uplatňují v práci velice dobře, kde si udržují pověst poctivých a spolehlivých zaměstnanců.¹⁹³ S tímto výrokem souhlasí i Janův kamarád Pavel, který o Rumunech říká: „*V práci nejsou tak dobří jako Češi. Jsou nespolehliví, nejsou pracovití, a navíc jim všechno dlouho trvá.*“¹⁹⁴ Pro objektivnější názor je namístě zmínit i výpověď člověka příslušící k rumunské většině, v tomto případě Razvana. Ten tvrdí: „*I would say they (Češi) have more organizing skills, or they will to make things better from themselves than most Romanians.*“ Dále dle jeho slov Rumuni nijak neřeší a nezajímají se o etnické menšiny, neboť jejich vztah je k nim normální jako k řadovému Rumunovi. Více jdou prý do hloubky jen v případě, že se jedná o mimořádné přátele, kteří o tom začnou mluvit.¹⁹⁵

Podle Jana se Rumuni staví k Čechům a ostatním národnostním menšinám pozitivně. Za výjimku považuje dotazovaný jedině maďarskou minoritu, která je prý nepřizpůsobivá už jen proto, že vše píšou v maďarštině. Rumunsky mluvící okolí, ve kterém se dotazovaný pohybuje na denní bázi, má za následek hojného používání rumunštiny a s tím související zapomínání češtiny. Z toho důvodu se s českými kamarády pravidelně schází, aby procvičil češtinu a podíval se na některé české filmy. Pro udržení si menšinové identity oproti majoritnímu obyvatelstvu by šlo použít třeba i jiné způsoby než jen používání češtiny. Důležité je se cítit Čechem, nicméně dle Jana se při sčítání musí hlásit k Rumunům, jinak to prý nejde.¹⁹⁶

Pavel má však tu informaci, že být součástí české národnosti, a tudíž mít dvojí občanství, je možné. Dotyčný je však povinen mít hlášen trvalý pobyt a absolvovat

¹⁹² Pavel, dotazovaný

¹⁹³ Jan, dotazovaný

¹⁹⁴ Pavel, dotazovaný

¹⁹⁵ Razvan, dotazovaný

¹⁹⁶ Jan, dotazovaný

povinné zkoušky, jejichž součástí se nedávno stalo i téma českých dějin. Tyto zkoušky považuje Pavel za velmi obtížné, neboť jeho příbuzní žijící již 20 let v ČR test nezvládli. Dle respondenta však ještě před 3 lety stačilo zažádat o papíry a vše bylo vyřešeno.¹⁹⁷

Pavlovu informaci potvrzuje i portál „Světaznalec“, který k roku 2016 řadí Rumunsko ke státům (například Česko, Francie, Švédsko, Finsko apod.), ve kterých lze zažádat o dvojí občanství.¹⁹⁸

Neblahý vliv na uvědomování si české identity má dle Františka D. úpadek tradice spojené s vybíráním partnera a uzavíráním smíšených manželství. Tyto tendence jsou velmi znatelné v rumunských městech, ve kterých si kvůli kulturnímu tlaku okolí vybírají Češi častěji druha z řad většinové populace. Toto porušování českých tradic, které bylo ještě za totalitního režimu nepředstavitelné a nepřijatelné, se již začíná objevovat i v českých vesnicích. „*Méně nesmíšených rodin znamená méně dětí mluvící rodným jazykem češtinou. Ve vesnicích to je problém hlavně v Bígru a Eibenthálu.*“¹⁹⁹ Tato smíšená manželství snáší nejhůře stará generace, u které je stále znatelná silná averze a obrana vůči majoritnímu rumunskému obyvatelstvu. Velmi stručně a jasně to shrnula Anička: „*nemám Rumuny ráda.*“²⁰⁰

6.1.9 Vliv prostředí českých vesnic na pracovní uplatnění české menšiny

Ač se Pémům v jistých ohledech za vlády Nicolae Ceaușesca nedařilo zrovna nejlépe, z hlediska ekonomického však Josef považuje právě období od roku 1965 do 90. let za nejpřívetivější. V této době obyvatelé českých vesnic pracovali v dolech na měď nebo v případě Eibenthálu šlo o těžbu uhlí. I když se v těchto letech stalo dokončení základního vzdělání stropem tehdejšího veškerého studia, i Češi mohli využívat výhody privilegovaného hornického statusu. Mimo jiné se po příjezdu ze zaměstnání mohla tehdejší česká populace věnovat svým polím a hospodářství, díky kterému si rodiny přilepšovaly ve formě naturálií.²⁰¹

¹⁹⁷ Pavel, dotazovaný

¹⁹⁸ Dvojí občanství ve světě. In: *Svetaznalec.cz* [online]. 24. 1. 2016. ©2011 [cit.2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.svetaznalec.cz/dvoji-obcanstvi-ve-svete/>.

¹⁹⁹ Josef, dotazovaný

²⁰⁰ Anička, dotazovaná

²⁰¹ Josef, dotazovaný

Nicméně ještě v současnosti zanechává bývalá socialistická společnost pomyslnou stopu ve vnímání hodnoty druhu obživy a její přispění k budování ideologie v dobách minulých. Tyto tendence se přenáší i na styl zprostředkování starobních důchodů pro českou minoritu. „*Lidi, kteří byli zaměstnanci, tak mají svůj důchod, a ještě sem tam nějaké políčko. Ale lidi, co měli živnost, hospodářství, řemeslo a tak, mají od státu v důchodu pouze jakousi finanční podporu.*“²⁰²

I kvůli státnímu systému starobních důchodů, který znevýhodňuje bývalé živnostníky a hospodáře, se tradiční zemědělský charakter živobyetí Pémů nezadržitelně z českých vesnic vytrácí. „*Čechům se nedaří, protože je málo dětí. Už máme prostředky, kvalifikaci, ale děti ne.*“ Kvůli odlivu mladých Čechů do měst již nemá stárnoucí vesnické obyvatelstvo komu předat své hospodářství, a proto se jich starousedlíci polehku zbavují.²⁰³

Pro udržení mladé populace v českých vesnicích se připravovaly programy pro nalákání korporací do rumunského Banátu. To však nevyšlo kvůli vzdálenosti a špatné přístupnosti. „*Jediná šance by byla v Nové Moldavě z evropských fondů. Kdyby se to povedlo, Češi by měli práci.*“ Tím pádem by zde lidé našli pracovní uplatnění, což by utlumilo odliv mladých lidí do měst, a tudíž by starousedlíci mohli předávat grunt. Zemědělství, ve kterém Češi patřili v Rumunsku mezi nejlepší, by neupadalo.²⁰⁴

Dle Heleny by Pémům nevadilo pravidelně dojíždět do nejbližšího města za prací. Ale ani v nedávné minulosti se situace s pracovními místy v Nové Moldavě nevyvíjela dobře. Důkazem toho jest zrušení firmy „Delfi“, která fungovala poblíž zmiňovaného města. Tato společnost se dle dotazované zabývala zpracováváním barevných kovů a zprostředkovávala tím Čechům práci, převážně těm ze Svaté Heleny a Gerníku. „*Ještě loni se tam pracovalo. Z Gerníku tam pracovalo asi jen 5 lidí, takže zas takový zásah to nebyl.*“²⁰⁵

Pan K. upřesnil, že se firma „Delfi“ zaměřovala na výrobu součástek do aut. „*Ted' to tam vůbec nefunguje, protože se prej výroba přesunula do Srbska.*“ I on potvrzuje, že zde pracovalo dohromady asi 10 Čechů ze Svaté Heleny a Gerníku. To, co však podle

²⁰² Pan B., dotazovaný

²⁰³ František, dotazovaný

²⁰⁴ Josef, dotazovaný

²⁰⁵ Helena, dotazovaná

dotazovaného ve velké míře zasáhlo zaměstnanost ve dvou zmíněných českých vesnicích, souviselo s uzavřením měděných dolů u Nové Moldavy. Pan K. si myslí, že příčinou uzavírání dolů od roku 2000 byly asi nějaké politické machinace. Tyto problémy s prací ještě více prohloubily emigraci z českých vesnic, které se již od 90. let po otevření hranic potýkaly s odlivem produktivní populace.²⁰⁶

O problematice měděných dolů u Nové Moldavy pojednává i D. Gesce. Ten uvádí, že měděné doly v roce 1990 zaměstnávaly 500-550 Čechů z přilehlých českých komunit. Podle autora k omezování důlní činnosti docházelo od roku 1995 a v roce 2007 byli propuštěni poslední zaměstnanci.²⁰⁷

Měděné doly u Nové Moldavy nepatřily mezi jediné, které se uzavřely. Jednalo se také o důl u Kozly, který zajišťoval práci další české vesnici Bígr a těžba byla zrušena taktéž v roce 2000. Něco podobného se přihodilo i obyvatelům české vísy Eibenthálu, kde se v nedaleké Ujbányji musela uzavřít šachta po důlním neštěstí.²⁰⁸

Obecně se dá říct, že práce v dolech přispěla k vylepšení společenského postavení Čechů, a i zde se promítly kvality Čechů, neboť mezi působícími inženýry v měděných dolech působili například bratři Schneiderovi z Berzásky. Mimo jiné docházelo k upevňování dobrých vztahů s Rumuny, Srby, Maďary, Romy a podobně.²⁰⁹

Důkazem, že česká kulturní identita může i při ztrátě zaměstnání usnadnit získání práce v Rumunsku, se stalo založení cívkárny „Winding“, ve které dle Pana B. pracuje asi 40 Čechů, kteří vyrábí elektronické součástky a cívky a následně je vyváží na český trh.²¹⁰ Cívkárnu vede jeden obyvatel Gerníku, kterého k nápadu přivedla návštěva plzeňské firmy na elektronické součástky, když byl v Česku na motivačním zájezdu pro podporu

²⁰⁶ Pan K., dotazovaný

²⁰⁷ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 194. ISBN 978-80-87054-31-4.

²⁰⁸ SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 126-127. ISBN 978-80-260-0263-5.

²⁰⁹ GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. s. 194. ISBN 978-80-87054-31-4.

²¹⁰ Pan B., dotazovaný

drobného podnikání.²¹¹ Zmíněná firma však stála v Gerníku již od roku 2001 pod názvem Bobbintronic, která začala ihned po svém vzniku navazovat obchodní kontakty s ČR.²¹²

6.1.10 Pomoc ČR k pracovním příležitostem pro českou menšinu

Už jen to, že čeští krajané sdílí podobné kulturní prvky s obyvateli České republiky, mohou automaticky profitovat z aktivit České republiky, které této menšině nabízí pomocnou ruku při seberealizaci. Jednou z takových podpor ze strany ČR se stalo organizování banátského festivalu, který dopřává českým vesničanům výhled na odkup svých produktů.²¹³ Tuto akci v prvopočátku inicioval Ivo Dokoupil, který se v rámci „Člověka v tísní“ dlouhodobě zaměřuje na život české menšiny v Rumunsku. Roku 2010 se podílel na založení prvního festivalu „Banát.“²¹⁴ Každoročně je na tuto akci vypravena vlaková souprava, která turisty doveze až do rumunského města Oršava. Tam účastníci přestoupí na předem připravenou autobusovou dopravu, díky které se dostanou do Eibenthálu, ve kterém festival začíná. V tomto roce se festival bude konat již podeváté od 18. 8. do 23. 8. 2020.²¹⁵

Pavel si tyto aktivity pro pomoc Pémům velice pochvaluje, nicméně k realizaci festivalu má jisté výhrady. „Dalo by se to udělat jako tour, například 2 dny tam, pak přesun do další vesnice a zase 2 dny tam. Ale to je problém. V tuhle chvíli je festival na víc místech zároveň a vesnice se mezi sebou nedokážou domluvit. Kdyby to bylo vždy na jednom místě, bylo by to výhodnější.“²¹⁶

Helena si také váží aktivit Iva Dokoupila, který se velmi zasloužil o zlepšení místní situace. Problém však vidí ve spolupráci s „CK Kudrnou.“ Jedná se o cestovní kancelář, která přivádí turisty do rumunského Banátu, převážně do českých vesnic. To by samo o sobě nevadilo, ba právě naopak. „Jenže Kudrna dříve navezl lidi a ti se ubytovali u zdejších rodáků, nicméně teď je ubytuje u sebe na velké chalupě. On má víc peněz,

²¹¹ Boj rumunských Čechů s větrnými mlýny. In: *Zpravy.aktualne.cz* [online]. 11. 7. 2012 ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tradice-cechu-v-rumunsku-boj-s-vetrnymi-mlyny/r~i:gallery:27390/r~i:photo:488148/>.

²¹² SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. s. 125. ISBN 978-80-260-0263-5.

²¹³ Jan, dotazovaný

²¹⁴ POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.

²¹⁵ Festival Banát 2020! Devátý díl cesty časoprostorem startuje. In: *Festivalbanat.cz* [online]. ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.festivalbanat.cz/festival-banat-2020-devaty-dil-cesty-casoprostorem-startuje-20191129>.

²¹⁶ Pavel, dotazovaný

a naopak zdejší lidi to ochudí. “ A to je podle dotazované škoda, neboť právě pan Dokoupil stanovil zdejší ceny za ubytování návštěvníků, čímž usnadnil vydělávání zdejších rodáků skrz turismus.²¹⁷

Právě cestovní ruch považuje Pan B. za klíčový zdroj financí českých krajanů a za šanci, jak vytvořit z českých vísek opět atraktivní místo k žití pro mladou generaci. Zdejší obyvatelé si mimo ubytování cestovatelů slušně přivydělají i prodejem svých produktů, jako například včelího medu, domácích marmelád či slivovice. Není toho však tolik, aby místní výrobky mohli vyvážet.²¹⁸ I těmto aktivitám napomáhá „Fond rozvoje Banátu“, který zaštiťuje opět „Člověk v tísní.“ Formou peněžitých darů může společnost zafinancovat například tisk etiket na domácí výrobky, nebo tisk letáků propagující české vesnice v Banátu jako takové. Dokonce lze za tyto peníze pořídit jezdecká sedla, díky kterým sedláci mohou návštěvníky vozit na koních a nebudou mít tendenci se koní zbavovat.²¹⁹

I úbytek koní dle Heleny částečně ničí zdejší typický ráz života a ubírá něco cenného z celkového pocitu návštěvníků. Ještě před šesti lety se v Gerníku nacházelo hodně koní. Situace se však změnila, když vesnice navázaly kontakt s českými výrobci traktorů, kteří je sem poté začali dovážet. *“Aby lidi nemuseli sušit seno pro koně a starat se tak o louky, pořídí si radši traktor.”*²²⁰ Tento příklad je důkazem, že snaha o pomoc nemusí mít vždy ve všech aspektech kladné důsledky. Tím, že se o louky a pole nikdo pořádně nestará, se postupně vzdaluje sen o další perspektivní formě odvětví, a to agroturistice.²²¹

I přesto se podařilo navázat kontakty a spolupráci se subjekty, které mají s agroturistikou něco společného. Zprostředkovatelem se stal opět Ivo Dokoupil, který navázal spolupráci s českým hnutím Brontosaurus. To v oblasti rumunského Banátu působí již kolem 10 let a místním hospodářům pomáhá tím, že v době sezónních prací sváží dobrovolníky na místní help camp.²²² Zde mladí lidé pomáhají například se sušením sena

²¹⁷ Helena, dotazovaná

²¹⁸ Pan B., dotazovaný

²¹⁹ Fond rozvoje Banátu – asistenční projekt společnosti Člověk v tísní. In: *Banat.cz* [online]. ©2016 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: http://www.banat.cz/pomoc_krajanum.htm.

²²⁰ Helena, dotazovaná

²²¹ Forma turistiky. Specifikem jsou turistické či rekreační pobyty na farmách. Jde o produkt trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/prioritni-temata-site/agroturistika/>.

²²² Hnutí Brontosaurus organizuje jak zážitkové, tak dobrovolnické akce [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.brontosaurus.cz/>.

nebo sběrem ovoce a podobně.²²³ Tím opět podporují samostatnost hospodářů a následnou produkci produktů, jejímž prodejem získají místní rodáci potřebné finance.

Ke zlepšení ekonomické situace těch, kteří se rozhodli zůstat v českých vesnicích, není zapotřebí jen pomoc ze strany České republiky, ale také aktivní zapojení vesničanů samotných. Helena tvrdí, že i v pasivitě místních je zakopaný pes. „*Zdejší lidem chybí podnikavý duch. Tak třeba já sama pletu ve volných chvílích ponožky, a i ty se díky turistům všechny vyprodají.*“ Jako jeden z důkazů uvádí, že nadace Člověk v tísni dovezl do Gerníku osobu, která měla Pémy naučit sbírat byliny, sušit je a následně prodávat. Nikdo z přítomných však neměl zájem a chuť se to naučit, a přitom dle slov dotazované roste v okolí českých vesnic mnoho zajímavých a léčivých bylin.²²⁴ Dle výroční zprávy jmenované nadace se jednalo o vyslání specialisty na pěstování bylin, pana Karla Drbala, a to v roce 2009.²²⁵

Paní Mizerová si myslí, že se místní starousedlíci snaží něco podnikat, jako třeba prodávat med a marmelády, ale že by to chtělo i něco speciálního. Ona sama již sice v Gerníku nebydlí, nicméně každé léto se sem na 3 měsíce vrací z Česka a věnuje se výrobě tzv. „gerniček.“ Jde o pletenou obuv s podrážkou z prasečí kůže, kterou dnes už nahrazuje gumou z „traktorové duše.“ Dle respondentky se po „gerničkách“ každé léto jen zapráší. Navíc má pocit, že těchto tradičních bot prodá každý rok více a více. Dále si myslí, že kdyby se ve vesnicích nacházelo více řemesel jako dříve, přilákalo by to o to více turistů. Například v Gerníku zůstal už jen pekař, tesař a kovář. Dále dodává, že odlehlost českých vesnic dříve díky řemeslnické rozmanitosti zaručovala úplnou nezávislost na okolí.²²⁶

Znalost českého jazyka se dle kapitol výše označuje za obrovskou výhodu při nacházení pracovních příležitostí převážně ve městech. To samé však platilo i v případě Marie žijící v české vesnici. Zdravotnická činnost, kterou Marie vykonává, patří mezi specifický a velmi důležitý druh práce, jehož cílem není jen ošetřování pacientů, ale i v případě vážnějších úrazů propojení světa české menšiny s rumunskou majoritou.

²²³ Pan B., dotazovaný

²²⁴ Helena, dotazovaná

²²⁵ Fond rozvoje Banátu – asistenční projekt společnosti Člověk v tísni. In: *Banat.cz* [online]. ©2016 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: http://www.banat.cz/pomoc_krajanum.htm.

²²⁶ Paní M., dotazovaná

Nejbližší nemocnice se totiž nachází v rumunské Nové Moldavě, kam jsou v případě vážných úrazů pacienti sváženi. Díky odborné praxi a bilingvní znalosti se Marie může těšit nenahraditelnému postu na trhu práce v tamní oblasti. Aby toto zaměstnání mohla vykonávat, musela se také načas odloučit od rodné obce a jít studovat zdravotnickou školu do Nové Moldavy. Finanční ohodnocení její práce se uskutečňovalo vyplácením mzdy z obecního úřadu. „*Nedávno mě však vyhodili, jelikož mi neměli z čeho zaplatit.*“ I v tomto případě přišla pomoc z České republiky a nově ji bude platit a zaštitovat charita v Hodoníně.²²⁷

Pan B. k tomu poznamenává, že z Česka plyne pomoc nejen od české vlády a neziskových organizací. Jako příklad uvádí spolupráci s Waldorfskou školou z Brna, která zpřístupňuje cesty k vodním mlýnům, patřící v okolí tamní vesnice mezi hlavní lákadla pro turisty.²²⁸

Jak lze vidět, do pomoci z ČR se může vložit různorodá škála subjektů a tímto způsobem umožnit českým krajanům, aby využili případných příležitostí pro svoji obživu.

²²⁷ Marie, dotazovaná

²²⁸ Pan B., dotazovaný

7. Výsledky a závěr

Tato bakalářská práce si bere za cíl odpovědět na tři hlavní výzkumné otázky, které se bezprostředně týkají procesu transformace českého menšinového školství v Rumunsku od pádu totalitního režimu v roce 1989 do současnosti. První z výzkumných otázek se zabývá změnou způsobu a míry financování českých škol ve sledovaném období. Druhá výzkumná otázka se soustředí na změny poměrů na českých školách v rumunském Banátu. Poslední výzkumná otázka se zabývá vývojem uplatnění Čechů v Rumunsku po absolvování tamních českých škol.

Teoretická část se nejprve věnuje definici pojmů menšina a etnicita. Následně čtenáře seznamuje s asimilačními a integračními modely, jež státy nejčastěji vůči etnickým minoritám uplatňují. Teoretická část poté pokračuje s kapitolami o smyslu zachování menšin a jejich používané argumentaci. Pokud je argumentace úspěšná, menšina může přejít k obranným opatřením proti asimilaci, mezi které patří i menšinové školství, kterému se věnuje kapitola na konci teoretické části.

Následuje praktická část, která se věnuje historickému pozadí dnešního Rumunska a s tím souvisejícímu vývoji české menšiny a jejich školství. Vlastní výzkum jakožto druhá část se věnuje výzkumným otázkám a je postavena na výpovědích respondentů.

Jak se měnil způsob a míra financování českých škol

Jaké subjekty financovaly a financují české menšinové školství?

V jaké míře se české menšinové školství financovalo a financuje?

V odpovědích respondentů na otázku, jaké subjekty financovaly a financují české menšinové školství, se objevuje hlavní dělení, které rozděluje finanční pomoc plynoucí od českého a rumunského státu.

Díky pádu totalitního režimu v Rumunsku se podle respondentů začala Česká republika angažovat v pomoci české enklávě v roce 1990 a po dalších šest let finančně nejvíce podporovala Pémy. Z českého státního rozpočtu bylo dle dotazovaných pro české školy poskytnuto přibližně 50 milionů Kč. Komunikací s MZV ČR se však zjistilo, že první oficiální projekt pro pomoc českým krajanům v Rumunsku pochází z lednového usnesení vlády až v roce 1995, který se postupně přetransformoval do finanční pomoci související s tamními krajauskými školami. Součástí následného usnesení v březnu téhož

roku se staly i „zásady pro poskytování zahraniční pomoci,“ díky kterým financování Čechů v Rumunsku probíhalo až do roku 2007. Celková poskytnutá částka ze strany Česka za období 1995-2017 činila 48,6 milionů Kč, což odpovídá informacím od dotazovaných.

Podle Věry Exnerové patřil rok 2002 ze strany České republiky k průlomovým díky rozvojové pomoci chudším státům Evropy. Pokud se ale rozvojová pomoc Rumunsku uskutečnila, na celkových příjmech české menšiny z ČR se to nijak nepodepsalo, neboť v roce 2002 a 2003 obdržela zmíněná minorita polovinu finančního příspěvku oproti předešlému roku 2001. To s autorkou koresponduje, neboť ke spolupráci ČR (tehdejší ČSSR) s Rumunskem docházelo intenzivně do roku 1989. Autorka dále považuje za důležitý rok 2004, kdy Česko vstoupilo do EU a díky tomu se zjednodušila mezinárodní spolupráce. To by odpovídalo informacím z MZV ČR, které společně s MŠMT započalo o rok později, v roce 2005, realizovat „Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.“ Důležitým prvkem pro českou menšinu v Rumunsku se stal vznik oddělení zvláštního zmocněnce pro krajany, které dodnes koordinuje poskytování peněžitých darů tamním krajauským spolkům. Ty si poté vyplní příslušný formulář, kde popíšu s ročním předstihem, na jaké účely by byl finanční dar z ČR použit. Mezi často jmenované projekty patří například jazykové soutěže, zájmové kroužky a podobně.

V roce 1998 se obnovilo vysílání českých učitelů do tamních českých škol. Tento projekt, který zaštiťuje DZS v rámci MŠMT, dodnes zlepšuje výsledky českých žáků v tamní menšině.

Do pomoci české menšině se v roce 2000 vložila nadace „Člověk v tísni.“ Založila fond pro pomoc Banátu, který zasílal peněžité dary tamním krajanům. Mimo peněžité dary tato nezisková organizace pomáhá i fyzickými dary, jako jsou studijní materiály či kancelářské potřeby. Do pomoci se skrz zmíněnou nadaci zapojují i fyzické či právnické subjekty z území ČR.

Někteří respondenti považují finanční pomoc nadací za hlavní zdroj, který štedřeji přispíval na jejich aktivity, dokud ČR nevstoupila do EU. Podle statistických údajů z MZV ČR se opravdu počínaje rokem 2004 omezilo financování Pémů ze strany české vlády, nicméně v předešlých dvaceti letech to byl právě státní rozpočet, který uvolnil počáteční investice například pro rozsáhlou renovaci českých škol ve Svaté Heleně (1998) v Eibenthálu (2000) a v Gerníku. Pokud tedy docházelo k celkovému snižování příspěvků,

nedělo se tak omezením činnosti nadací v roce 2004, ale sníženým uvolňováním peněz z české státní pokladny pro tyto účely.

Do financování českého menšinového školství v rumunském Banátu se vložilo i Rumunsko samotné. Na základně předchozí dohody s Václavem Havlem a Ionem Iliescu započal rumunský stát financovat české projekty společně s ČR od roku 1995. Do roku 2003 uvolnilo Rumunsko na české projekty kolem 35 milionů Kč, z nichž byla vybavena například škola ve Svaté Heleně novými lavicemi.

Do současnosti platila rumunská vláda nevyslané české učitele vypočtenou danou částkou. To se však v posledních letech změnilo a nyní tito učitelé pobírají plat, který se odvozuje od návštěvnosti českých škol (která je malá). Situaci by mohlo změnit české vedení DSSČR, a tudíž jeden český mandát, který by vylepšil pozici české menšiny v Rumunsku. To by znamenalo více peněz pro Čechy ze strany rumunské vlády. Nicméně při volbách do DSSČR vyhraje vždy zástupce Slováků, neboť tato minorita je v Rumunsku početnější.

Obecně se dá říct, že s formou a mírou financování jsou dotazovaní mnohem spokojenější než za totalitního režimu. Nicméně problém dle nich je, že české školy nemohou využít všechn svůj potenciál kvůli obrovskému nedostatku českých dětí ve školním věku.

Jak se změnila poměry českých škol oproti době za totalitní vlády

V jaké míře byly a jsou české školy vytíženy?

Jaké možnosti mohli a mohou učitelé na českých školách využít?

Vytíženost českých škol v Rumunsku nebyla ve sledovaném období v žádném případě konstantní. Otevření hranic po změně politického režimu v Rumunsku se stalo impulzem pro ty Čechy, kteří se chtěli navrátit do své pravlasti. S tím souvisel odliv obyvatelstva, a tedy snížení počtu žáků navštěvujících menšinové školy. Snaha o zatraktivnění českých vesnic ze strany ČR ještě prohloubila již tak značnou emigraci.

Úbytek rodin s malými dětmi se promítl i do statistických údajů o počtu nástupu dětí do prvního ročníku základní školy ve Svaté Heleně. Zatímco ve sledovaném období 1985 až 1988 nastupovalo průměrně 18 prvňáků ročně, počínaje školním rokem 1989 klesl počet

nových žáků o 8 a v následujícím období do roku 1998 se průměrná hodnota pohybovala kolem 12 nových žáků ročně.

Přelom 80. a 90. let minulého století se nesl v úbytku dětí na českých školách. Kladné změny v tomto období se odehrály ve školním roce 1990-1991, kdy se poprvé konalo vyučování od 1. do 4. třídy v češtině. Na druhém stupni se sice dodnes vyučuje v rumunštině, ale součástí rozvrhu se stal předmět mateřského jazyka, ve kterém se čeština vyučovala a vyučuje 3–4 hodiny v týdnu. Výjimku si vyžádala škola v Eibenthálu, ve které se z důvodu vysoké návštěvnosti rumunských dětí stala čeština pouze dobrovolným jazykem. K vylepšení české výuky se zařadily i nové předměty, které žáky více seznamují s českou kulturou a historií.

V roce 1999 nastal nejrapidnější úbytek nastoupivších prvňáků, jejichž počet klesl v porovnání s předchozím rokem o 62 %. Příčinou by mohla být reakce odlivu rodin kvůli uzavíráním dolů v okolí českých vesnic.

Dle respondentů se na počtu žáků ve školách negativně podepsala emigrace související se vstupem Rumunska do EU v roce 2007. I tento rok se řadí ke zlomovým momentům, od kterého opět klesla návštěvnost českých škol.

Podobná sestupná tendence počtu dětí byla zaznamenána i u dalších pěti českých škol. I přes přívětivé školní zákony pro udržitelný rozvoj etnických minorit v Rumunsku a pozitivní diskriminaci v minimální hranici návštěvnosti škol musely některé české obce výuku ve svých školách úplně zrušit.

Jednou ze zanikajících vesnic, ve které již výuka neprobíhá, je obec Šumice. Stárnutí populace a odliv českých rodin je tak výrazný, že k roku 2018 zde stálo 44 neobydlených a jen 31 obydlých stavení. V této obci žijí pouze 4 osoby, které jsou mladší 20 let. Naopak nejvíce starousedlíků se zde pohybuje ve věkovém rozpětí 41-50 let a 71-80 let.

Ani poměry v českých rodinách neusnadňují kantorům práci s dětmi. Nechuť a pesimismus rodičů a starších ohledně budoucnosti tamní české populace zapříčinil obecně klesající zájem o četbu v mateřském jazyce. Kromě knihovny v Gerníku mají Pémové možnost si pročitat tiskoviny, které zasílají dárci z Česka. Situaci by mohla pomoci možnost naladění českých televizních stanic, jejichž obsah by se mohl používat i při výukách na zdejších školách. Pro obohacení své slovní zásoby mohou školáci využít české učebnice, které se sem formou dárcovství dostanou taktéž. I přes to všechno

nemohou děti a učitelé tyto učebnice oficiálně při výuce používat, neboť neprošly procesem schválení rumunským školstvím.

Pémové by si přítomnosti zaslaných tiskovin měli vážit, neboť v totalitním režimu kontakty s ČR na takového úrovni nebyly možné.

Místní učitelé mohou také díky finanční podpoře z České republiky od roku 2005 oživit výuku díky projektu olympiády českého jazyka. Dotazovaní si nebyli stoprocentně jistí, zda tyto akce financuje Česko, nebo Rumunsko. Olympiáda probíhá formou okresního a celostátního kola. Kvůli snižujícím se počtu česky mluvících dětí však olympiáda upadá. Nezájem dětí o rozvoj češtiny by mohla zvrátit přítomnost české střední školy, které se nicméně zřizují početnějším menšinám, jako jsou například Srbové či Slováci.

V rámci finančních podpor ze strany ČR startující v roce 2005 mohou zájemci o zlepšení písemného i mluveného projevu v českém jazyce využít čtyřtýdenní rekvalifikační kurz češtiny s bohatým mimoškolním programem. V rámci stejného projektu je každý rok připraven kurz, který je speciálně určen pro české nevyslané učitele.

Pád Ceaușescovy vlády umožnil kromě navázání kontaktů s ČR i poznání a pěstování vztahů s ostatními školami v ČR. Takováto forma přátelství přináší českému menšinovému školství cenné rady, díky kterým se české školy v Banátu stávají stále lepšími, a tudíž by i ony tímto způsobem mohly přispět k obrácení situace kolem českého menšinového školství v Rumunsku k lepšímu.

Jak se Češi uplatňovali a uplatňují po absolvování českých škol v Rumunsku

V jaké míře pomáhají české kulturní prvky při uplatnění na pracovním trhu?

Jakou důležitost hrálo české vzdělání v průběhu sledovaného období?

I v této výzkumné otázce lze rozdělit odpovědi respondentů do různých rovin. Jedna z nich zohledňuje čas, druhá z nich místo. V souvislosti s podotázkami se proto výpovědi dotazovaných celkově pohybovaly ve čtyřech polohách. První a druhá zahrnuje důležitost českého vzdělání/české kultury na vesnicích v totalitním režimu a dnes. Třetí a čtvrtá se zaměřuje na důležitost českého vzdělání/české kultury ve městech v totalitním režimu a dnes.

Důležitost české kultury při pracovním uplatnění v Rumunsku neztrácela v průběhu sledovaného období váhu, jen se postupem času měnil styl využívání tohoto benefitu.

Před pádem totalitní vlády se členové české kolonie ještě hojně zabývali zemědělstvím, jehož kvalitní českou podobu opěvuje i Rudolf Urban v díle „Čechoslováci v Rumunsku“ z první poloviny 20. století. Nicméně hlavním živobytím se postupně stávala práce v blízkých dolech. Mezi výhody patřila dostatečnost základního vzdělání, které zajišťovaly české školy. Na úrovni vzdělání v tomto období nezáleželo, ať se jednalo o zemědělce, nebo o pracovníka v dolech. Naopak klíčovým atributem byly dobré pracovní vlastnosti a schopnosti, ve kterých Češi díky své kulturní podstatě dominovali.

Pád totalitního režimu a s tím související ekonomiky orientované na těžký průmysl přinesla pracovní změnu. Po krachu dolů, které zprostředkovávali pracující generaci Čechů finanční příjem, se zároveň změnila důležitost vzdělání. Mladí a perspektivní jedinci se začínali stěhovat do rumunských měst, a tím pádem docházelo k úpadku venkova a stárnutí tamní populace. Zemědělství, ve kterém byli Pémové schopní, začalo z důvodu nedostatku pracovní síly upadat.

Mladí Češi ve městech se však dodnes mohou chlubit statusem pracovitých, pečlivých a cílevědomých lidí. Dále díky bilingvní znalosti mohou zastávat finančně velmi zajímavé pozice pro komunikaci například se zahraničními pobočkami v Česku. Ač Rudolf Urban zmiňuje kvalitu českého zemědělství jako to, co předčí a obohacuje okolní etnika v první polovině 20. století, jistá výjimečnost a dobré pracovní schopnosti Čechů se pomyslně přenesly i do století jednadvacátého. Změna pracovního prostředí však vyvolala poptávku po zvýšení úrovně vzdělání. Vystudování střední školy je dnes nutným základem, bez kterého se Čech v rumunském městě neobejde.

Působení majoritní společnosti v rumunských městech má i svá úskalí. Mezi nejhlavnější z nich patří etnicky smíšené sňatky, které kvůli přítomnosti rumunské kultury ve výchově dítěte oslabují českou kulturu a s tím i lepší status na trhu práce.

Být součástí české kultury v českých vesnicích rumunského Banátu také pomáhá v uchycení na trhu práce, jen jiným způsobem. Důležitost vzdělání se kromě elit (učitelé, lékaři) nijak nezvýšila. Naopak zájem o základní vzdělání ochabla, neboť děti, které by chtěly zůstat na vesnici nebo ty, které nejsou tolik perspektivní, tuší, že po absolvování základní školy nenajdou v přilehlém okolí práci. Pro udržení mladých lidí ve vesnicích

proběhly snahy o nalákání zahraničních investorů do rumunského Banátu, což ale kvůli odlehlosti a špatné infrastruktuře nevyšlo.

Právě příslušnost k české menšině, a tím pádem i ke kulturním prvkům, začala být výhodou od té doby, kdy se o krajany začala zajímat Česká republika. Ta zprostředkovala například podporu drobného podnikání a navázání kontaktů, díky kterým došlo k založení pár českých podniků, které mohou vyvážet výrobky na český pracovní trh a zaměstnat tamní vesničany, jako v případě cívárny Winding v Gerníku. Jako další podporu ze stran ČR lze uvést založení banátského hudebního festivalu, který od roku 2010 každé léto sezónně zvyšuje poptávku po tamních domácích produktech. I přes jisté výhrady respondentů k organizaci festivalu si usadlíci tuto akci pochvalují. Díky délce festivalu mohou nabídnout ubytování a výdělkem z této aktivity si rodiny v letních měsících hodně přilepší. To však v posledních letech narušilo vybudování velké chaty od cestovní kanceláře CK Kudrny, která tak bere českým krajanům potencionální zisk z poskytnutí noclehu.

Omezené množství domácích produktů nedovoluje jejich vývoz. I v tomto případě pomohla nadace Člověk v tísní, která založením fondu pro rozvoj Banátu sice neumožnila vývoz produktů, ale poskytuje finanční příspěvky například pro tisk etiket a letáků, což snižuje výrobní náklady produktu.

Kromě oficiální finanční pomoci z ČR a nadace Člověk v tísní se podařilo místním vesničanům navázat kontakty i s menšími subjekty. Mezi ně patří například spolupráce s charitou, českými školami, či s hnutím Brontosaurus, které formou help campu pomáhá místním hospodářům se sezónními pracemi.

Pro zlepšení ekonomické situace je zapotřebí i snaha ze strany místních obyvatel, kterým chybí podnikavý duch. Výroba tradičních částí oděvů či prodej širšího sortimentu domácích produktů by pomohla nalákat a vytěžit z turismu ještě více finančních prostředků. V souvislosti s touto tematikou by platilo tvrzení Jana Svobody a Iva Dokoupila, kteří si všímají mentální asimilace Čechů a přejímání balkánských vlastností, jako pasivity a netečnosti. Obyvatelé českých vesnic si však uvědomují, že turismus a agroturistika patří ve tuto chvíli k jediným možnostem, jak zabránit zániku českých vísek v Rumunsku.

8. Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

- AMELIAN, A. *Vývoj kultu osobnosti v Rumunsku po druhé světové válce*. Praha, 2014. Bakalářská práce: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Libuše Valentová.
- BAKER, C.; PRYS JONES, S. *Encyclopaedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Philadelphia: Multilingual Matters Ltd, 1998. 758 s. ISBN 1853593621.
- BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 347 s. ISBN 80-7325-020-9.
- BITTNEROVÁ, D.; MORAVCOVÁ, M. *Etnické komunity: Integrace, Identita*. Praha: FHS UK, 2011. 360 s. ISBN 978-80-87398-13-5.
- BOIA, L. *Rumunsko – krajina na hranici Európy*. Bratislava: Kalligram, 2012, 272 s. ISBN 978-80-8101-651-6.
- BUDIL, I. T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 1992. 487 s. ISBN 80-900904-5-1.
- CRESWELL, J. W. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998. 448 s. ISBN 0-7619-0143-4.
- ČENĚK, J.; SMOLÍK J.; VYKOUKALOVÁ Z. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. 312 s. ISBN 978-80-271-9015-7.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- EXNEROVÁ, V. *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni, 2005. 255 s. ISBN 80-86961-00-1.
- FASOLD, R. *The Sociolinguistics of Society: Introduction to Sociolinguistics, Vol. I*. Oxford-Cambridge: Blackwell, 1984. 335 s. ISBN 063113462X.
- FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6.
- FISHMAN, J. *Language and ethnicity in minority sociolinguistic perspective*. Philadelphia: Multilingual Matters, 1989. 717 s. Multilingual matters (Series), 45. ISBN 1-85359-006-1.

- FISHMAN, J. *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Language*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 1991. 431 s. ISBN 1-85359-121-1.
- GESCE, D. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Herrmann, 2013. 461 s. ISBN 978-80-87054-31-4.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HORAK, S. M., et al. *Eastern European National Minorities, 1919-1980. A Handbook*. Libraries Unlimited, Inc. PO Box 263, Littleton, CO 80160-0263, 1985. 353 s. ISBN 0872874168.
- JECH, J., et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku. 1992. 202 s. ISBN 80-85010-36-4.
- KOCMAN, J; KONFRŠT, J. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Marčovice: Euroservice. 1999. 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.
- KOKAISL, P. a kol. *Burkiňané ve Francii, Češi v Rakousku, Češi v Rumunsku, Rusíni na Ukrajině, Italové ve Slovinsku, Poláci v Rumunsku, Tataři v Rumunsku, Krymští Tataři, Turci v Německu, Makedonci v Albánii, Alsasané*. Praha: Nostalgie, 2018. 110 s. ISBN 978-80-906207-7-3.
- KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. Praha: Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, 2014. 438 s. ISBN 978-80-213-2524-1.
- KOKAISL, P. *Krajané: po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, o. s., 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.
- KYVÍŘOVÁ, L. *Česká menšina v Srbsku – minulost, současnost, budoucnost*. Brno, 2012. Bakalářská diplomová práce: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Václav Štěpánek.
- LUNE, H.; BERG, B. L. *Qualitative Research Methods for Social Sciences*. London: Pearson, 2017. 256 s. ISBN 129-2-16439-5.
- MAREŠ, M., et al. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 139 s. ISBN 80-7325-050-0.
- MORAVCOVÁ, I. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 280 s. ISBN 80-7194-547-1.

- MURPHY, R. F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Slon, 2004. 367 s. ISBN 80-86429-25-3.
- PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Nakladatelství BRÁNA, 2012. s. 140-143. ISBN 978-80-7243-597-5.
- PETRUSEK, M.; MAŘÍKOVÁ, H.; VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-164-1.
- STATISTISCHES BUNDESAMT, et. al. *Country profile-Central and Eastern European countries 1994*. Indiana University: Office for Official Publications of the European Communities, 1996. 161 s. ISBN 9282774317.
- STEENSEN, T. *Grundtatsachen zur Zwei-und Mehrsprachigkeit*. Bredstedt: Verlag Nordfriisk Instituut, 1998. 28 s. ISBN 3880072701.
- SVOBODA, J. *Česká menšina v Rumunsku*. Praha: Edice Češi na Balkáně, 1999.
- SVOBODA, J. DOKOUPIL, I. Banát: *Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2015. 164 s. ISBN 978-80-260-0263-5.
- ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Slon, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.
- ŠUBRT, J. et al. *Soudobá sociologie V.: Teorie sociální změny*. Praha: Karolinum, 2013. 444 s. ISBN 978-80-246-2561-4.
- ŠVARŤÍČEK, R; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TEJCHMAN, M. *Dějiny Rumunska*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 543 s. ISBN 80-7106-348-7.
- TREPTOW, K. W., et al. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 543 s. ISBN 8071063487.
- TROJAN, K. *Vzdělávací systém Rumunska*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. 1999. 44 s. ISBN 80-211-0344-2.
- VACULÍK, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. 319 s. ISBN 978-80-7277-397-8.
- WILDEMUTH, B. M. *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, CT: Libraries Unlimited, 2009. 433 s. ISBN 8086889017.
- WILLIAMS, R. *Keywords: a vocabulary of culture and society*. Rev. ed. New York: Oxford University Press, 1983. 349 s. ISBN 0-19-520469-7.

Zpráva o zahraniční politice České republiky: za období od ledna 2003 do prosince 2003.
Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR v edičním oddělení ÚMV, 2003. 344 s.
ISBN 8086345483.

Odborné časopisy a periodika

- CAMPANI, G. Ethnic Minorities and new migration movements in Europe. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 1990. Vol 3, 4. s. 8.
- CORBIN, J.; STRAUSS, A. 1990. Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 1990, 13.1: s. 3-21.
- GILBERG, T. Ethnic minorities in Romania under socialism. *East European Quarterly*, 1974, 7.4: s. 435.
- GILES, H., et al. Notes on the Construction of a 'Subjective Vitality Questionnaire' for Ethnolinguistic Groups, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 1981, č. 2, s. 145–155.
- HEROLDOVÁ, I. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240-244.
- JARABINSKÝ, I. Diskursivní rovina sporu o volební reformu v Rumunsku v roce 2012. *Středoevropské politické studie*, 2014, 16.1: s. 29-51.
- KASPER, M. Etniska zhromadnosć – řeč – etniske sebjewědomje. *Rozhľad*. 1981, 31 (6): s. 225.
- NEKVAPIL, J. Sociolingvistika v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*, 2000-2001, 11 (1): s. 15-24.
- KUPKOVÁ, I. Vývoj a význam projektu Děti dětem. *Okénko: Svatá Helena Gerník – Nová Moldava*, 2018: s. 11.
- SECKÁ, M. Češi v rumunském Banátu. *Češi v cizině*, 1995, 8: s. 92-115.
- ŠANTRŮČKOVÁ, M; FANTA, V. Příspěvek k lokalizaci zaniklé české vesnice Elizabeta v rumunském Banátu. *Český lid*, 2014: s. 279-298.
- ŠIFTA, M. Čechoslováci ve světě. *Geografické rozhledy*, 2018-2019, 28 (1): s. 2.
- VRHEL, F. Jazyk a obraz světa. *Český lid*, 1996. 83 (3): s. 223.
- WURM, S. Prospect of language preservation in the North. *Senri Ethnological studies*, 1997, 44: s. 35-53.

Internetové zdroje

- Banát CZ. In: *Stream.cz* [online]. 1. 7.-1. 9. 2015. ©2019 [cit.2019-19-11]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/porad/banat-cz>.
- Boj rumunských Čechů s větrnými mlýny. In: *Zpravy.aktualne.cz* [online]. 11. 7. 2012 ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tradice-cechu-v-rumunsku-boj-s-vetrny-mlyny/r~i:gallery:27390/r~i:photo:488148/>.
- Consiliul minorităților naționale. In: *Dri.gov.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.dri.gov.ro/consiliul-minoritatilor-nationale/>.
- Constitution of Romania: Public authorities. In: *Cdep.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act2_2&par1=3#t3c1s1sba62.
- COSTACHIE, S., et al. Czech minority in Banat-Romania: A social geography survey. *Geographica Pannonica*, 2011, 15.1: 7-15. [cit.2020-01-31] Dostupné z: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8724/2011/0354-87241101007C.pdf>.
- Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku. In: *Web.archive.org* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20180707024008/http://www.slovacivrumunsku.sk/03-dzscr.php#pos>.
- DEPALO, D; FAINI, R; VENTURINI, A. The social assimilation of immigrants. *IZA discussion paper*, 2006, No. 2439 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <http://ftp.iza.org/dp2439.pdf>.
- ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. [online]. Praha: Slon, 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7. [cit.2020-02-17]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2018:etnicita_a_nacionalismus.
- Etický kodex a etické směrnice In: *Hks.re* [online]. 23. 10. 2014. ©2020 [cit.2020-03-08]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=eticky_kodex.
- Festival Banát 2020! Devátý díl cesty časoprostorem startuje. In: *Festivalbanat.cz* [online]. ©2020 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.festivalbanat.cz/festival-banat-2020-devaty-dil-cesty-casoprostorem-startuje-20191129>.

- Iohannis obhájil post prezidenta. In: *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 25. 11. 2019. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2986658-iohannis-obhajil-post-rumunskeho-prezidenta-ukazuji-odhady>.
- Peněžní dary na rok 2009. In: *Mzv.cz* [online]. 11. 11. 2008. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/penezni_dary_na_rok_2009.html.
- POLÁK, V., et al. Češi v Rumunsku. In: *Hks.re* [online]. 2019. ©2020 [cit.2020-02-07]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rumunsku.
- POLICKÝ, R. Opravdu multikulturalismus selhal? In: *Blog.idnes.cz* [online]. 2015. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <https://radekpolicky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=457196>.
- Pomoc krajanům – další možnosti pomoci. In: *Banat.cz* [online]. ©2011 [cit.2020-02-29]. Dostupné z: http://www.banat.cz/pomoc_krajanum_dalsi.htm.
- President Klaus Iohannis. In: *Presidency.ro* [online]. ©2020 [cit.2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.presidency.ro/en/president/klaus-iohannis>.
- Proč je multikulturalismus nepopulární. In: *Ceskapozice.lidovky.cz* [online]. 2017. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/recenze/proc-je-multikulturalismus-nepopularni.A170226_220752_pozice-recenze_lube.
- Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí (krajané, lektori). In: *Dzs.cz* [online]. ©2019 [2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/kurz-cestiny//>.
- Recensamant Romania 2002. In: *Clubafaceri.ro* [online]. ©2006 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: https://www.clubafaceri.ro/info_articole/articol/1294/.
- Rumunsko. In: *Aktualne.cz* [online]. 16. 11. 2011. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/rumunsko/r~i:wiki:2174/?redirected=1556376622>.
- Rumunsko. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. ©2019 [cit.2019-11-24]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/rumunsko>.
- Rumunsko. In: *Euroskop.cz* [online]. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>.

- Rumunsko čeká hlasování o nedůvěře vládě. In: *Irozhlás.cz* [online]. 1. 10. 2019. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: https://www.irozhlás.cz/zpravy-svet/rumunsko-vlada-viorica-dancilaova-hlasovani-o-neduvere-vlade_1910012355_ako.
- Rumunsko lom a sbírka u Moldoua Noua. In: *Kameny-krajina.cz* [online]. 6. 11. 2013. ©2019 [cit.2020-03-01]. Dostupné z: https://www.kameny-krajina.cz/lokality/rumunsko_moldouanoua/index.html.
- Slováci v Rumunsku. In: *Slovacivrumunsku.sk* [online]. ©2011 [cit.2020-02-28]. Dostupné z: <http://www.slovacivrumunsku.sk/01-suc.php>.
- Textual Material about Ceaușescu. In: *Ceausescu.org* [online]. ©2005 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/.
- V Rumunsku padla vláda liberála Orbana, zemi patrně čekají předčasné volby. In: *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 5. 2. 2020. ©2020 [cit.2020-02-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3043725-v-rumunsku-padla-vlada-liberala-orbana-zemi-patrne-cekaji-predcasne-volby>.
- Usnesení vlády České republiky: ze dne 15. března 1995 č. 153 + P. In: *Kormoran.vlada.cz* [online]. 15. 3. 1995. [cit.2020-02-23]. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/7897B04C221A1F30C12571B6006BDB3E.
- Výsledky pokladního plnění státního rozpočtu ČR za rok 2008. In: *Mfcr.cz* [online]. 2. 1. 2009. ©2020 [cit.2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2009/2009-01-02-tiskova-zprava-5503-5503>.
- WESTON, P. Multikulturalismus-výhody a nevýhody. In: *Euportal.cz* [online]. 2007. ©2020 [cit.2020-02-06]. Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/1586-multikulturalismus-vyhody-a-nevyhody.aspx>.

9. Přílohy

Příloha 1 - Formulář pro vyúčtování daru krajanskému spolku	89
Příloha 2 - Podrobnější informace o počtu nastupujících chlapců a děvčat do školy ve Svaté Heleně.	90
Příloha 3 - Přehled vývoje počtu žáků v jednotlivých třídách základní školy v Gerníku.....	91

Název spolku: _____

Přehled nákladů vynaložených na realizaci projektu dle rozhodnutí č. _____

Náklady projektu – rozpis položek	Celkové náklady	Částka hrazena k tíži MZV	Číslo dokladu
Náklady na projekt celkem:			-----

Při vyúčtování peněžního daru je nutné dodržet rozpočet a účelové použití daru uvedené v Rozhodnutí o přidělení peněžního daru. Nedílnou součástí vyúčtování peněžního daru je doložení kopií účetních dokladů dosvědčujících použití finančních prostředků na projekt.

Prohlašujeme, že náklady, které účtujeme MZV ČR neúčtujeme jinému subjektu.

Datum:

razítko a podpis osoby odpovědné za vyúčtování projektu

Příloha 1 - Formulář pro vyúčtování daru krajanskému spolku

Zdroj: *Pravidla pro poskytování peněžních darů (včetně formuláře pro vyúčtování)* [online]. Mzv.cz., 2016. [cit.2020-03-06]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/poskytovani_peneznich_daru.html.

Rok nástupu do 1. třídy	Kluci	Holky	Celkem
1985	7	11	18
1986	10	7	17
1987	8	10	18
1988	11	9	20
1989	4	8	12
1990	7	7	14
1991	6	8	14
1992	3	5	8
1993	10	5	15
1994	6	5	11
1995	9	5	14
1996	4	7	11
1997	6	8	14
1998	9	4	13
1999	2	3	5
2000	3	4	7
2001	3	3	6
2002	3	2	5
2003	1	4	5
2004	5	1	6
2005	1	3	4
2006	4	1	5
2007	5	2	7
2008	3	3	6
2009	1	2	3
2010	2	2	4
2011	3	1	4
2012	1	1	2
2013	1	1	2

Příloha 2 - Podrobnější informace o počtu nastupujících chlapců a děvčat do školy ve Svaté Heleně.
Zdroj: osobní dokumenty v papírové podobě. Poskytnuto respondentem ze Svaté Heleny.

Školní rok	1980-1981	1990-1991	2000-2001	2010-2011
1. třída	18	19	11	2
2. třída	16	15	10	0
3. třída	19	17	3	2
4. třída	12	14	11	2
5. třída	16	15	7	3
6. třída	11	11	10	6
7. třída	18	18	7	5
8. třída	16	16	9	3
Celkem	130	128	68	25

Příloha 3 - Přehled vývoje počtu žáků v jednotlivých třídách základní školy v Gerníku.
Zdroj: osobní dokumenty v elektronické podobě. Poskytnuto respondentem z Gerníku.